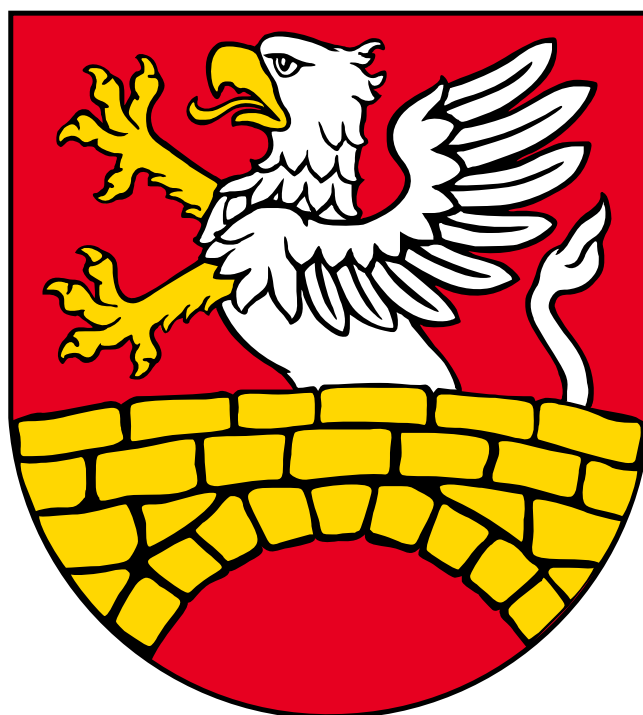

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ZAMOŚĆ NA LATA 2016-2025

Zamość, 2016

ZLECENIODAWCA

Gmina Zamość
ul. Peowiaków 92, 22-400 Zamość
tel. 84 639 29 59, 638 47 48
fax. 84 639 23 64
gmina@zamosc.org.pl
www.gminazamosc.pl

OPRACOWANIE

Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.
ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 4
22-400 Zamość
tel./fax 84 627 37 05, 512 138 998
kontakt@doradztwoireklama.pl
www.doradztwoireklama.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	5
1 HORYZONT CZASOWY STRATEGII	8
2 METODOLOGIA OPRAWOWANIA DOKUMENTU	9
3 DIAGNOZA SYTUACJI GMINY	11
3.1. Rys historyczny	11
3.2. Przestrzeń i środowisko	13
3.2.1. Umieszczenie gminy w województwie i kraju.....	13
3.2.2. Charakterystyka sieci osadniczej.....	14
3.2.3. Opis zasobów naturalnych.....	18
3.2.4. Opis zasobów kulturowych.....	28
3.3. Sfera społeczna	29
3.3.1. Demografia	29
3.3.2. Rynek pracy i bezrobocie	40
3.4. Sfera gospodarcza	46
3.4.1. Struktura podmiotów gospodarczych	46
3.4.2. Główni pracodawcy	50
3.4.3. Rolnictwo.....	54
3.4.4. Turystyka	57
3.4.5. Tereny inwestycyjne.....	62
3.5. Infrastruktura techniczna	63
3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna.....	63
3.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska	69
3.5.2.1. System zaopatrzenia w wodę.....	69
3.5.2.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków	71
3.5.2.3. Gospodarka odpadami	72
3.5.3. Infrastruktura energetyczna i telekomunikacja.....	74
3.5.4. Infrastruktura edukacyjna	76
3.5.5. Infrastruktura sportowa.....	80
3.5.6. Infrastruktura kultury.....	83
3.5.7. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	86
3.5.8. Mieszkalnictwo.....	88
3.6. Zarządzanie Gminą	90
3.6.1. Podstawy prawne	90
3.6.2. Organizacja.....	92
3.6.3. Finanse Gminy	93
3.6.4. Planowanie strategiczne i promocja gminy	101
3.6.5. Kapitał społeczny	104

3.7.	Analiza SWOT	111
4	WIZJA I MISJA STRATEGICZNA.....	120
5	CELE STRATEGICZNE.....	122
6	CELE OPERACYJNE I PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	124
7	ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	133
7.1	Strategia Rozwoju Kraju 2020.....	133
7.2	Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.....	134
7.3	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020	135
7.4	Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	137
7.5	Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.	139
7.6	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.....	140
7.7	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku) 141	
7.8	Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019	144
7.9	Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020.....	146
8	SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA CELÓW	147
9	PLAN FINANSOWY	154
10	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	157
10.1	Gminna polityka budżetowa.....	157
10.2	Programy Unii Europejskiej	158
10.2.1	Krajowe programy operacyjne.....	159
10.2.2	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	165
10.2.3	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	167
10.2.4	Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2014-2020.....	171
10.3	Inne zagraniczne źródła finansowania.....	172
10.4	Źródła krajowe	172
10.5	Partnerstwo publiczno-prywatne	174
11	KONSULTACJE SPOŁECZNE	175
	SPIS MAP.....	190
	SPIS TABEL.....	190

SPIS WYKRESÓW	193
SPIS ZDJĘĆ	193

WPROWADZENIE

Polityka rozwoju jednostek samorządu terytorialnego prowadzona jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty strategiczne. Opracowywane są one na szczeblu lokalnym, powiatowym i regionalnym.

Strategie rozwoju określają kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Pozwalają na uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych działań oraz opisują, jak będzie się rozwijał dany obszar, co będzie wykorzystane jako atut, czego negatywny wpływ musi być neutralizowany. Zawierają one zapis wizji - pożadanego obrazu danej jednostki oraz misji, której wypełnienie gwarantuje uzyskanie założonych efektów.

Strategia Rozwoju Gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to dokument, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwi również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi, zasobami gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki samorządu terytorialnego jest procesem długofalowym, wielokierunkowym i całościowym. Uzależniony jest on od lokalnych uwarunkowań oraz wielu czynników, z których część wpływa stymulująco na proces rozwoju, a część go hamuje. Rolą władz jednostki samorządu terytorialnego jest najbardziej efektywne wykorzystanie atutów i walorów danego obszaru oraz możliwie największe zminimalizowanie wpływu słabych stron i zagrożeń, które utrudniają jego wszechstronny, społeczno-gospodarczy rozwój. W tym celu, lokalne władze przyjmują unikalną i właściwą dla danej jednostki politykę prorozwojową, dla której punktem wyjścia są; diagnoza stanu obecnego oraz analiza SWOT, pozwalające na zidentyfikowanie problemów oraz wytyczenie pożądanych celów i kierunków rozwoju. Wszystkie działania na rzecz miejscowej społeczności podejmowane na danym obszarze muszą wynikać z przyjętego, wieloletniego planu strategicznego, wykazywać zgodność z celami polityki rozwoju na poziomie regionalnym i krajowym oraz stanowić spójny zbiór uzupełniających się zadań i projektów, co nie tylko pozwala na skuteczne zarządzanie jednostką samorządu

terytorialnego i podniesienie jakości życia mieszkańców, lecz także znacznie ułatwia ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych.

Dobrze zorganizowany proces opracowania strategii umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Konieczność posiadania aktualnej Strategii Rozwoju Gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym czy też ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategię (programy rozwoju) gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju¹. Strategia rozwoju gminy stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych (krajowych i zagranicznych).

Założono, że opracowana Strategia będzie dokumentem średniookresowym, a okres jej realizacji przypadnie na lata 2016-2025. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie Strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Z uwagi na dość długi okres obowiązywania Strategii przyjęto, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych Gminy i jej mieszkańców.

Opracowanie sporządzono w zgodzie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego województwa lubelskiego w zakresie przygotowywania strategii rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”, opracowanym przez Departament Strategii i Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego oraz zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju Art. 17. (Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.). Dzięki temu możliwe było sporządzenie Strategii Rozwoju tak, by była ona jak najbardziej spójna z dokumentami na szczeblu

¹ Art. 9 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. Nr 227, poz. 1658

krajowym i regionalnym, i mogła stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne.

Niezbędnym elementem procesu opracowania Strategii Rozwoju są konsultacje społeczne przeprowadzone z udziałem osób zainteresowanych rozwojem jednostki terytorialnej. Podczas przygotowywania Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 zdecydowano się na:

- przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu dokumentu I stopnia - jedno spotkanie,
- przeprowadzenie konsultacji II stopnia już po opracowaniu całości dokumentu w formie umieszczenia projektu dokumentu na stronie Internetowej wraz z formularzem zgłaszania uwag.

Konsultacje I i II stopnia skierowane były do wszystkich grup społecznych – do mieszkańców, organizacji pozarządowych, radnych, sołtysów, przedsiębiorców. Podczas konsultacji I stopnia zostały przeprowadzone badania społeczne w formie badań ankietowych. Analiza ankiet pozwoliła na uzyskanie informacji, które stały się kluczowe dla określenia potrzeb i wskazania kierunków rozwoju Gminy Zamość do roku 2025. Podstawą do określania wizji strategicznej były wnioski wynikłe z analizy SWOT. Cele strategiczne określono po sformułowaniu misji i priorytetów w obszarach działalności gminy.

W trakcie prac nad Strategią wzięto pod uwagę poprzednią wersję strategii z 2007 roku, wychodząc z założenia, że dokument ten i stopień jego realizacji powinien stanowić punkt wyjścia do dalszych prac analitycznych. Jednak ze względu na to, iż horyzont czasowy poprzedniej strategii dobiegał końca, konieczne było opracowanie nowego dokumentu strategicznego, by zachować ciągłość prowadzonej polityki. Ponadto, niniejszy dokument bazuje na innych dokumentach planistycznych, które z mocy prawa zostały opracowane na przestrzeni ostatnich kilku lat. Chodzi tu głównie o dokumenty związane z ochroną środowiska lub polityką społeczną.

Po zakończeniu prac nad dokumentem Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 przyjmowana jest uchwałą Rady Gminy.

1 HORYZONT CZASOWY STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Zamość została opracowana na lata 2016-2025. Horyzont czasowy dokumentu strategicznego zależy od dwóch czynników:

- wygasania horyzontu czasowego Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2007-2015;
- okresu programowania budżetu Unii Europejskiej.

Polityka rozwoju musi być prowadzona w sposób ciągły, stąd też właściwe jest opracowanie i uchwalenie nowego dokumentu strategicznego pod koniec okresu obowiązywania obecnego. Ze względu na to, zdecydowano się na przystąpienie do prac nad opracowaniem i uchwaleniem Strategii Rozwoju w roku 2014.

W związku z tym, iż w roku 2013 zakończył się okres programowania budżetowego Unii Europejskiej (2007-2013), a w 2014 rozpoczął się nowy (2014-2020), Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 wpisuje się w nowy horyzont czasowy nowego okresu budżetowego. Dzięki temu, proces rozwoju prowadzony będzie w pełnej zgodności z celami i kierunkami polityki prorozwojowej Polski i Wspólnoty Europejskiej w latach 2014-2020.

Ze względu na fakt, iż strategia stanowi dokument długofalowy, jej wdrażanie zaplanowano na dziesięć lat, z możliwością przedłużenia i aktualizacji. Przyjęcie takiego okresu realizacji strategii pozwoli na prowadzenie procesu stopniowego rozwoju Gminy. Okres 10 lat jest okresem dłuższym niż kadencja gminnych władz, co oznacza, że przyjęty plan nie zakłada działań doraźnych, które mogą potem zostać przerwane lub zaniechane z przyczyn politycznych, lecz jest zapisem trwałej polityki prorozwojowej, do prowadzenia której zobligowane będą władze samorządowe, niezależnie od ich ewentualnych zmian. Zapobiega to przerwaniu procesu rozwoju oraz gwarantuje zachowanie jego ciągłości w długim okresie.

2 METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

Przy opracowaniu niniejszego dokumentu zastosowano metodę ekspercko - społeczną, zapewniającą partycypację społeczeństwa w tworzeniu Strategii Rozwoju Gminy oraz udział wszystkich zainteresowanych środowisk. Dzięki przyjęciu takiego modelu prac władze Gminy oraz mieszkańcy mieli możliwość wpływu na kształt strategii. Praca nad strategią odbyła się przy aktywnym udziale grona specjalistów, pracowników i partnerów Gminy, bazując na ich doświadczeniu, wiedzy i opinii. Partycypacja społeczeństwa w tworzeniu wizji przyszłości Gminy za sprawą konsultacji społecznych odegrała również ważną rolę. Wpływ społeczeństwa na życie Gminy, poza uczestnictwem w wyborach, jest wartością nieocenioną. Wszyscy mieszkańcy mieli możliwość aktywnego uczestnictwa w procesie kreowania przyszłości Gminy, tworzenia dokumentu strategicznego. Konsultacje społeczne były metodą, która zapewniła władzom Gminy przedstawienie mieszkańcom swoich zamierzeń mając na uwadze nawiązanie konstruktywnego dialogu przy współtworzeniu wspólnej rzeczywistości oraz zapewnienie głosu wszystkim zainteresowanym.

Strategia Rozwoju Gminy Zamość została przygotowana na podstawie wieloaspektowej diagnozy, która stanowi analizę stanu obecnego z uwzględnieniem najważniejszych dziedzin mających wpływ na jakość życia mieszkańców. Diagnoza dotyczy procesów i zjawisk, jakie miały miejsce w Gminie Zamość do roku 2015, przyjmując do analizy przedział minimum czteroletni. Wybrane okresy badawcze wiążą się z dostępnością danych na czas pracy nad dokumentem, jak również w niektórych przypadkach okresami (wybranymi latami) dokonywania badań statystycznych przez Główny Urząd Statystyczny. Przedstawione wyniki diagnozy w wyodrębnionych tematycznie rozdziałach wyrażają stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców Gminy, trendy rozwojowe, a także wskazują obszary, w których istnieje konieczność wprowadzenia działań mających na celu ich poprawę. Diagnoza stanu Gminy została przygotowana w oparciu o dane statystyczne pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, materiałów i dokumentów własnych Urzędu Gminy Zamość.

W kolejnej części dokumentu, na podstawie diagnozy społeczno-gospodarczej, powstała analiza SWOT Gminy: silne strony (wewnętrzne), słabe strony (wewnętrzne), szanse (zewnętrzne) i zagrożenia (zewnętrzne). Analiza SWOT jest więc syntezą najważniejszych wniosków wynikających z raportu stanu obecnego Gminy, która uwypukliła atuty i mocne strony, ale również pozwoliła wskazać główne problemy do rozwiązania. Analiza SWOT

stanowiła fundament do wypracowania celów strategicznych i operacyjnych, tworzących swoisty „scenariusz” działań koniecznych do podjęcia z wykorzystaniem obszarów prorozwojowych, z dużym potencjałem, a także naturalnych zasobów pozostających w dyspozycji Gminy. Plany rozwojowe Gminy opierające się na czterech filarach - obszarach kluczowych, tj. gospodarka, infrastruktura i środowisko oraz kapitał społeczny zostały przedstawione w formie kierunków działań, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia zamierzonego celu. Plany te będą jednak podlegały ewolucji wraz z postępującymi w sposób ciągły zmianami w środowisku zarówno wewnętrznym jak i zewnętrznym Gminy, dlatego niezwykle ważny jest systematyczny monitoring i w razie potrzeby również ewaluacja strategii, gdyż dokument ten powinien zmieniać się razem z otoczeniem, podlegać aktualizacji i korekcie.

3 DIAGNOZA SYTUACJI GMINY

3.1. Rys historyczny

Pierwsi ludzie pojawili się na terenach obecnej Gminy Zamość około 5 tys. lat przed naszą erą, czyli w środkowej epoce kamiennej. Ślady obozowiska z tego okresu znalezione zostały w Wólce Wieprzeckiej. O stałej obecności osad ludzkich na tym obszarze świadczą znaleziska z późniejszego okresu (około 4,5-1,6 tys. lat p.n.e.).

Właścicielami obszaru, na którym po latach powstała Gmina Zamość byli w XIV w. Gorajscy, a później m.in. Niemierzowie-Ostrowscy i Górkowie. Od XVI w. ziemie te należały do Zamoyskich. W obronnym zameczku w Skokówce w 1542 r. urodził się Jan Zamoyski, kanclerz i hetman wielki koronny. Był on jednym z najlepiej wykształconych ludzi w XVI-wiecznej Polsce. Kierował polityką Rzeczypospolitej za panowania kilku monarchów. Był też wielkim mecenasem kultury i nauki. Stolicą ordynacji był Zamość, założony przez Zamoyskiego w 1580 r. na gruntach wsi Skokówka oraz na części gruntów Kalinowic.

Gminy, jako jednostki administracyjne, utworzone zostały na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1972r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. z 1972r., nr 49, poz. 312). Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie z dnia 5 grudnia 1972 roku, nr XXI/92/72 utworzono Gminę Mokre z sołectwami: Białowola, Hubale, Lipsko, Lipsko-Kosobudy, Lipsko-Polesie, Mokre, Płoskie, Wieprzec, Wierzchowiny, Wólka Wieprzecka, (z obecnym sołectwem Skaraszów) Wychody, Zalesie, Zarzecze, Zwódne (z obecnym sołectwem Skokówka), Żdanów Żdanówek.

Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 5 października 1973 roku nr XXVI/114/73 w sprawie zniesienia, zmiany granic, siedziby i nazw niektórych gmin w województwie lubelskim przeniesiono siedzibę Gminy Mokre do Zamościa i zmieniono nazwę na Gminę Zamość. Uchwała weszła w życie w dniu 12 października 1973 roku. Datę tę przyjmuje się za datę powstania Gminy Zamość. Powyższą uchwałą przyłączono również do Gminy Zamość z następujące sołectwa:

- z gminy Łabunie - Jatutów, Kalinowice, Pniówek, Wólka Panieńska
- z gminy Sitno – Szopinek

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw (Dz.U. Nr 17, poz. 92) w województwie zamojskim istniały gminy: Zamość, Wysokie, Zawada.

Dnia 2 lipca 1976 r. na podstawie Rozporządzenia Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 24 czerwca 1976 r. w sprawie połączenia, zniesienia, utworzenia, zmiany granic i nazw gmin oraz ustalenia siedzib gminnych organów władzy i administracji państwowej w województwach: białskim, gdańskim, kaliskim, miejskim krakowskim, krośnieńskim, łomżyńskim, miejskim łódzkim, ostrołęckim, rzeszowskim, szczecińskim, wałbrzyskim, wrocławskim i zamojskim (Dz.U. Nr 24 poz. 143 z późn. zm.) przestały istnieć gminy: Zawada i Wysokie.

Do Gminy Zamość zostały włączone sołectwa:

- z gminy Wysokie - Białobrzegi, Borowina Sitaniecka, Bortatycze, Bortatycze-Kolonia, Chyża, Łapiguz, Sitaniec, Sitaniec-Kolonia, Sitaniec Wolica i Wysokie;
- z gminy Zawada - Siedliska, Siedliska-Kolonia i Zawada.

Herbem Gminy Zamość jest srebrny gryf ze złotymi nogami i złotym dziobem na czerwonym tle, wyłaniający się zza złotego mostu. Gryf był znakiem rodu Niemierzów – Ostrowskich. Most umieszczony w herbie podkreśla związki gminy z miastem, którego pierwotna nazwa brzmiała „Zamoście”.

Flaga Gminy Zamość obrazuje herb gminy na wydzielonym czerwonym kwadracie. Po jego prawej stronie znajduje się prostokąt podzielony na sześć równych pasów poziomych w barwach od góry: białej, czerwonej, żółtej, białej, czerwonej i żółtej.

Herb Gminy Zamość

Flaga Gminy Zamość

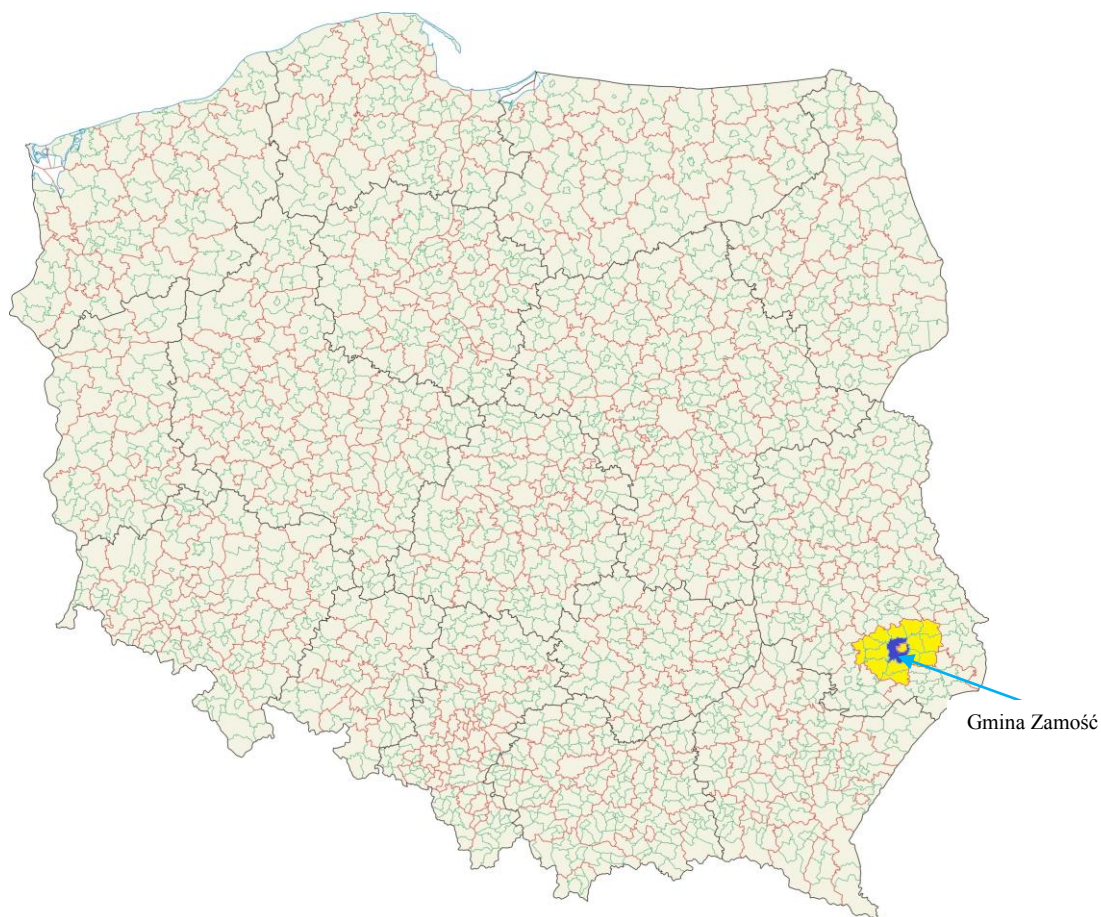

3.2. Przestrzeń i środowisko

3.2.1. Umiejscowienie gminy w województwie i kraju

Gmina Zamość leży we wschodniej części kraju, w województwie lubelskim, znajduje się w środkowej części powiatu zamojskiego i otacza swoim terytorium miasto Zamość. Jest jedną z największych gmin wiejskich w województwie lubelskim, zarówno pod względem obszaru (195 km²), jak i liczby ludności. Tworzy ją 35 sołectw zamieszkiwanych przez 22 414 mieszkańców (*stan na 2014 r. źródło: GUS, Bank Danych Regionalnych, www.stat.gov.pl*).

Mapa 1. Lokalizacja Gminy Zamość na tle kraju i powiatu zamojskiego

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie pl.wikipedia.org

Południowe tereny Gminy Zamość sięgają Roztocza i Roztoczańskiego Parku Narodowego. Przez Gminę Zamość przebiegają ważne szlaki komunikacyjne: tutaj krzyżują się droga krajowa nr 17 Warszawa – Lwów (z przejściem granicznym w Hrebennem) oraz droga krajowa nr 74 do Łucka (z przejściem granicznym w Zosinie). Przez Gminę Zamość przebiega również kolejowa linia szerokotorowa LHS, łącząca kolejowe przejście graniczne polsko-ukraińskie Hrubieszów/Izow ze Śląskiem, gdzie w Sławkowie w Zagłębiu Dąbrowskim (25 km od Katowic) kończy swój bieg.

Gmina Zamość graniczy z następującymi gminami:

- od wschodu – Łabunie, Sitno,
- od zachodu – Nielisz, Szczepieszyn, Zwierzyniec
- od północy – Skierbieszów, Stary Zamość,
- od południa – Adamów,

oraz miastem Zamość.

Mapa 2. Lokalizacja Gminy Zamość na tle powiatu zamojskiego

Źródło: Doradztwo i Reklama na podstawie /www.kupsprzedaj.pl

3.2.2. Charakterystyka sieci osadniczej

Gmina Zamość jest jedną z największych gmin w województwie lubelskim i największą w powiecie zamojskim. Jej powierzchnia wynosi 195 km², co stanowi 10,43% powierzchni powiatu zamojskiego.

Sieć osadniczą Gminy Zamość tworzą miejscowości położone w obrębie jej obszaru, w których utworzono sołectwa – pomocnicze jednostki gminy. Łącznie w Gminie Zamość funkcjonuje 35 sołectw: Białobrzegi, Białowola, Borowina Sitaniecka, Bortatycze, Bortatycze

Kolonia, Chyża, Hubale, Jatutów, Kalinowice, Lipsko, Lipsko-Kosobudy, Lipsko-Polesie, Łapiguz, Mokre, Płoskie, Pniówek, Siedliska, Sitaniec, Sitaniec-Kolonia, Sitaniec-Wolica, Skaraszów, Skokówka, Szopinek, Wieprzec, Wierzchowiny, Wólka Panińska, Wólka Wieprzecka, Wychody, Wysokie, Zalesie, Zarzecze, Zawada, Zwódne, Żdanów, Żdanówek.

Tabela 1. Rozmieszczenie ludności w miejscowościach Gminy Zamość w latach 2010-2014

L.p.	Miejscowość	Liczba mieszkańców				
		2010	2011	2012	2013	2014
1	Białobrzegi	461	458	466	462	456
2	Białowola	532	532	545	543	534
3	Borowina Sitaniecka	290	288	285	285	282
4	Bortatycze	394	399	405	400	397
5	Bortatycze Kolonia	316	317	309	314	318
6	Chyża	488	494	500	502	503
7	Hubale	247	244	244	237	232
8	Jatutów	677	685	682	685	699
9	Kalinowice	1676	1732	1815	1845	1885
10	Lipsko	855	861	855	847	848
11	Lipsko-Kosobudy	140	142	139	136	135
12	Lipsko-Polesie	416	414	411	406	402
13	Łapiguz	452	466	474	477	487
14	Mokre	1008	1019	1025	1016	1004
15	Płoskie	1996	2032	2079	2108	2121
16	Pniówek	888	913	917	935	934
17	Siedliska	433	427	433	433	428
18	Siedliska-Kolonia	217	215	213	218	218
19	Sitaniec	1752	1769	1796	1810	1824
20	Sitaniec-Kolonia	517	521	523	521	518
21	Sitaniec-Wolica	725	741	753	746	742
22	Skokówka	760	780	793	799	801
23	Szopinek	760	777	799	828	841
24	Wieprzec	113	117	116	125	125
25	Wierzchowiny	148	154	158	162	163
26	Wólka Panińska	609	614	645	656	652
27	Wólka Wieprzecka	573	576	582	591	590
28	Wychody	246	239	231	234	234
29	Wysokie	728	742	735	736	744
30	Zalesie	73	74	72	73	75
31	Zarzecze	180	180	184	193	194
32	Zawada	1760	1782	1796	1810	1814
33	Zwódne	210	217	221	218	217
34	Żdanów	797	800	807	821	834
35	Żdanówek	384	376	377	369	371

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie danych Urzędu Gminy Zamość

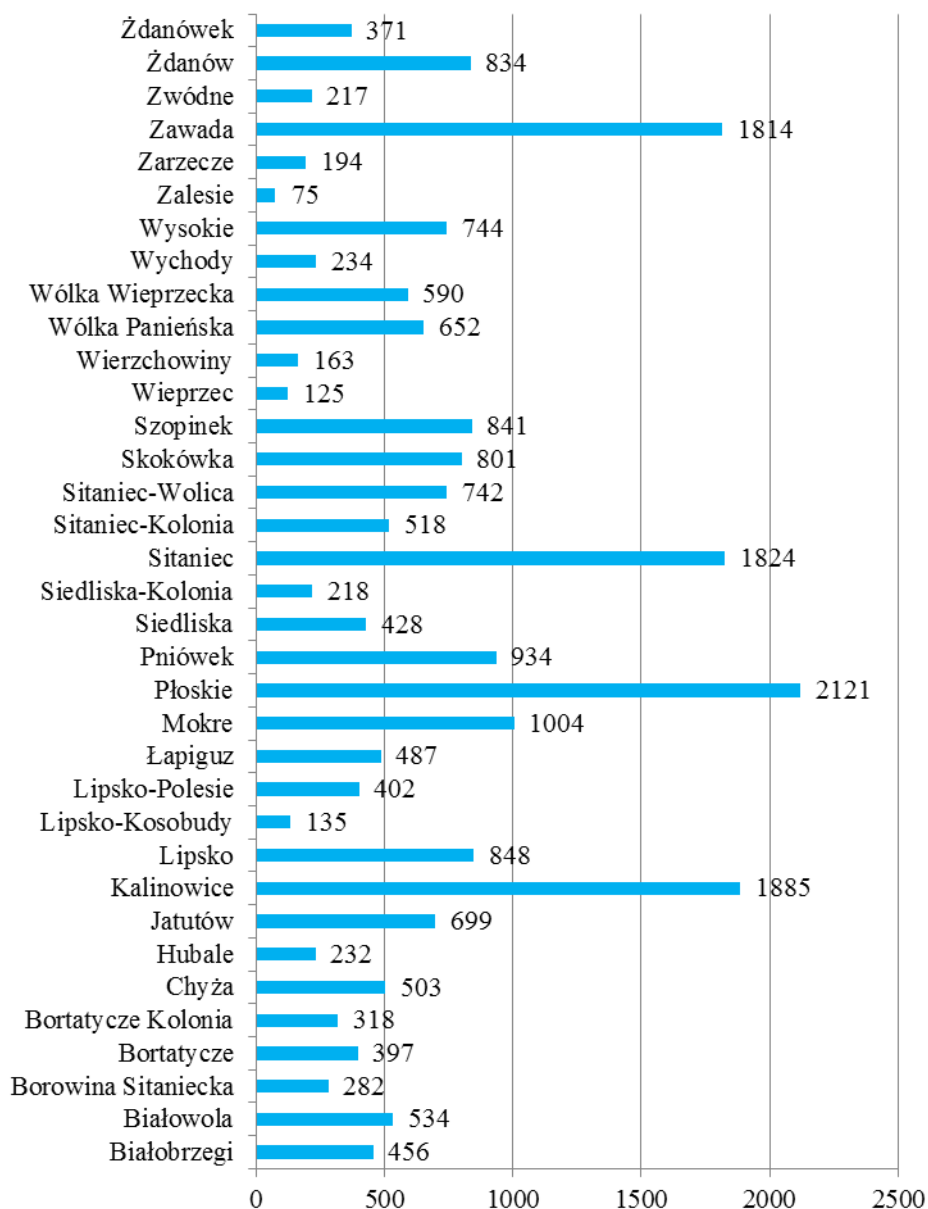
Powyższa tabela przedstawia rozmieszczenie ludności na terenie Gminy Zamość na przestrzeni ostatnich pięciu lat.

W analizowanym okresie zauważyć należy, że miejscowości Białobrzegi, Białowola, Borowina Sitaniecka, Bortatycze, Bortatycze Kolonia, Lipsko, Lipsko-Kosobudy, Mokre, Siedliska, Siedliska-Kolonia, Sitaniec-Kolonia są stabilne pod względem liczby mieszkańców. Znaczny przyrost liczby mieszkańców występuje w miejscowościach: Kalinowice, Płoskie oraz Szopinek.

Należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie niezbędnej infrastruktury w miejscowościach o znacznym przyroście liczby mieszkańców. Jest to czynnik prorozwojowy całej gminy oraz determinuje on poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej.

Aktualne rozmieszczeniu ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania wg miejscowości w 2014 r. przedstawiono na poniższym wykresie:

Wykres 1. Liczba mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość w 2014 r.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie danych Urzędu Gminy Zamość

Zamojski stanowi rozległe obniżenie denudacyjne wypreparowane w mało odpornych marglach i kredzie piszącej, o powierzchni około 870 km². Dno padolu jest równinne, miejscami podmokłe, o bardzo zróżnicowanych glebach. Znajduje się ok. 80 metrów poniżej otaczających je wyniosłości. Jedynie południowe krańce Gminy Zamość położone są w obrębie mezoregionu Roztocze Środkowe, które jest bardziej zróżnicowane pod względem ukształtowania powierzchni. Charakterystyczną cechą Roztocza jest występowanie pasm wzniesień. Okolice Lipska – Polesia zwane są niekiedy z pewną przesadą „Małymi Bieszczadami”.

W Gminie Zamość znajdują się następujące rezerваты przyrody:

- Rezerwat faunistyczny „**Hubale**” o powierzchni 35 ha, położony w miejscowości Mokre – ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 26 marca 1982 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Celem ochrony jest zachowanie miejsc występowania susła perełkowanego.
- Rezerwat torfowiskowy „**Wieprzec**” o powierzchni 31,92 ha, położony w dolinie rzeki Wieprzec, ustanowiony został Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 26 listopada 1990 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Celem ochrony jest zachowanie roślinności torfowiskowej z udziałem gatunków chronionych.

Występują tu również tereny objęte Programem Natura 2000:

- Obszar Natura 2000 **Dolina Górnej Łabuńki PLB060013** obejmuje górną część rzeki Łabuńka. Zasadniczą część ostoi stanowią łąki pokrywające dolinę rzeki. Przed melioracjami miały one charakter torfowisk węglanowych, o czym świadczy charakterystyczna roślinność oraz gleby nawapienne. W ostoi Dolina Górnej Łabuńki stwierdzono występowanie co najmniej 24 lęgowych gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady Nr 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Liczebności 3 gatunków, tj. derkacza (*Crex crex*), dubelta (*Gallinago media*) i dzięcioła białoszyjnego (*Dendrocopos syriacus*), mieszczą się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 13 spośród stwierdzonych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Dolina Łabuńki jest jedną z 10 najważniejszych ostoi dubelta w Polsce. Lasy są istotnym

miejszem lęgów ptaków drapieżnych i sów oraz gawrona, którego liczebność na Zamojszczyźnie spada.

- Obszar Natura 2000 **Roztocze PLB060012** to rozległy obszar o powierzchni 103 503,3 ha obejmujący Lasy Zwierzyniecko-Kosobudzkie oraz całe Roztocze Środkowe i Południowe. W ostoi występuje co najmniej 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 15 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK) m. in. dzięcioł białogrzbisty (*Dendrocopos leucotos*), dzięcioł zielonosiwy (*Picus canus*), puchacz (*Bubo bubo*), puszczyk uralski (*Strix uralensis*), orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*). Około 70% powierzchni obszaru stanowią lasy, między którymi występują wąskie pasy pól uprawnych oraz wsie i niewielkie miasta. Znaczna część lasów ma charakter zbliżony do naturalnego. Dominują bory sosnowe, ale też spory udział mają mieszane bory jodłowe i buczyna karpacka.
- Obszar Natura 2000 **Dolina Łabuńki i Topornicy PLH060087** zajmuje powierzchnię 2054,7 ha. Występują tu liczne gatunki chronione, w tym 4 gatunki motyli zagrożonych wg. IUCN lub zamieszczonych w Konwencji Berneńskiej: modraszek telejus (*Maculinea telejus*), modraszek nausitous (*Maculinea nausitous*) i czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*) oraz ważka zalotka większa (*Leucorhinia pectoralis*). Aż 97% obszaru stanowią siedliska łąkowe i zaroślowe. Zachowały się tu niewielkie płyty łąk trzęślicowych (*Molinietum medioeuropeum*) oraz rozległe obszary torfowisk po części użytkowanych ekstensywnie (łąki kośne, eksploatacja torfu), po części nieużytkowane.
- Obszar Natura 2000 **Kąty PLH060010** zajmuje powierzchnię 23,98 ha. Obszar obejmuje zbocza wzniesienia usytuowanego na obrzeżu północnej krawędzi wału Roztocza środkowego. Najcenniejsze zbiorowiska, tj. murawy kserotermiczne, zlokalizowane są nietypowo, bo na zboczu o ekspozycji północno-zachodniej. Jeden z najcenniejszych płatów roślinności kserotermicznej na Lubelszczyźnie, siedlisko wielu rzadkich gatunków flory, w tym mocna populacja obuwika *Cypripedium calceolus* - gatunku z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG, jedyne w Polsce stanowisko *Hypericum elegans*, jedno z dwóch w Polsce stanowisk ciemniżycy czarnej *Veratrum nigrum*, bogate stanowisko storczyka purpurowego *Orchis purpurea* (ponad 30 os.). Zbiorowiskom kserotermicznym towarzyszy bogata entomofauna ciepłolubna. Wiele gatunków osiąga tu północną granicę zasięgu.

- Obszar Natura 2000 **Niedzieliski Las PLH060092** znajduje się w strefie krawędziowej Roztocza, nieopodal Zamościa - na południowy-zachód od tego miasta. Składa się z dwóch części (kompleksów leśnych) i zajmuje powierzchnię 267,24 ha. Pierwsza z nich - uroczysko Las Serwitut, znajduje się na wzniesieniu kredowym otoczony polami i ugorami, drugi zaś kompleks stanowi część zwartej kompleksu leśnego, mającego łączność z Roztoczańskim Parkiem Narodowym – ostoją sieci Natura 2000 Roztocze Środkowe. Pola otaczające obszar, mają charakter rozległych monokultur użytkowanych intensywnie. Przedmiotem ochrony są grądy, w znacznym stopniu przekształcone, wskutek domieszki sosny, lecz z bardzo bogatym i charakterystycznym runem, typowym dla grądów subkontynentalnych odmiany wołyńskiej. W skład runa wchodzi dwa gatunki roślin kluczowe dla ostoi - dzwonecznik wonny i obuwik pospolity - oba z Zał. II Dyrektywy Siedliskowej. Towarzyszą im: buławniki, kruszczyki, podkolany, gnieśnik, listera jajowata, miodownik meilowaty, mieczyk dachówkowaty oraz - botaniczny rarytas - ciemiężca czarna, której populacja jest tu jedną z największych w Polsce. Ostoja jest również częścią ostoi wilka (centrum terytorium watahy zlokalizowane jest w przylegającym do obszaru Roztoczańskim Parku Narodowym). Pojawia się tam również ryś.
- Obszar Natura 2000 **Hubale PLH060008** zajmuje powierzchnię 34,4 ha. Jest to jedna z 7 kolonii zwartych susła perełkowanego w Polsce. W połowie lat 80. występowało tu ok. 5000-7500 osobników tego gatunku. W 1997 r. potwierdzono występowanie susłów; znaleziono ok. 30 nor, w przeważającej większości pionowych. W 1999 r. stwierdzono 150 osobników. Kolonia zlokalizowana jest w płacie pastwiska położonego po zachodniej stronie doliny rzeczki Topornicy, na południe od drogi z Zamościa do miejscowości Hubale, w trójkącie wyznaczonym przez zabudowania wsi Mokre, Hubale i Żdanówek. Dominującym zbiorowiskiem jest tu Poo Festucetum rubrae, duży udział mają tu również zbiorowiska Festuco-Thymetum serpylli i Nardo-Juncetum.
- Obszar Natura 2000 **Uroczyska Lasów Adamowskich PLH060094** zajmuje powierzchnię 1100,77 ha. Ostoja obejmuje zalesione lessowe oraz rędzinowe wzniesienia na północnej krawędzi Roztocza oraz niewielkie fragmenty pól, ugorów i zmeliorowanych łąk - na południe od Zamościa. Składa się z trzech odrębnych fragmentów o odmiennej specyfice, zajmując powierzchnię 1845 ha. Obszar

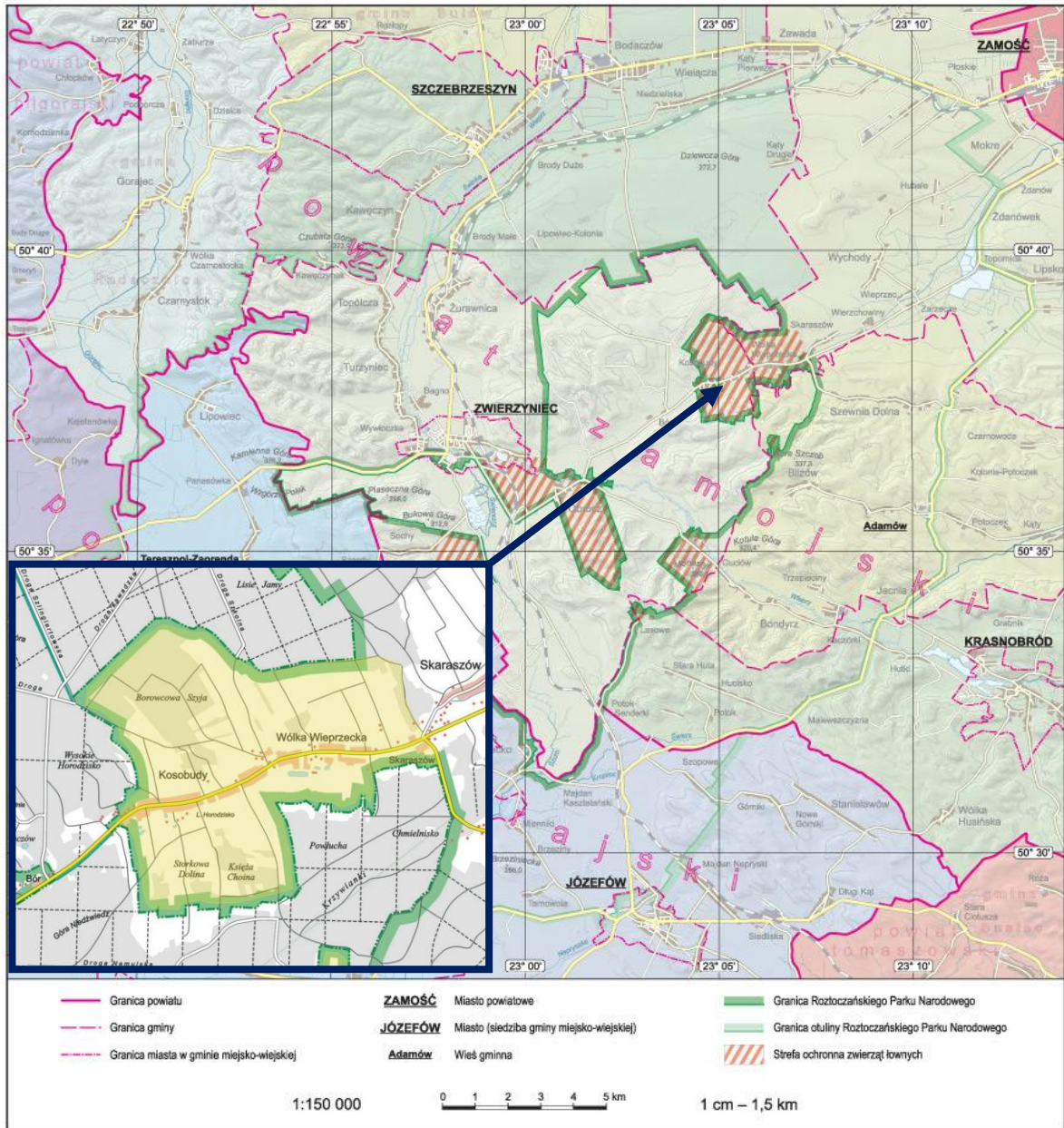
zaprojektowano w celu ochrony doskonale zachowanych buczyn, dość dobrze wykształconych grądów oraz stanowisk roślin rzadkich. Południowe stoki wzniesień w niektórych fragmentach ostoi, zarośnięte są roślinnością ciepłolubną, tworząc niewielkie płyty muraw kserotermicznych, jednakże zniszczonych poprzez zalesianie bądź sukcesję. Najpiękniejsze buczyny znajdują się z uroczysku Lasy Komisarskie oraz uroczysku Stary Działek i uroczysku Kąsewiczka. Grądy zaś - zbudowane głównie z dębów z domieszką grabu i buka, zlokalizowane są między Szewnią a Wierzchowinami. W tym też kompleksie leśnym znajdują się największe stanowiska „naturowego” obuwika pospolitego, któremu towarzyszą: buławniki, kruszczyki, podkolany, gnieśnik oraz listera jajowata. W uroczysku Stary Działek znajdują się z kolei stanowiska dzwoniecznika wonnego oraz obuwika pospolitego - gatunków z Zał. II Dyrektywy Siedliskowej. Ostoja jest częścią terytorium watahy wilków (głównie Lasy Komisarskie), którego centrum zlokalizowane jest w przylegającym do obszaru Roztoczańskim Parku Narodowym. Pojawia się również ryś, którego główną ostoją jest RPN.

W granicach Gminy Zamość znajdują się następujące pomniki przyrody:

1. Aleja lipowo-robiniowa – usytuowana w pasie drogowym drogi powiatowej łączącej stację PKP Zawada z drogą krajową Zamość-Biłgoraj,
2. Grupa drzew składająca się z jałowca wirginijskiego – usytuowana na terenie prywatnym przy drodze krajowej nr 74.
3. Roślinność stepowa – ok. 2 km. na południowy wschód od zabudowań wsi Wieprzec - Wychody

Południowo-zachodnia część Gminy Zamość leży na obszarze tak zwanej otuliny, czyli strefy ochronnej, Roztoczańskiego Parku Narodowego. Takie miejscowości jak Wierzchowiny, Zarzecze czy Wólka Wieprzecka stanowią naturalną bazę wypadową do jego zwiedzania. RPN położony jest na Roztoczu Środkowym, powstał w 1974 r. 93% powierzchni Parku zajmują lasy.

Mapa 4. Obszar Gminy Zamość położony w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego na tle podziału administracyjnego

Źródło: www.bip.roztozanskipl.pl, www.roztozanskipl.pl

Źródlika w Zarzeczcu i Wierzchowinach

W miejscowości Wierzchowina położonej w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego bierze swój początek rzeka Wieprzec. Z piasku i skał wapiennych wypływa krystalicznie czysta woda o temperaturze ok. 8,9°C. W dnie owalnej niszy o wymiarach 6 m x 15 m widocznych jest około 15 pulsujących wypływów. Wydajność źródlika – usytuowanego na łąkach około 550 m od najbliższych zabudowań, wynosi ok. 15,24 l/s. W sąsiedniej miejscowości – Zarzeczcu w dnie nieregularnej niszy o wymiarach 5 m x 15 m widoczne są

liczne wypływy pulsujące. Wydajność tego źródłiska to 17,30 l/s. Są to źródła podpływowe, charakterystyczne dla północnego przedpola Roztocza. Miejscowa ludność określa je mianem „kryniczek”.

Poza niewątpliwie unikatowymi na skalę województwa walorami przyrody ożywionej, gmina jest dosyć uboga w surowce mineralne (jedynie torf i pokłady ilaste).

Na sieć wodną gminy składają się ciek wodne i sztuczne zbiorniki wodne. Główną arterią wodną jest rzeka Łabuńka wraz z dopływami: Czarnym Potokiem i Topornicą. Ponadto na terenie gminy znajdują się cztery kompleksy stawów rybnych w dolinie Łabuńki i w dolinie Czarnego Potoku oraz pięć zespołów źródłiskowych.

Surowce naturalne występujące na terenie Gminy Zamość to głównie kruszywo naturalne piaskowe związane z rzecznyymi terasami akumulacyjnymi, przeważnie wykształcone jako piaski drobnoziarniste, pylaste oraz piaski wodnolodowcowe. Kwalifikują się one do zastosowań ogólnobudowlanych.

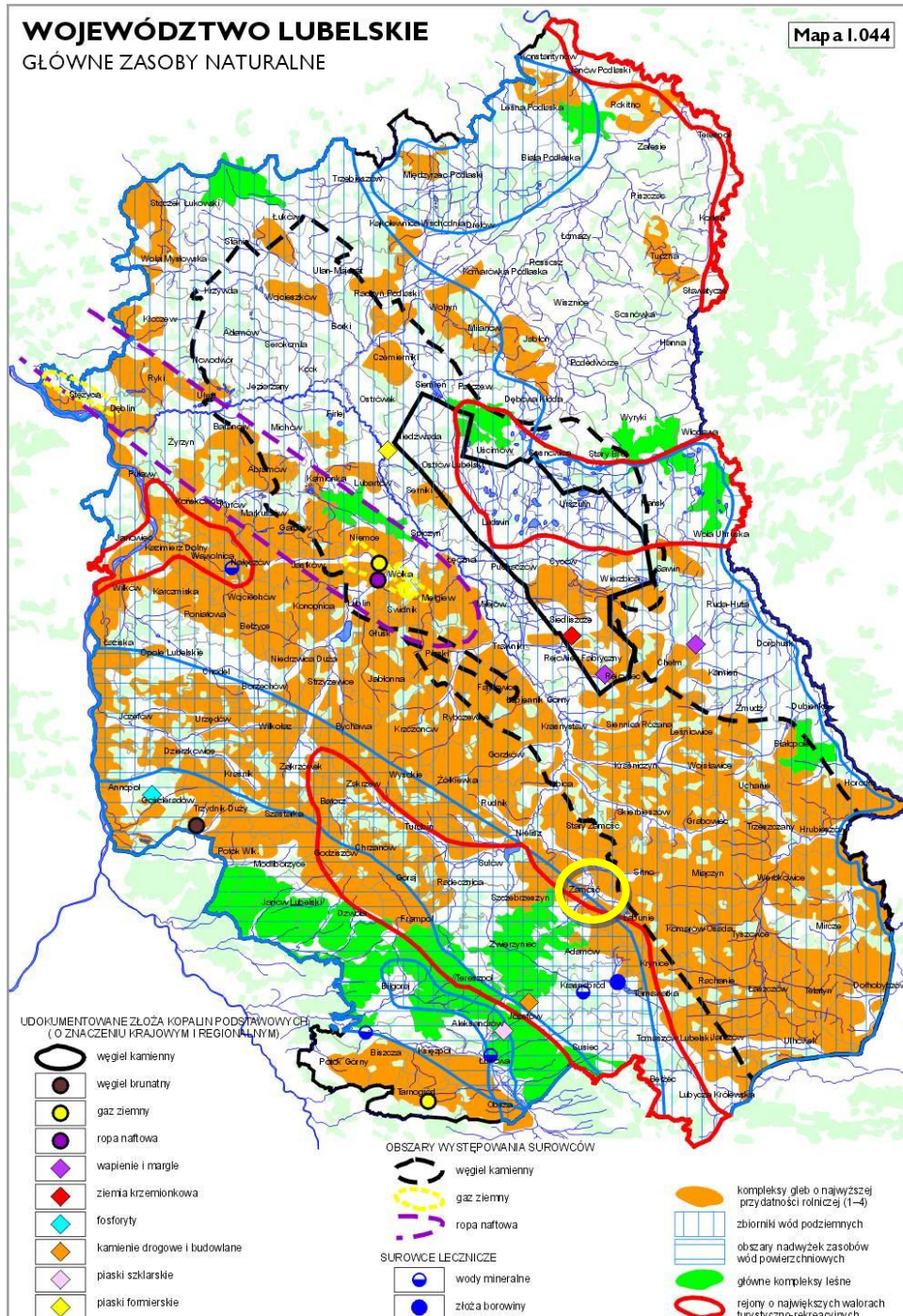
Gleby występujące na terenie Gminy Zamość charakteryzują się dużym zróżnicowaniem. Dominują gleby wytworzone z utworów lessowych oraz margli kredowych. W centralnej i południowej części gminy występują gleby brunatne właściwe oraz brunatne wylugowane i kwaśne. Brunatnoziemy występują także w okolicach Łapiguza. Na północno-wschodnich krańcach Gminy Zamość znajdują się wychodnie kredowe, na których to wykształciły się urodzajne gleby rędziny. W centralnej części gminy występują gleby bielcowe i pseudobielcowe. Sporadycznie na terenie gminy można spotkać gleby torfowo-mułowe i mułowo-torfowe, gleby torfowe, czarne ziemie właściwe i czarnoziemie.

Na terenie Gminy Zamość dominuje I, II i III klasa bonitacyjna gleb. Stanowią one około 65,2% powierzchni wszystkich gleb. Dobra bonitacja gleb przyczyniła się do znacznego wylesienia. Najlepsze wyniki na tych glebach uzyskać można z uprawy roślin okopowych, zbożowych i przemysłowych. W produkcji roślinnej gminy dominuje pszenica, jęczmień, pszenżyto, żyto, owies, ziemniaki, buraki cukrowe, rzepak, warzywa gruntowe i truskawki.

Do zanieczyszczenia gleb oraz obniżenia ich żyzności przyczyniają się chemiczne metody walki ze szkodnikami, środki ochrony roślin, a także stosowanie nawozów sztucznych. Na terenie Gminy Zamość zachodzi także fizyczna degradacja gleb - nasilenie naturalnych

procesów erozyjnych spowodowane jest niewłaściwą uprawą ziemi poprzez silną mechanizację rolnictwa, zły dobór roślin uprawnych, niewłaściwy wypas bydła, nieprawidłowe melioracje wodne.

Mapa 5. Główne zasoby naturalne (w tym kompleksy gleb) województwa lubelskiego

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

Jak wynika z danych zaprezentowanych na powyższej mapie na terenie Gminy Zamość występują kompleksy gleb o najwyższej przydatności rolniczej.

Gmina Zamość umiejscowiona jest w zlewni Wieprza. Wody powierzchniowe, które występują na terenie gminy to ciekі rzeczne i sztuczne zbiorniki wodne. Główną rzeką jest Łabuńka. Stanowi ona prawostronny dopływ Wieprza. Rzeka Łabuńka bierze swój początek w zagłębieniu w okolicach Łabuń i wpada do rzeki Wieprz na 73,6 km jej długości. Średni przepływ Łabuńki wynosi 1,9 m³, natomiast powierzchnia zlewni wynosi 513,5 km². Jest to czwarta rzeka pod względem wielkości dopływów Wieprza. Prawostronny dopływa Łabuńki to Czarny Potok. Bierze on swój początek w okolicach Horyszowa Polskiego, na obszarze zmeliorowanych łąk i odwadnia południowy skłón Działów Grabowieckich. Jego koryto jest wyprofilowane i meandruje. Do Łabuńki wpada na 13 km długości, tuż przed jej ujściem do Wieprza. Lewostronny dopływ Łabuńki stanowi Topornica. Poza ww. Łabuńka posiada jeszcze kilka mniejszych dopływów, są one uregulowane i nie mają większego znaczenia w wielkości odpływu rzeki.

Na terenie Gminy Zamość są zlokalizowane 3 kompleksy stawów rybnych. Są to: kompleks stawów „Pniówek”, kompleks stawów w Topornicy, kompleks ośmiu stawów w dolinie Czarnego Potoku w Łapiguzie.

Gmina Zamość położona jest w całości na terenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407 Niecka Lubelska – Chełm – Zamość. Powierzchnia zbiornika wynosi 9015 km², Gmina Zamość zlokalizowana jest na pograniczu Obszaru Najwyższej Ochrony (ONO), którą stanowi centralna i południowa część Gminy oraz Obszaru Wysokiej Ochrony (OWO) – pozostała część obszaru gminy. Główne źródła zanieczyszczeń wód to nieszczelne szamba oraz niewłaściwie zorganizowane wysypiska odpadów.²

Gmina Zamość zlokalizowana jest w strefie klimatu umiarkowanego w regionie zamojsko-przemyskim.

Klimat panujący w Gminie Zamość należy do grupy klimatów umiarkowanych, przejściowych, ze znacznym wpływem kontynentalizmu. Charakteryzuje się długim, ciepłym latem i długą mroźną zimą. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń, (średnia temperatura

² Program Ochrony Środowiska dla Gminy Zamość na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020, Zamość 2013

waha się od -6 do 0), a najcieplejszym - lipiec (średnia temperatura od +14 do +25°C). Średnia roczna temperatura powietrza z wielolecia dla całego powiatu zamojskiego wynosi 8°C. Typowe dla tego obszaru jest także duże nasłonecznienie oraz znaczny udział wiatrów wschodnich.

Średnie wieloletnie sumy opadów na obszarze powiatu zamojskiego wynoszą około 550 mm/rok. Najbardziej suchymi miesiącami są styczeń i luty, o opadach 25-30 mm. Najwilgotniejszym miesiącem jest lipiec, a na niektórych obszarach czerwiec, o średniej sumie opadów - 90 mm/miesiąc.

Średnia gęstość promieniowania słonecznego w Gminie Zamość na płaszczyznę poziomą w ciągu roku wynosi powyżej 900 kWh/m². Warunki meteorologiczne również charakteryzują się dużym udziałem promieniowania bezpośredniego w promieniowaniu całkowitym wynoszącym 52-54% w okresie letnim i 40-44% - w zimowym. W rejonie tym występuje też najniższe w kraju średnioroczne zachmurzenie nieba.³

Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż powierzchnia lasów na terenie Gminy Zamość w 2014 r. wynosiła 1812,37 ha, co daje lesistość na poziomie 9,20%. Wskaźnik lesistości gminy jest niższy niż średnia krajowa, która wynosiła 29,4%. Lesistość na terenie Gminy Zamość jest nieduża. Największe skupiska leśne występują w południowej i południowo-zachodniej części gminy i są to lasy wchodzące w skład Lasów Zwierzyniecko-Kosobuckich. Niewielkie kompleksy leśne występuje także koło wsi Hubale i na północ od Sitańca.

Poniższe tabele przedstawiają dane dotyczące powierzchni gruntów leśnych w Gminie Zamość w latach 2005-2014.

Tabela 2. Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Zamość w latach 2005-2014 [ha]

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
grunty leśne ogółem [ha]	1518,5	1518,5	1527,5	1527,5	1531,5	1756,5	1755,5	1816,3	1780,61	1812,37
lesistość w %	7,7	7,7	7,7	7,7	7,8	8,9	8,9	9,2	9,0	9,2
grunty leśne publiczne ogółem [ha]	586,5	585,5	585,5	585,5	588,5	585,5	584,5	584,3	548,20	579,96
<i>grunty leśne publiczne Skarbu Państwa [ha]</i>	586,5	585,5	585,5	585,5	588,5	585,5	584,5	584,3	548,20	579,96
<i>grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych [ha]</i>	535,9	535,9	535,9	535,9	535,9	535,9	535,9	535,7	536,87	568,93
grunty leśne prywatne	932,00	933,00	942,00	942,00	943,00	1171,00	1171,00	1232,00	1232,41	1232,41

³ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Zamość na lata 2015-2019

ogółem [ha]										
grunty leśne prywatne osób fizycznych [ha]	848,00	849,00	858,00	858,00	859,00	1087,00	1087,00	1148,00	1148,15	1148,15
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych [ha]	84,00	84,00	84,00	84,00	84,00	84,00	84,00	84,00	84,26	84,26

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych

3.2.4. Opis zasobów kulturowych

Zasoby kulturowe i religijne są obok zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych podstawowym czynnikiem budującym atrakcyjność turystyczną regionu.

Na terenie Gminy znajdują się obiekty zabytkowe objęte ścisłą ochroną konserwatorską. Wykaz zabytków zgodnie z Dziennikiem Urzędowym Województwa Lubelskiego, Lublin, dnia 20 marca 2014 r., Poz 1230, Obwieszczenie nr 1/2014 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie, z dnia 18 marca 2014 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego i rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego obejmuje m.in.:

- Rządcówka z ogrodem, pocz. XX - Borowina Sitaniecka - nr rej.: A/1051 z 18.06.1986
- Rządcówka z ogrodem, XIX/XX - Bortatycze - nr rej.: A/470 z 20.06.1989
- Park dworski, 1 poł. XIX – Chyża - nr rej.: A/242 z 22.02.1983
- Cmentarz rzym.-kat., pocz. XIX - Kolonia Lipsko - nr rej.: A/457 z 21.11.1988
- Kościół par. pw. św. Bartłomieja 1907-1913 – Sitaniec - nr rej.: A/357 z 27.05.1986
- Cmentarz kościelny - Sitaniec - nr rej.: A/357 z 27.05.1986
- Rządcówka z ogrodem, k. XIX - Sitaniec-Wolica - nr rej.: A/349 z 9.06.1986
- Cmentarz wojenny z I wojny światowej – Zawada - nr rej.: A/434 z 8.02.1988

Do obiektów o charakterze zabytkowym należą również:

- Kapliczka i obraz św. Romana pod wsią Lipsko - Polesie z 1906 roku. Kapliczkę ufundowano dla upamiętnienia objawienia Świętego, podczas którego wytrysnęło źródło
- Neogotycka Kaplica św. Antoniego w Mokrem z początku XX wieku
- Dawny dwór dzierżawcy w Bortatyczach z lat 1925-1935
- Rządcówki w Łapiguzie i Żdanówku
- Dwory w Hubalach i Płoskiem
- Budynki dawnego browaru w Jatutowie z roku 1895, powstałego w budynkach dawnej karczmy
- Wiele krzyży, kapliczek i figur przydrożnych

W Gminie Zamość częściowo zachowało się jeszcze stare, tradycyjne budownictwo, głównie drewniane. Najwięcej tradycyjnych chat ludowych, o konstrukcji zrębowej, reprezentujących tzw. typ biłgorajski znaleźć można w Skaraszowie, Białowoli, Mokrem, Wieprzcu i Wierzchowinach.

W Mokrem znajduje się dawny budynek Urzędu Gminy z 1880 r. oraz neogotycka kaplica św. Antoniego. Na styku sołectw Skaraszów i Wólka Wieprzecka stoi budynek Szkoły Podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Wólce Wieprzeckiej. Tu w okresie II wojny światowej spotykali się partyzanci przygotowujący się do bitwy pod Wojdą. W miejscowości Białowola znajduje się Szkoła Podstawowa, która także jest miejscem pamięci – w 1942 r. hitlerowcy rozstrzelali tu 62 mieszkańców Białowoli. W pobliżu szkoły umiejscowiono mogiłę pomordowanych, a na niej pomnik nagrobny. W Pniówku znajduje się rokokowa kapliczka św. Jana Nepomucena z XVIII wieku.

W Lipsku Polesiu ze wzgórza nazywanego Łysą Górą wypływa źródelko, któremu przypisywane są właściwości lecznicze, zwłaszcza przy chorobach oczu. W 1906 roku postawiono tu kapliczkę ku czci św. Romana. W odległości ok. 300 metrów od kapliczki znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko z II wieku n.e., stanowiące prapoczątek Grodów Czerwieńskich. W pobliżu kapliczki odkryto cmentarzysko kurhanowe z II wieku n.e., w skład którego wchodzi 70 kopców. W Mokrem natomiast znajduje się średniowieczne cmentarzysko słowiańskie z VII - IX w., które tworzy 46 kurhanów.

3.3. Sfera społeczna

3.3.1. Demografia

Liczba ludności, gęstość zaludnienia i dynamika zmian

Liczba ludności w Gminie Zamość według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2014 r.) wynosiła 22 414 osób. Stanowiło to 20,61% liczby ludności powiatu, 1,04% liczby ludności województwa. Od 2005 r. do końca 2014 r. liczba mieszkańców powiększyła się o 1998 osób.

Tabela 3. Liczba mieszkańców Gminy Zamość w latach 2005-2014 według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.XII.)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność wg. faktycznego miejsca zamieszkania										
Ogółem	20 416	20 493	20 741	20 853	20 920	21 657	21 881	22 125	22 305	22 414
mężczyźni	9 979	10 022	10 141	10 200	10 234	10 635	10 778	10 872	10 987	11 000
Kobiety	10 437	10 471	10 600	10 653	10 686	11 022	11 103	11 253	11 318	11 414

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Struktura ludności wg płci na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014 nie ulegała większym zmianom. W populacji mieszkańców od 2005 r. nieznacznie przeważają kobiety stanowiąc 50,92% ogółu ludności w 2014 r. Od 2005 r. przewaga kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców uległa obniżeniu.

Współczynnik feminizacji dla Gminy Zamość w 2014 r. wynosił 104 kobiety na 100 mężczyzn, jest większy niż w powiecie (103), natomiast mniejszy niż w województwie (106). Powyższe dane dotyczą ludności faktycznie zamieszkałej w gminie. Ludność faktycznie zamieszkała obejmuje: a) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania przez okres powyżej 3 miesięcy w kraju oraz obejmuje wszystkie osoby przebywające za granicą (bez względu na okres ich nieobecności) b) osoby przebywające czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju.

Gęstość zaludnienia Gminy Zamość na koniec 2014 r. wynosiła 114 osób na km². Wartość ta jest większa od średniej dla gmin wiejskich powiatu zamojskiego (57 osób na km²), gmin wiejskich województwa lubelskiego (48 osób na km²), oraz od średniej dla gmin wiejskich w Polsce (56 osób na km²). W okresie 2005-2014 współczynnik ten w przypadku Gminy Zamość systematycznie rośnie.

Tabela 4. Porównanie gęstości zaludnienia w Gminie Zamość, powiecie zamojskim na obszarach wiejskich, powiecie zamojskim ogółem, województwie lubelskim (gminy wiejskie) województwie lubelskim ogółem oraz na terenie kraju (gminy wiejskie) i na terenie kraju ogółem w latach 2005-2014

Jednostka terytorialna	ludność na 1 km ²									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	122	122	122	122	122	123	123	123	123	123
Polska - gminy wiejskie	54	54	54	54	54	55	56	56	56	56
Województwo lubelskie	87	86	86	86	86	87	86	86	86	85
Województwo lubelskie - gminy wiejskie	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48
Powiat zamojski	59	59	59	59	58	59	59	59	58	58

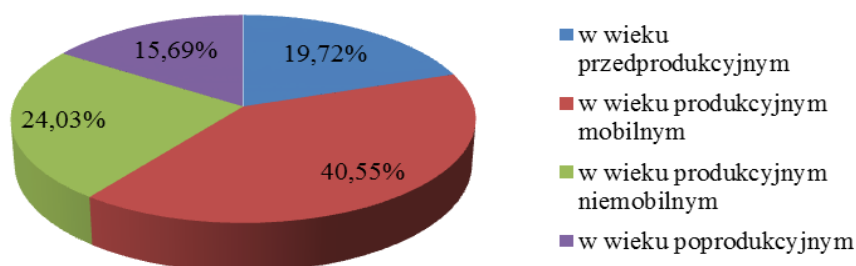
Powiat zamojski - gminy wiejskie	0	0	0	0	0	0	0	57	57	57
Gmina Zamość	104	104	106	106	107	110	112	113	114	114

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem ekonomicznych grup wieku, w strukturze mieszkańców dominują osoby w wieku produkcyjnym. W 2014 roku stanowiły one 64,58% ogółu ludności. W tym samym roku zbliżone liczebnie były grupy mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (19,72%) i poprodukcyjnym (15,69%). W grupie osób w wieku produkcyjnym 62,79% stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym.

Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat. Wiek mobilny - grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku 18-44 lata, wiek niemobilny - grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku: mężczyźni - 45-64 lata, kobiety - 45-59 lat. Przez ludność w wieku nieprodukcyjnym rozumie się ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17 lat oraz w wieku poprodukcyjnym, tj. mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej.

Wykres 2. Struktura ludności Gminy Zamość według ekonomicznych grup wieku w 2014 r. [%]

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Niezwykle istotne jest zbadanie, w jaki sposób kształtuje się liczebność osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w dłuższym okresie, by ocenić, czy są to korzystne, czy niekorzystne trendy.

Zmiany liczebności poszczególnych grup ekonomicznych w latach 2005-2014 zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 5. Ludność Gminy Zamość w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym (mężczyźni - 18-64 lata, kobiety - 18-59 lat) i poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej) wg płci w latach 2005-2014

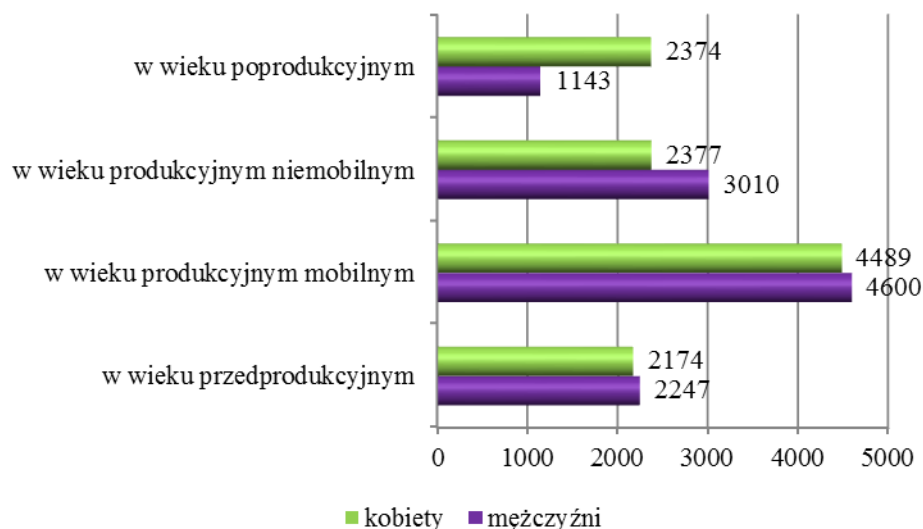
Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
w wieku przedprodukcyjnym										
Ogółem	5027	4850	4733	4591	4433	4601	4569	4516	4485	4421
Mężczyźni	2509	2434	2398	2328	2231	2341	2322	2294	2287	2247
Kobiety	2518	2416	2335	2263	2202	2260	2247	2222	2198	2174
w wieku produkcyjnym										
Ogółem	12414	12647	12974	13178	13375	13856	14011	14260	14393	14476
Mężczyźni	6480	6599	6751	6881	7037	7284	7403	7512	7594	7610
Kobiety	5934	6048	6223	6297	6338	6572	6608	6748	6799	6866
w wieku poprodukcyjnym										
Ogółem	2975	2996	3034	3084	3112	3200	3301	3349	3427	3517
Mężczyźni	990	989	992	991	966	1010	1053	1066	1106	1143
Kobiety	1985	2007	2042	2093	2146	2190	2248	2283	2321	2374

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższych danych, liczba osób w wieku przedprodukcyjnym nieznacznie ale regularnie spadała, natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym i produkcyjnym wzrastała. Kształtowanie się liczby ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wiekowych świadczy o tym, iż zjawisko starzenia się lokalnej społeczności na terenie gminy będzie się rozwijać. Osoby w wieku produkcyjnym, których liczba obecnie rośnie, w przyszłości zasilać będą grupę osób w wieku poprodukcyjnym. Gdy to nastąpi, liczba osób w wieku poprodukcyjnym przestanie spadać, zacznie wykazywać tendencje wzrostowe. Natomiast ubytek w liczbie osób w wieku produkcyjnym nie będzie zrównoważony przez dopływ mieszkańców będących obecnie w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym, gdyż będzie ich zbyt mało, a ich liczba będzie dalej spadać, o czym świadczy fakt, iż niska jest liczebność grup najmłodszych. W związku z tym, iż dużą grupę mieszkańców stanowią ludzie przed 30. rokiem życia, przewiduje się wystąpienie tego zjawiska w dalszej przyszłości, jednak nie zostanie ono zahamowane, dopóki nie zacznie rosnąć liczba osób w wieku przedprodukcyjnym.

Analiza ludności wg płci w poszczególnych grupach wiekowych wykazała, iż kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni. Najłagodniejsza, nie wykazująca występowania dużych dysproporcji jest różnica w liczebności kobiet i mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i w wieku produkcyjnym mobilnym.

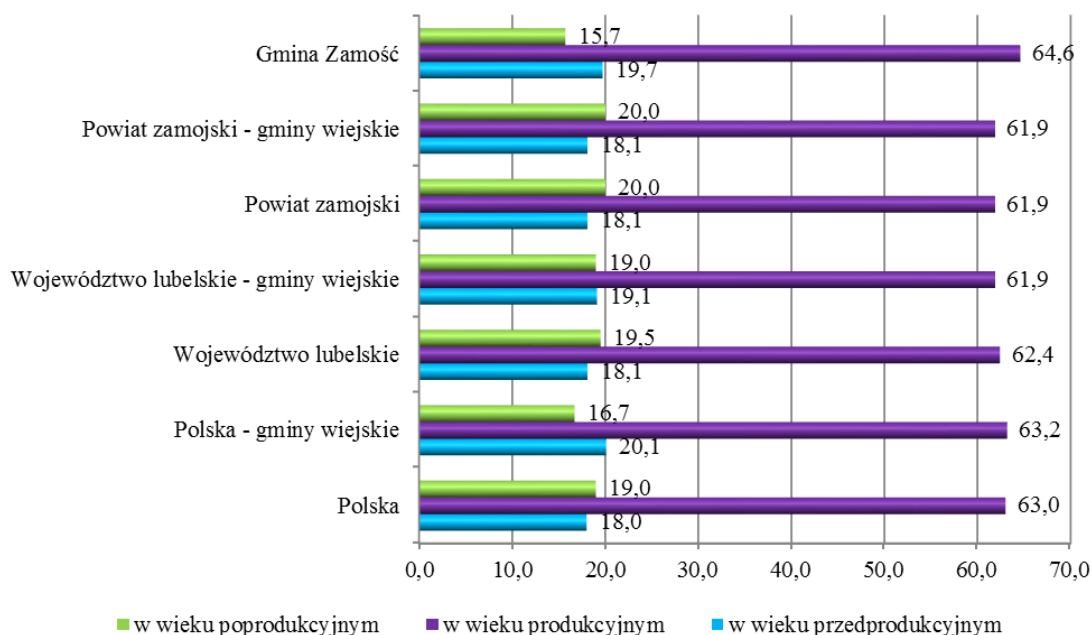
Wykres 3. Struktura ludności Gminy Zamość według ekonomicznych grup wieku z podziałem na płeć (2014 r.)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Analiza powyżej przedstawionych danych wskazuje, że struktura ludności Gminy Zamość nie odbiega znacznie od statystyk dla powiatu, województwa i całego kraju, ale posiada korzystniejszy rozkład. Grupa ludności w wieku produkcyjnym jest w stosunku procentowym większa od statystyk dla powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego (gminy wiejskie) o 2,7 punkty procentowe, dla województwa lubelskiego ogółem – o 2,2 punkty procentowe, dla Polski (gminy wiejskie) – o 1,4 punktu procentowego, dla Polski ogółem – o 1,6 punktu procentowego. Grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Zamość jest wyższa, a w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym niższa od struktury ludności dla powiatu, województwa i kraju.

Wykres 4. Struktura ludności Gminy Zamość, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w roku 2014 (w %)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi grupami ludności według wieku opisuje wskaźnik obciążenia demograficznego. Stanowi on stosunek liczby mieszkańców w wieku pozaprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.

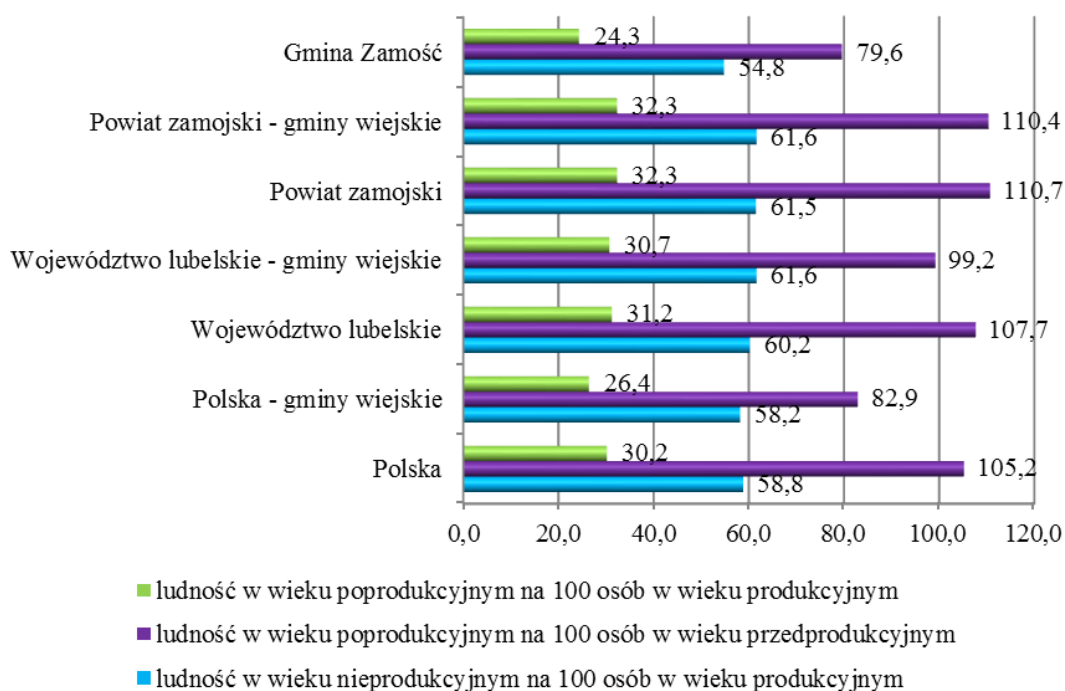
Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	64,5	62,0	59,9	58,2	56,4	56,3	56,2	55,2	55,0	54,8
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	59,2	61,8	64,1	67,2	70,2	69,6	72,2	74,2	76,4	79,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	24,0	23,7	23,4	23,4	23,3	23,1	23,6	23,5	23,8	24,3

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w roku 2014 stanowiła 54,8 osób. Analiza danych dotyczących badanego okresu wskazuje, że liczba ludności w gminie w wieku pozaprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym przyjmuje tendencję spadkową, co stanowi wartość pozytywną.

Wykres 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim oraz w Polsce w 2014 r.

Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Stosunkowo niewielka liczba osób w wieku poprodukcyjnym powoduje, że wskaźnik obciążenia demograficznego przedstawia się korzystniej dla gminy, niż dla powiatu, województwa i całego kraju.

Przyrost naturalny

Przyrost naturalny jest jednym z głównych czynników wpływających na liczbę ludności gminy.

W 2014 roku w Gminie Zamość współczynnik przyrostu naturalnego, wyrażony jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów na 1000 ludności, wynosił -0,8. Wartość tego wskaźnika była wyraźnie wyższa, niż średnia dla powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego, co oznacza, że stosunek urodzeń do zgonów był bardziej korzystny w Gminie Zamość niż w regionie i powiecie. Wartość wskaźnika była natomiast niższa w porównaniu do całego kraju.

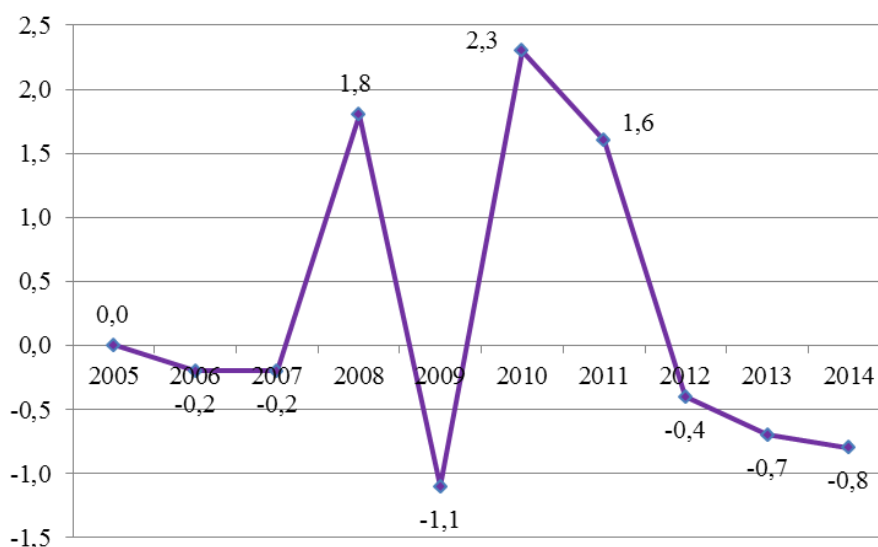
Tabela 7. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Zamość, powiecie zamojskim i w województwie lubelskim w 2014r.

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 ludności
Polska	0,0
Polska - gminy wiejskie	0,7
Województwo lubelskie	-1,1
Województwo lubelskie - gminy wiejskie	-2,2
Powiat zamojski	-3,6
Powiat zamojski - gminy wiejskie	-3,5
Gmina Zamość	-0,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W latach 2005-2014 przyrost naturalny w Gminie Zamość był zmienny. W latach 2005-2007, 2009 oraz w latach 2011-2014 wartość wskaźnika spadała, natomiast w roku 2008 oraz w roku 2010 wskaźnik ten wzrastał. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w roku 2010, osiągnął on wówczas wartość 2,3. Oznacza to, iż w większości lat na terenie Gminy liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń.

Wykres 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ruch migracyjny

Czynnikami kształtującym stan społeczeństwa oprócz przyrostu naturalnego są migracje. Migracje to przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu

stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne).

Na ruch migracyjny na terenie Gminy Zamość składa się kilkaset zameldowań i wymeldowań rocznie. W okresie 2005-2014 największą liczbę zameldowań odnotowano w 2007 roku (589), w tym samym roku wystąpiła także największa liczba wymeldowań (363). Średnioroczna liczba zameldowań wynosiła około 444, natomiast wymeldowań – 285.

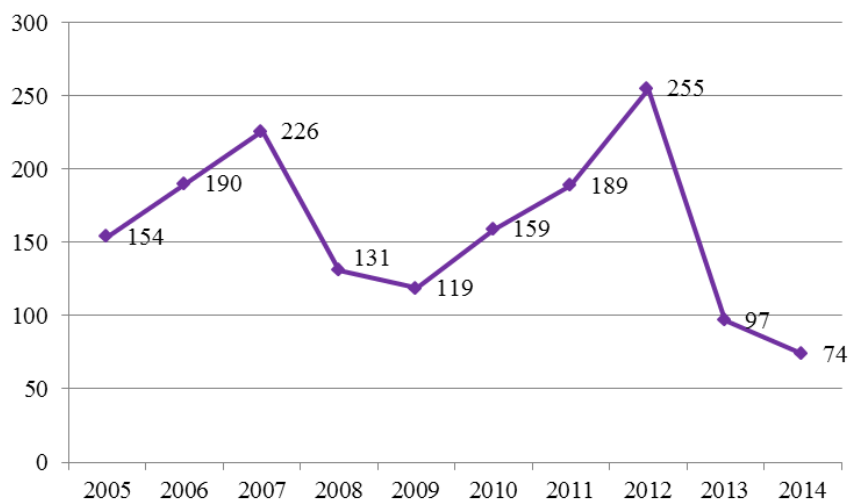
Tabela 8. Liczba zameldowań i wymeldowań na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
zameldowania ogółem	423	488	589	378	411	408	426	507	436	378
wymeldowania ogółem	269	298	363	247	292	249	237	252	339	304

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Saldo migracji (różnica pomiędzy liczbą zameldowań a wymeldowań) w latach 2005-2014 kształtowało się korzystnie, ponieważ we wszystkich badanych latach przyjmowało wartości dodatnie. Saldo migracji jest dodatnie gdy liczba zameldowań przewyższa liczbę wymeldowań. Oznacza to, że migracje pozytywnie wpływają na tendencje wzrostowe liczebności mieszkańców.

Wykres 7. Saldo migracji Gminy Zamość ogółem w latach 2005-2014

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2005-2014 wartości wyrażające saldo migracji zarówno wzrastały jak i spadały. Jednakże stale przyjmowało wartości dodatnie. Najmniej korzystnie saldo migracji prezentowało się w roku 2014, gdy różnica pomiędzy osobami, które przybyły do Gminy a osobami które opuściły Gminę wynosiła 74. Najkorzystniejszą różnicę pomiędzy liczbą wyjazdów a przyjazdów odnotowano w 2012 roku, gdy saldo migracji wynosiło 255.

Saldo migracji gminnych wewnętrznych na pobyt stały jest to różnica między napływem (imigracja) a odpływem (emigracja) ludności. W trakcie analizowanego przedziału czasu saldo migracji wewnętrznych było dodatnie. Najwyższe saldo migracji gminnych wewnętrznych odnotowano w roku 2012 (260), natomiast najniższe w roku 2014 (86).

Saldo migracji zagranicznych tylko w roku 2009 oraz w roku 2011 było dodatnie i wynosiło 5 osób, co oznacza że w tych latach imigracja przeważała nad emigracją. W pozostałym okresie saldo migracji zagranicznych przyjmuje wartości ujemne. Najniższe saldo migracji zagranicznych zanotowano w roku 2013 (-17). Odnosząc się do migracji zagranicznych należy stwierdzić, iż na terenie gminy obserwuje się niewielką liczbę wyjazdów mieszkańców za granicę na pobyt stały i nie ma ona większego wpływu na zmiany liczby ludności.

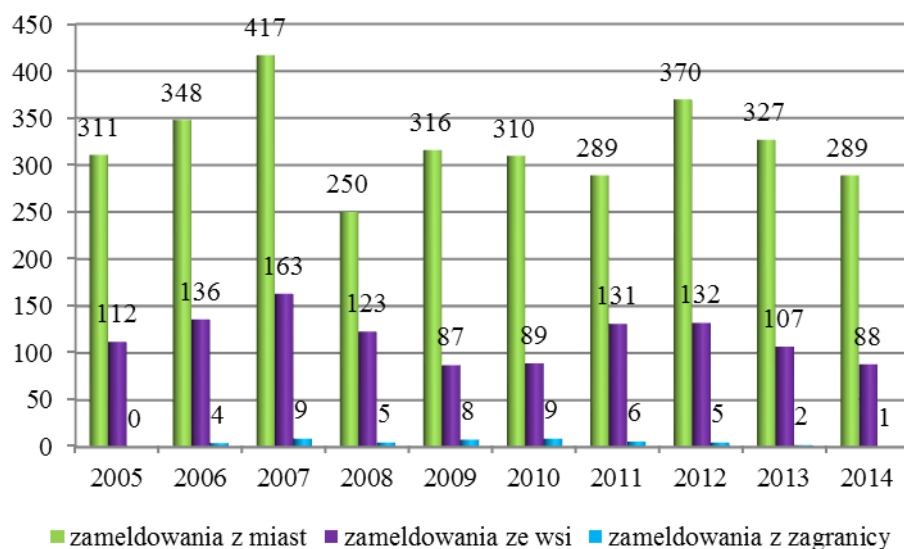
Tabela 9. Saldo migracji na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>saldo migracji wewnętrznych</i>	154	195	227	133	114	162	184	260	114	86
<i>saldo migracji zagranicznych</i>	0	-5	-1	-2	5	-3	5	-5	-17	-12

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W podziale poszczególnych migracji ze względu na ich kierunek, charakterystyczną cechą jest fakt, iż ludność napływająca na obszar gminy to zarówno ludność pochodząca ze wsi, z miast, jak również z zagranicy. Na podstawie analizy kształtowania się liczby zameldowań pod względem ich kierunku w latach 2005-2014 można zauważyć, że liczba zameldowań z miast znacznie przekracza liczbę zameldowań z obszarów wiejskich.

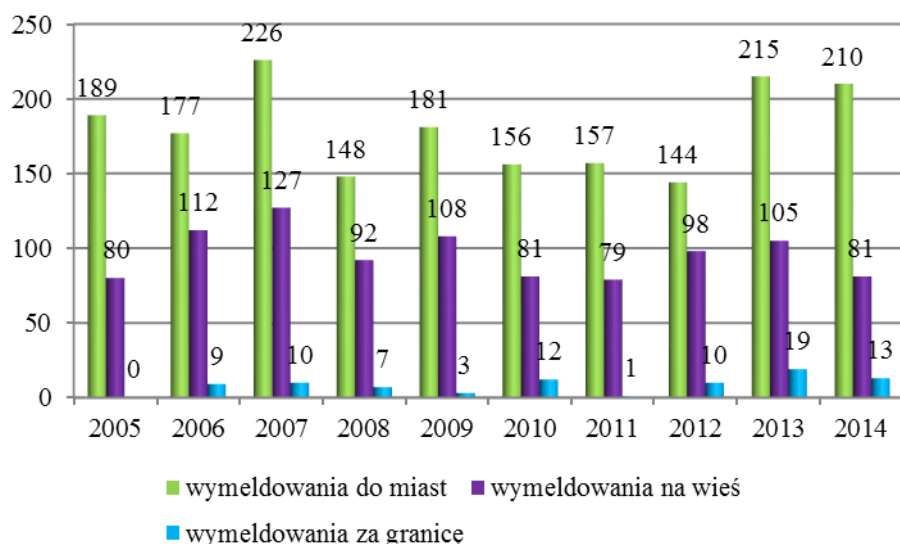
Wykres 8. Liczba zameldowań w Gminie Zamość w latach 2005-2014 wg kierunku

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Mieszkańcy Gminy Zamość emigrują zarówno do miast, na wieś, jak również za granicę kraju. Na przestrzeni lat 2005-2014 w migracjach odpływowych dominują wymeldowania do miast. Od kilku do kilkunastu wymeldowań stanowią wymeldowania do innych krajów.

Wykres 9. Liczba wymeldowań w Gminie Zamość w latach 2005-2014 wg kierunku

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

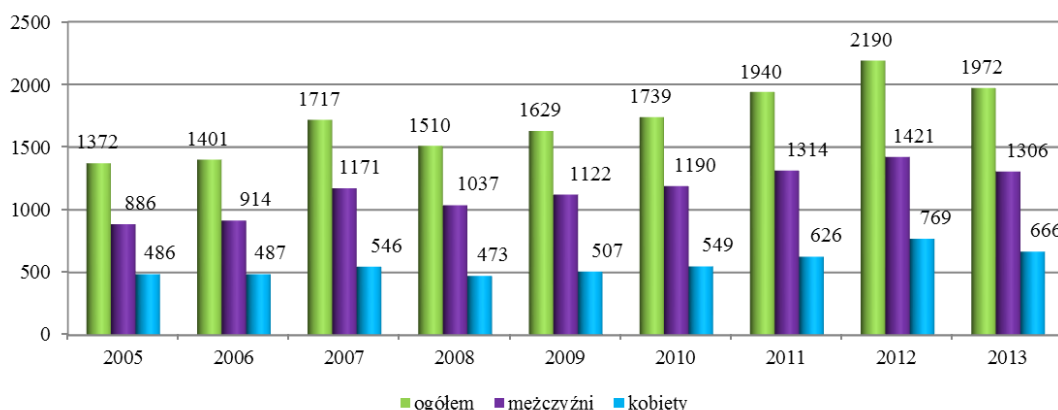
Powyższe dane dotyczące ruchu migracyjnego na terenie Gminy obejmują jedynie liczbę tych mieszkańców, którzy oficjalnie zmienili miejsce swojego zamieszkania. W przypadku takich gmin jak Zamość – wiejskich, o charakterze rolniczym, położonych stosunkowo niedaleko ośrodka miejskiego – na sferę demograficzną i kształtowanie się liczby ludności duży wpływ mają migracje nieoficjalne. Zjawisko to objawia się przede wszystkim w takich sytuacjach, w których mieszkańcy od wielu lat przebywają (np. w celach zarobkowych lub edukacyjnych) poza obszarem gminy, natomiast pozostają w niej oficjalnie zameldowani. W przypadku Gminy Zamość najpopularniejszym kierunkiem migracji tego typu jest miasto Zamość oraz miasta Chełm i Lublin. Miasta te są ważnymi ośrodkami edukacyjnymi, gospodarczymi oraz kulturalnymi. Na wyjazd bez zmiany miejsca zamieszkania decydują się przede wszystkim ludzie młodzi, mobilni, wykształceni lub kształcący się, poszukujący zarówno pracy, jak również wyższego standardu życia. Należy przyjąć, iż po uwzględnieniu migracji nieoficjalnej, jej poziom będzie wyższy, a saldo – bardziej niekorzystne.

3.3.2. Rynek pracy i bezrobocie

Liczba osób pracujących na terenie Gminy Zamość wzrosła z poziomu 1372 osoby w 2005 r. do 1972 osób w roku 2013. Największy wzrost liczby osób pracujących na terenie Gminy Zamość w stosunku do 2005 r. miał miejsce w 2012 r. Z kolei w 2013 r. odnotowano spadek liczby osób pracujących o 218 osób w stosunku do roku poprzedniego.

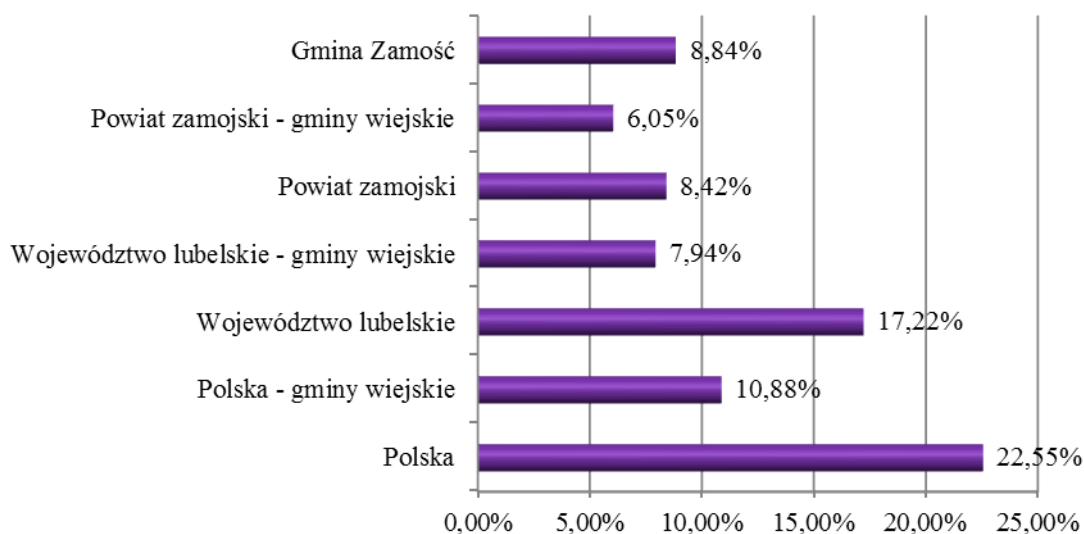
W strukturze osób pracujących w całym badanym okresie przeważali mężczyźni.

Wykres 10. Pracujący wg płci w Gminie Zamość w latach 2005-2013

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 11. Udział osób pracujących w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i Polsce w ogólnej liczbie ludności w 2013 r.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia, udział osób pracujących w Gminie Zamość w ogólnej liczbie ludności kształtuje się korzystniej niż w przypadku powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego (gminy wiejskie).

Bezrobocie

W 2014 r. w Gminie Zamość zarejestrowanych było 1344 bezrobotnych, z czego 47,69% stanowiły kobiety, a 52,31% mężczyźni.

Tabela 10. Struktura bezrobocia w Gminie Zamość w 2013 r.

Wyszczególnienie	2014
Bezrobotni ogółem	1344
Bezrobotne kobiety	47,69%
Bezrobotni mężczyźni	52,31%
Uprawnieni do zasiłku	7%
Bezrobotni zwolnieni z winy zakładu pracy	3%
Osoby pow. 50 roku życia	19%
Osoby do 25 roku życia	20%
Osoby, które ukończyły szkołę wyższą	2%
Staż bezrobocia do 1 m-ca	9%
Staż bezrobocia od 1-3 m-cy	17%
Staż bezrobocia od 3-6 m-cy	14%

Staż bezrobocia od 6-12 m-cy	15%
Staż bezrobocia od 12-24 m-cy	18%
Staż bezrobocia powyżej 24m-cy	27%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie

Spośród osób bezrobotnych długotrwale bezrobotni stanowili 27%, natomiast prawo do zasiłku posiadało tylko 7% ogólnej liczby bezrobotnych. Dane dla gminy, powiatu, województwa i kraju zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 11. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i kraju w 2014 roku

Jednostka terytorialna	ogółem	mężczyźni	kobiety
Polska	1 825 180	885 532	939 648
	100,00%	48,52%	51,48%
Polska - gminy wiejskie	578 310	281 249	297 061
	100,00%	48,63%	51,37%
Województwo lubelskie	116 869	60 553	56 316
	100,00%	51,81%	48,19%
Województwo lubelskie - gminy wiejskie	58 349	30 186	28 163
	100,00%	51,73%	48,27%
Powiat zamojski	6 453	3 426	3 027
	100,00%	53,09%	46,91%
Powiat zamojski - gminy wiejskie	4 861	2 580	2 281
	100,00%	53,08%	46,92%
Gmina Zamość	1 344	703	641
	100,00%	52,31%	47,69%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na obszarze Gminy Zamość udział bezrobotnych kobiet jest większy niż w powiecie, a mniejszy niż w województwie i kraju. Natomiast udział bezrobotnych mężczyzn jest większy niż w regionie i w powiecie.

Jedną z przyczyn znacznych dysproporcji w zatrudnieniu mężczyzn i kobiet jest fakt, iż kobiety z terenów wiejskich częściej decydują się na pozostanie w domu w celu wychowania dzieci, zajęcia się gospodarstwem domowym lub gospodarstwem rolnym. W Gminie Zamość dominuje model rodziny, w której jedna osoba zajmuje się pracą w domu, a druga pracą zarobkową poza domem. Najczęściej osobą pozostającą w domu jest kobieta.

W latach 2005-2014 obserwowano zarówno wzrost, jak i spadek bezrobocia u obu płci. Procentowy udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie pozostających bez zatrudnienia także cechował się zmiennością. Najniższy poziom bezrobocia w przypadku mężczyzn osiągnęło

w 2008 roku (546 osób), zaś najwyższy w 2005 roku, ogółem liczba bezrobotnych mężczyzn w badanym okresie roku zmalała o 182 osoby. W odniesieniu do kobiet ogólna liczba kobiet bez pracy od 2005 do 2014 roku zmniejszyła się o 178 osób. Najwyższy poziom bezrobotnych kobiet miał miejsce podobnie jak u mężczyzn na początku badanego okresu w 2005 roku, natomiast najniższy wystąpił w 2011 roku (631 osób).

Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani wg płci										
Ogółem	1704	1513	1302	1198	1318	1300	1263	1446	1463	1344
mężczyźni	885	705	597	546	647	638	632	742	744	703
% ogółu	51,94%	46,60%	45,85%	45,58%	49,09%	49,08%	50,04%	51,31%	50,85%	52,31%
Kobiety	819	808	705	652	671	662	631	704	719	641
% ogółu	48,06%	53,40%	54,15%	54,42%	50,91%	50,92%	49,96%	48,69%	49,15%	47,69%
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w %										
Ogółem	13,7	12,0	10,0	9,1	9,9	9,4	9,0	10,1	10,2	9,3
mężczyźni	13,7	10,7	8,8	7,9	9,2	8,8	8,5	9,9	9,8	9,2
Kobiety	13,8	13,4	11,3	10,4	10,6	10,1	9,5	10,4	10,6	9,3

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Powyższe dane wskazują na to, iż udział kobiet w liczbie osób bezrobotnych w 2014 r. zmniejszył się w stosunku do 2005 r. o 0,37%. Nastąpiło również zmniejszenie procentowego udziału bezrobotnych zarejestrowanych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym o 4,5%.

Spadek udziału kobiet w liczbie osób bezrobotnych jest korzystną cechą lokalnej struktury bezrobocia, gdyż kobiety na ogół częściej pozostają bezrobotne, niż mężczyźni i trudniej im znaleźć zatrudnienie. Jednak pamiętać należy, iż w dużej mierze jest to spowodowane również faktem, iż na obszarach wiejskich kobiety są lepiej wykształcone i częściej migrują w poszukiwaniu pracy, podczas gdy mężczyźni częściej decydują się pracować w gospodarstwach indywidualnych, i ta tendencja występuje również na terenie Gminy Zamość.

Na terenie Gminy notuje się również zjawisko bezrobocia ukrytego (agrarnego), którym charakteryzują się obszary wiejskie, gdzie dominuje nieefektywne, małoobszarowe rolnictwo z niskim poziomem produkcji towarowej i nadmiarem rąk do pracy. Pomimo tego, iż osoby dotknięte bezrobociem ukrytym nie są wykazywane w statystykach i pracują w rolnictwie, ich

praca nie przyczynia się do wzrostu produkcji i nie przynosi oczekiwanych korzyści ekonomicznych, co sprawia, że są oni zbędnymi pracownikami. Konieczne jest rozwijanie lokalnego rynku pracy, stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy, by osoby bezrobotne oraz dotknięte zjawiskiem bezrobocia ukrytego mogły podjąć pracę w sektorze pozarolniczym.

Wg danych z grudnia 2014 r. w kraju zarejestrowanych było 1 825 180 osób bezrobotnych, natomiast w województwie lubelskim w ewidencji urzędów pracy znajdowało się 116 869 osób bezrobotnych.

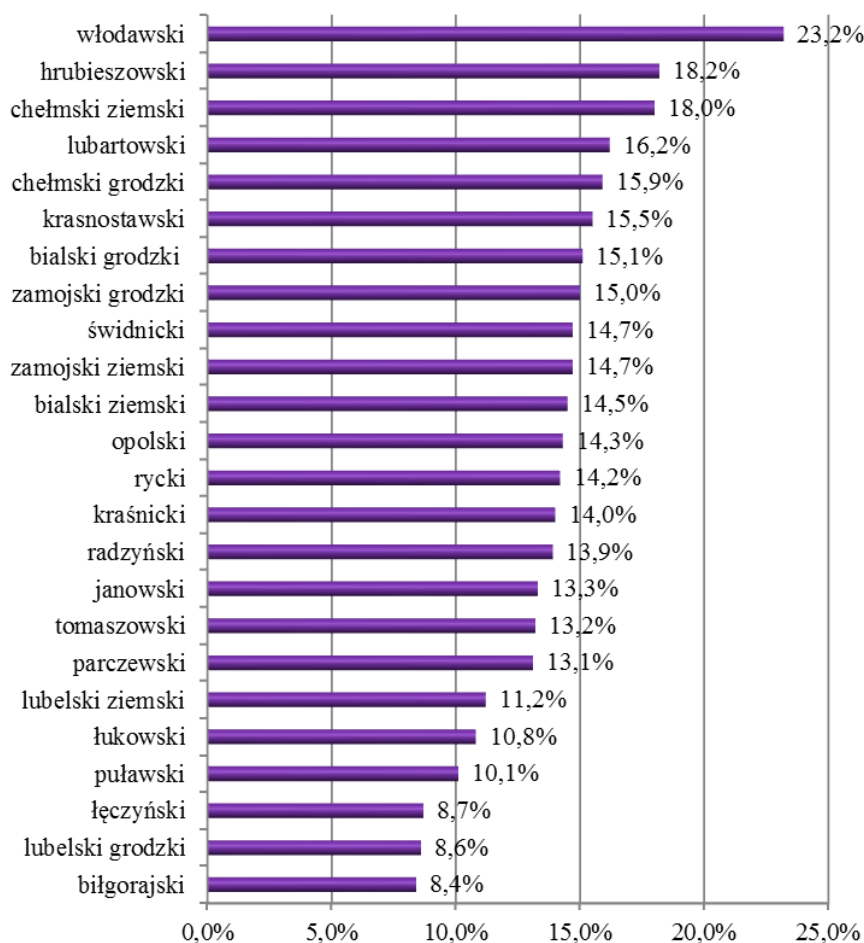
Na koniec grudnia 2014 r. bezrobotni zarejestrowani w powiatowych urzędach pracy na terenie województwa lubelskiego stanowili 12,7% w liczbie ludności aktywnej zawodowo. Wskaźnik ten był wyższy o 1,2 pkt. procentowego od wskaźnika krajowego, który wynosił 11,5%.⁴

Bezrobocie jest poważnym problemem całego powiatu zamojskiego. Zgodnie z danymi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, w 2014 roku stopa bezrobocia na terenie powiatu była wyższa od średniej dla wszystkich powiatów województwa lubelskiego i wynosiła 14,7%.

Stopę bezrobocia według poszczególnych powiatów województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres.

⁴ Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Wykres 12. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach woj. lubelskiego na koniec 2014 r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

O szansach wyjścia z bezrobocia w dużym stopniu decyduje poziom wykształcenia i przygotowania zawodowego. Sytuacja na rynku pracy w znacznym stopniu zależy od przeszłości zawodowej. Trudna sytuacja na rynku pracy implikuje zarazem trudną sytuację finansową tych osób, ponieważ zdecydowana większość nie posiada prawa do zasiłku dla bezrobotnych. Pomimo swej odmienności, bezrobocie istniejące na obszarach wiejskich jest ściśle powiązane z deficytem miejsc pracy w regionach miejskich.

Wiejska ludność nierolnicza (bezrolna) znajduje się w najgorszej sytuacji ze wszystkich grup ludności w województwie lubelskim. Dotknęły ją bowiem wszystkie negatywne skutki transformacji. Duża część tej ludności ulega procesowi marginalizacji i „społecznemu odrzuceniu”. Skutki bezrobocia w obszarach wiejskich uwidaczniają się w postaci upowszechniania ubóstwa na wsi. Wieś zmniejsza swój popyt na artykuły

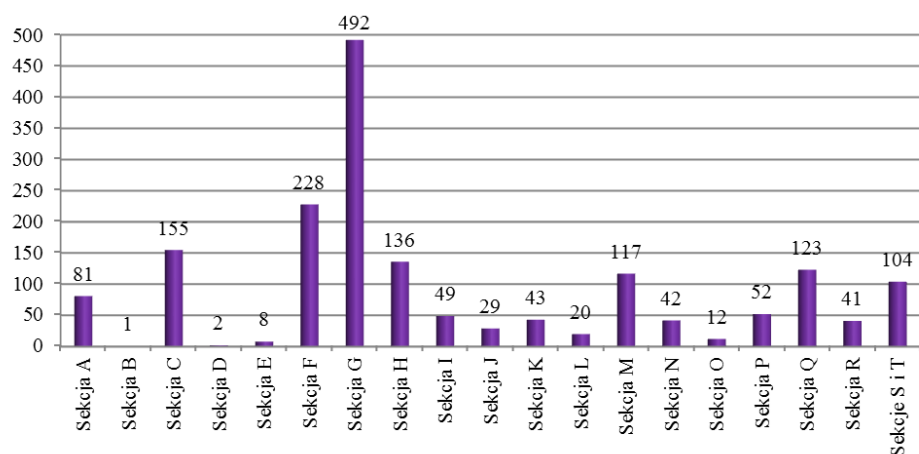
przemysłowe i usługi tworzone w mieście. Degradacja wsi staje się zatem hamulcem rozwoju gospodarczego regionu.

3.4. Sfera gospodarcza

3.4.1. Struktura podmiotów gospodarczych

Struktura branżowa lokalnej gospodarki obejmuje liczbę podmiotów prowadzących działalność w poszczególnych branżach, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007 (PKD 2007). Podział podmiotów gospodarczych Gminy Zamość ze względu na sekcje PKD 2007 zaprezentowano na poniższym wykresie:

Wykres 13. Podział podmiotów gospodarczych Gminy Zamość ze względu na sekcje PKD 2007 w 2014 r.

- Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie
- Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe
- Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Sekcja F - Budownictwo
- Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J - Informacja i komunikacja
- Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O -	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P -	Edukacja
Sekcja Q -	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R -	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S -	Pozostała działalność usługowa
Sekcja T -	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
Sekcja U -	Organizacje i zespoły eksterytorialne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

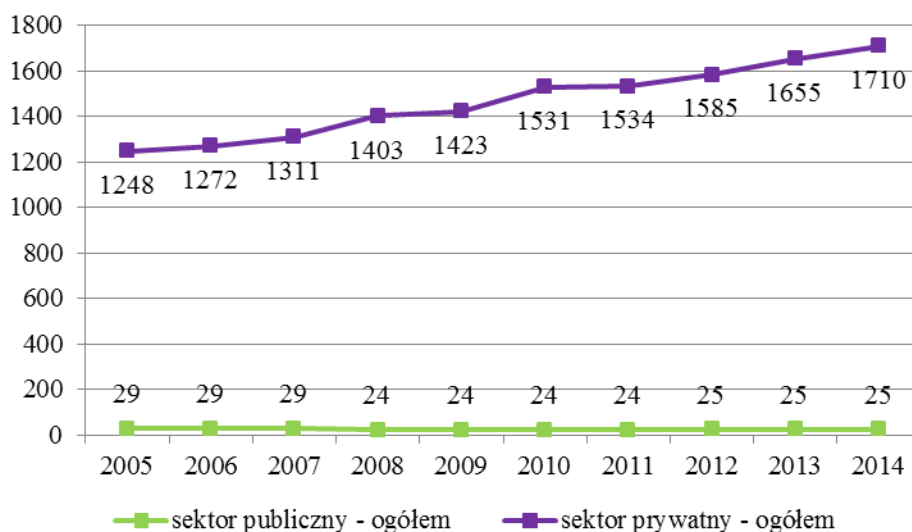
Pod względem branż, w jakich funkcjonowały przedsiębiorstwa, na terenie Gminy Zamość liczebnie dominowały podmioty prowadzące działalność w ramach handlu i napraw (sekcja G wg PKD 2007). W 2014 roku stanowiły one ponad 28% wszystkich przedsiębiorstw działających na obszarze Gminy. Drugą pod względem liczebności grupą podmiotów są przedsiębiorstwa prowadzące działalność budowlaną (sekcja F). W 2014 roku miały one ponad 13% udział w liczbie podmiotów ogółem. Około 9% stanowią podmioty funkcjonujące w sektorze przetwórstwa przemysłowego, a niecałe 8% w sektorze transportu (sekcja H).

Powyższe zestawienie potwierdza jedną z głównych cech gospodarki Gminy Zamość – charakteryzuje się ona zdecydowaną dominacją branż tradycyjnych. Na terenie gminy nie funkcjonują podmioty innowacyjne, działające w sektorach takich jak: przemysł wysokich technologii czy nowoczesne usługi.

Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych sektorach

Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014 wykazywała wahania, jednak ogólnie w badanym okresie wzrosła. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych stanowiły przedsiębiorstwa sektora prywatnego. Również zmiany ich liczby miały największy wpływ na kształtowanie się liczby podmiotów ogółem. Liczebność podmiotów sektora publicznego w latach 2005-2014 wahała się od 24 do 29 sztuk. W porównaniu do roku 2005, w roku 2014 na terenie Gminy w sektorze prywatnym działalność prowadziły 462 przedsiębiorstwa więcej.

Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Spośród 1735 podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze Gminy w 2014 roku, największą liczebnie grupę stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W roku 2014 podmiotów tego typu było 1492, co stanowiło 86% podmiotów gospodarczych ogółem.

Gmina posiada nieznacznie niższą aktywność gospodarczą niż średnia dla województwa, ale przekracza średnią dla powiatu. Jedynie w przypadku fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców wskaźnik dla Gminy Zamość jest niższy niż średnia dla województwa i powiatu.

Tabela 13. Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Zamość, powiecie zamojskim oraz w województwie lubelskim w 2014 r.

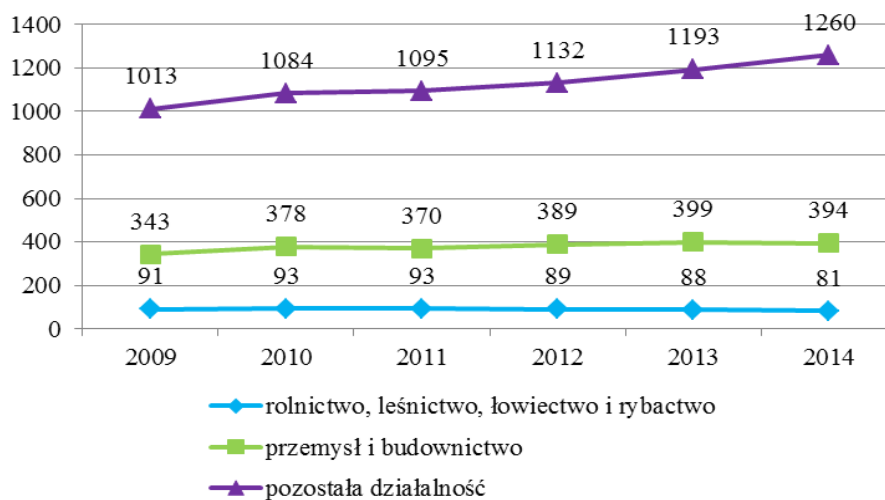
Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	774	582	799
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	79	54	71
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	57	41	59
podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności	77	58	80
podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	119,9	94,1	128,0

osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	67	47	60
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	10,3	7,6	9,6
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	22	34	33
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	122	87	114
udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	7,3	7,1	7,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Stosunkowo niska aktywność gospodarcza należy do głównych problemów sfery gospodarczej gminy i hamuje proces jej rozwoju. Niski poziom aktywności oraz dominacja liczebna przedsiębiorstw funkcjonujących w formie indywidualnej działalności gospodarczej sprawiają, że na obszarze gminy tworzonych jest mało nowych miejsc pracy.

Wykres 15. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych

W latach 2009-2014 odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających w sektorze przemysł i budownictwo (wzrost o 14,87% w roku 2014 w stosunku do roku 2009) oraz zajmujących się pozostałą działalnością (wzrost o 24,38% w roku 2014 w stosunku do roku 2009) natomiast zmniejszyła się liczba podmiotów gospodarczych zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (spadek o 10,99% w roku 2014 w stosunku do roku 2009).

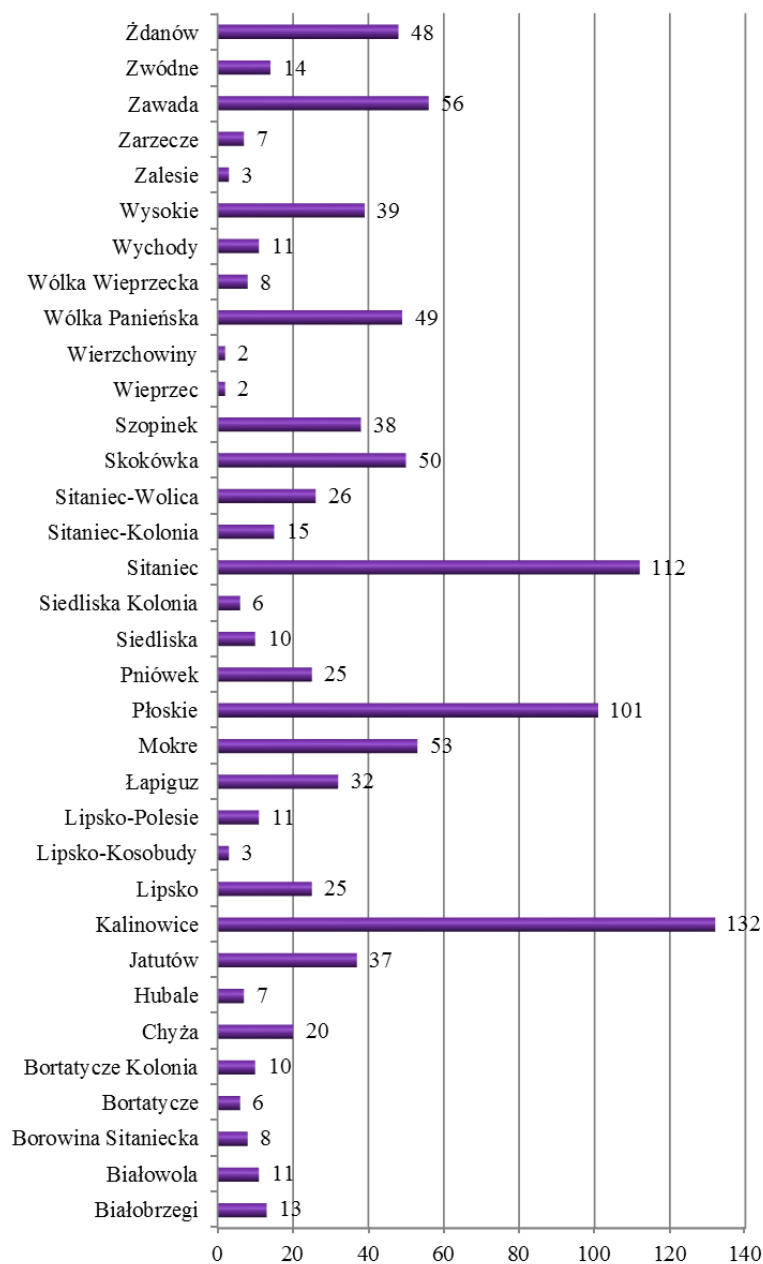
3.4.2. Główni pracodawcy

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2014 roku na terenie Gminy Zamość funkcjonowało 1735 podmiotów gospodarczych, z czego 25 to podmioty sektora publicznego, a 1710 to podmioty sektora prywatnego. Wśród nich zdecydowanie dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które zapewniają samozatrudnienie ich właścicielom (1492 podmioty).

Położenie Gminy Zamość przy wschodniej granicy państwa i UE oraz na trasie międzynarodowych korytarzy transportowych determinuje rozwój funkcji transportowej i logistycznej oraz obsługi transgranicznej. Gmina Zamość ze względu na swoje położenie jest obszarem o dużych predyspozycjach do rozwoju przedsiębiorczości o charakterze przemysłowym i przemysłowo-usługowym o znaczeniu regionalnym.

Na terenie Gminy Zamość 997 przedsiębiorstw posiada wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej natomiast 52 przedsiębiorstwa wpisane są do rejestru KRS (stan na 12.08.2015).

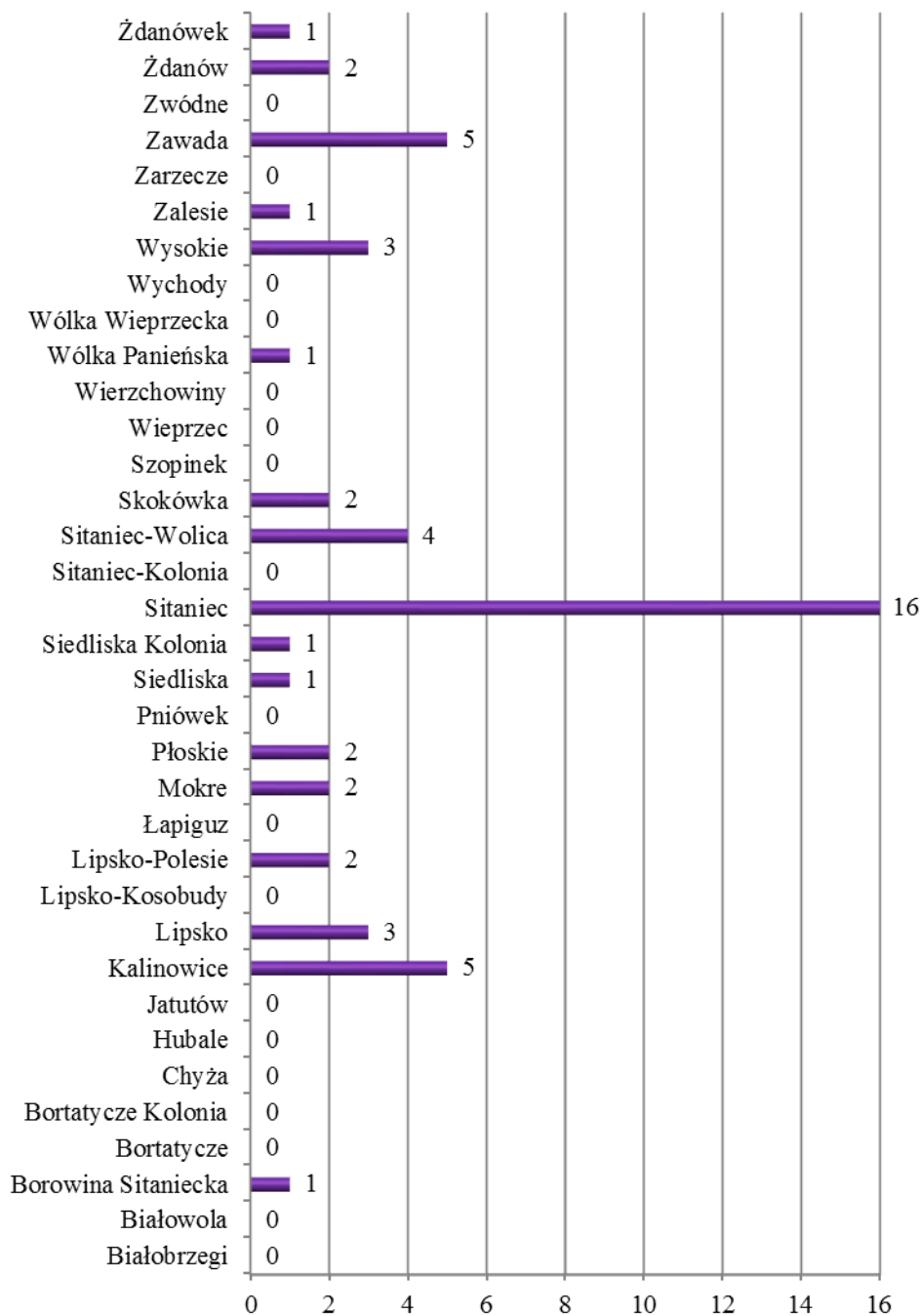
Wykres 16. Liczba przedsiębiorstw w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość wg CEIDG (stan na 12.08.2015)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie CEIDG - Centralna Ewidencja i Informacja o działalności Gospodarczej.

Najwięcej przedsiębiorstw posiadających wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej znajduje się w miejscowościach: Kalinowice (13,24% liczby przedsiębiorstw posiadających wpis do CEIDG), Sitaniec (11,23%) i Płoskie (10,13%).

Wykres 17. Liczba przedsiębiorstw w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość wg KRS (stan na 12.08.2015)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie www.ems.ms.gov.pl/krs/

Najwięcej przedsiębiorstw posiadających wpis do rejestru KRS znajduje się w miejscowości Sitaniec.

Do największych podmiotów tworzących miejsca pracy w Gminie Zamość, zalicza się przedsiębiorstwa:

- ◆ AGROZAM Sp. z o.o.,
- ◆ Zakład Wielobranżowy Hurt Detal „Tek-Fol” Zakład Pracy Chronionej Wiesław Szewczuk Marian Bakuniak Sp.J,
- ◆ PKP Linia Hutnicza Szerokotorowa Sp. z o.o.
- ◆ GRAVIT Sp. z o.o. Sp. komandytowa Oddział Zamość,
- ◆ PARK Sp. z o.o., (Hotel Artis****),
- ◆ Meble Polskie Janusz Fijałek,
- ◆ „SERVO” Sp. z. o.o.,
- ◆ Firma Chemiczna „ANTOS” Ryszard Antos,
- ◆ Andrzej Kudyba - Przedsiębiorstwo Wielobranżowe STOLARZ,
- ◆ Gospodarstwo Rybackie „Topornica” Sp. z o.o.,
- ◆ Tadeusz Przyczyna - P.W. PRIVLAND
- ◆ Marek Dudek, Beata Dudek, Józef Dudek „ZEPART” Sp. J.
- ◆ „IR-TRANS” H. I. Kapłon Sp.J.
- ◆ Zakłady Usługowo-Produkcyjne „DELTA” Sp. z o.o.,
- ◆ EKTRAN – Ewa Kruk – Karczma Zamojszczyzna
- ◆ ATS S.A. Toruń
- ◆ Zakład Budowy dróg i Mostów -Eugeniusz Czyż
- ◆ Piekarnia – Henryk Ćwik
- ◆ Piekarnia -JUTRZENKA -Barbara Lupa-Juszczak
- ◆ PANAS TRANSPORT – Przemysław Panas

Główni pracodawcy Gminy Zamość prowadzą działalność w branżach tradycyjnych (takich jak handel, budownictwo) i tworzą głównie miejsca pracy tego typu, co utrudnia znalezienie zatrudnienia osobom poszukującym pracy w innych branżach lub etatów z wymaganym innym poziomem kwalifikacji. Do poprawy funkcjonowania lokalnej sfery gospodarczej i miejscowego rynku pracy konieczne jest przyciąganie na teren gminy inwestorów, którzy tworzyliby miejsca pracy w innych branżach oraz poszukiwaliby osób o zróżnicowanym poziomie kwalifikacji.

3.4.3. Rolnictwo

Gminę Zamość trudno zakwalifikować do gmin typowo rolniczych. Obszary gminy położone najbliżej miasta przejmują funkcję terenów podmiejskich. Powstają tu osiedla domów jednorodzinnych tworzące tzw. „sypialnie miejskie”. Mieszkańcy tych osiedli utrzymują się z pracy niezwiązanej z rolnictwem.

Rolnictwo funkcjonuje w oparciu o indywidualne gospodarstwa rolne i stanowi główne źródło utrzymania dla zatrudnionych w rolnictwie. Użytki rolne wynoszą 16496 ha (84,12% powierzchni gminy) z tego grunty orne stanowią 12317 ha, łąki i pastwiska 3060 ha, sady 114 ha oraz lasy i grunty leśne 1852 ha.

Tabela 14. Powierzchnia geodezyjna Gminy Zamość według kierunków wykorzystania w 2014 roku [ha]

Wyszczególnienie	2014
powierzchnia ogółem	19611
powierzchnia lądowa	19576
użytki rolne razem	16496
użytki rolne - grunty orne	12317
użytki rolne - sady	114
użytki rolne - łąki trwałe	2729
użytki rolne - pastwiska trwałe	331
użytki rolne - grunty rolne zabudowane	708
użytki rolne - grunty pod stawami	192
użytki rolne - grunty pod rowami	105
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	1852
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	1754
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	98
grunty pod wodami razem	35
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	32
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	3
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	1159
nieużytki	69

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

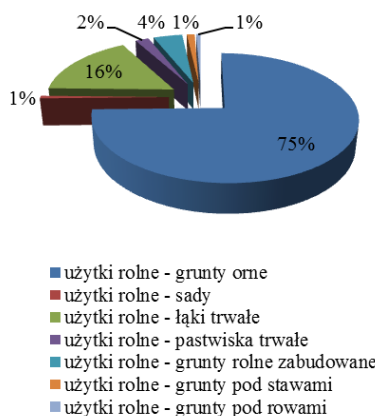
Lesistość obszaru Gminy (stosunek lasów do całkowitej powierzchni terenu) wynosi 9,2%. Nieużytki zajmują 0,41% natomiast grunty pod wodami 0,18%.

Wykres 18. Zagospodarowaniu gruntów w Gminie Zamość w 2014 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 19. Użytki rolne w Gminie Zamość w 2014 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Cechą charakterystyczną obszaru Gminy Zamość jest fakt, iż duży udział w jego powierzchni posiadają również łąki trwałe (16%). Wynika to z faktu, iż na obszarze Gminy występują tereny podmokłe, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych.

Tabela 15. Liczba i areal gospodarstw rolnych położonych na terenie Gminy Zamość (2015 r.)

Grupa hektarowa ha fiz.	Liczba	Powierzchnia ha fiz. gruntów
1,01 – 2,00	4272	4807,1041
2,01 – 5,00	1609	4042,5140
5,01 – 7,00	356	1674,7336
7,01 – 10,00	205	1292,1356
10,01 – 15,00	108	937,0852
Powyżej 15,00	73	1317,9996
Poniżej 1,00	6186	1638,8836
Las	253	0
nieruchomość	653	3,9249

Grunt poniżej 1,00 zaliczany do gospodarstw	380	174,6941
---	-----	----------

Źródło: Urząd Gminy Zamość

Gospodarstwa rolne znajdujące się na terenie Gminy Zamość cechują się niskim poziomem specjalizacji i towarowości. Miejscowe rolnictwo jest w dużej mierze tradycyjne, ekstensywne, niewyspecjalizowane, oparte o mało efektywne gospodarstwa o niewysokim areale, dużym zróżnicowaniu upraw. W przypadku gospodarstw małych, rolnictwo w pierwszej kolejności służy zaspokajaniu bieżących potrzeb producentów rolnych i ich rodzin, dochody wypracowywane są z pozostającej rolnikom i niewykorzystanej do konsumpcji własnej nadwyżki.

Tabela 16. Najważniejsze uprawy w Gminie Zamość według rodzaju i powierzchni w 2010 r.

Uprawa wg rodzaju	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia
ogółem	2077	10805,69
zboża razem	1955	8316,89
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	1941	7949,07
ziemniaki	751	184,98
uprawy przemysłowe	358	1354,32
buraki cukrowe	141	349,02
rzepak i rzepik razem	201	972,89
strączkowe jadalne na ziarno razem	46	49,82
warzywa gruntowe	102	260,11

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Poza uprawami zbożowymi, duże znaczenie dla lokalnej gospodarki rolnej posiadają uprawy przemysłowe. Główne kierunki upraw i rodzaj zasiewów zdeterminowane są przez posiadane przez Gminę Zamość warunki glebowe.

W Gminie Zamość istnieją korzystne warunki do rozwoju hodowli bydła, trzody chlewnej oraz drobiu. Ponadto, duże ilości produkowanych na terenie Gminy zbóż stanowią zboża pastewne oraz ziemniaki, co sprzyja rozwojowi hodowli najpopularniejszych zwierząt gospodarskich.

Tabela 17. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Zamość w 2010 r.

Pogłowie zwierząt gospodarskich	sztuki
bydło razem	2285
bydło krowy	1164

trzoda chlewna razem	4092
trzoda chlewna lochy	270
konie	504
drób ogółem razem	127894
drób ogółem drób kurzy	121246

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Rolnictwo nie stanowi najważniejszego źródła utrzymania w strukturze dochodów ludności Gminy Zamość. W 2010 roku było głównym źródłem utrzymania dla 11,61% gospodarstw domowych.

3.4.4. Turystyka

Wizytówką turystyczną i kulturową Gminy Zamość jest Regionalna Izba Pamięci w Wysokiem, która powstała dzięki inicjatywie członkiń Koła Gospodyń Wiejskich w Wysokiem w dniu 11 listopada 2005 roku. Umożliwia ona poznawanie etnograficznych pamiątek z terenu gminy i całego regionu. W ciągu roku odbywają się tam festyny, spotkania, szkolenia, warsztaty, przybliżające m.in. dawne życie na wsi i praktyczne użycie eksponatów.

Do bazy noclegowej Gminy Zamość należą motele, hotele, gościńce, a także karczmy, zajazdy oraz gospodarstwa agroturystyczne oferujące liczne atrakcje i formy spędzania wolnego czasu.

W 2014 roku (wg. danych GUS) na terenie Gminy Zamość istniało 149 miejsc noclegowych w całorocznych obiektach zakwaterowania.

Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Ministerstwo Sportu i Turystyki na terenie Gminy Zamość funkcjonują trzy obiekty hotelowe:

- ARTIS Hotel & SPA, Sitaniec (70 pokoi)
- Karczma Zamojszczyzna, Sitaniec-Wolica (30 miejsc noclegowych, 14 pokoi)
- Hotel Wojto, Wólka Panieńska (23 pokoje)

Gospodarstwa agroturystyczne na terenie Gminy Zamość:

- Agroturystyka „DAR” - Szopinek 96, 22-400 Zamość
- Agroturystyka - Sitaniec Kolonia 113A, 22-400 Zamość
- Agroturystyka - Mokre 274, 22-400 Zamość

- Agroturystyka „Przy źródelku” - Wierzchowiny, 22-400 Zamość
- Gospodarstwo agroturystyczne „Nad stawem” - Wierzchowiny 19, 22-400 Zamość
- Pokoje Gościnne Chata Magnata - Zarzecze 64, 22-400 Zamość
- Roztoczański Dworek - Mokre, 22-400 Zamość
- Villa Comfort - Sitaniec 12G, 22-400 Zamość

Bazę turystyczną Gminy Zamość uzupełniają 2 stadniny koni w miejscowości Wólka Wieprzecka.

- Stadnina Koni Tarka - Wólka Wieprzecka, 22-470 Zwierzyniec
- Stajnia Rozalia - Wólka Wieprzecka, 22-470 Zwierzyniec

oraz pozostałe obiekty:

- Dom Weselny Ambrozja - Łapiguz (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Karczma „W Dechę” - Płoskie (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Gościniec Magnat – Kalinowice (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Zajazd „Na Błoniach” – Sitaniec (gastronomia)
- Zajazd Uroczysko – Sitaniec Wolica (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Karczma Zamojszczyzna – Sitaniec Wolica (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Karczma „Pod Lasem” – Mokre (gastronomia, imprezy okolicznościowe)
- Gościniec „Sami Swoi” – Mokre (gastronomia, imprezy okolicznościowe)

Zajęcia sportowo-rekreacyjne, z jakich można korzystać na terenie Gminy Zamość to: piesze wycieczki, jazda rowerem, jazda konno, nordic walking oraz biegi, marsze. W roku 2013 Lokalna Grupa Działania „Nasze Roztocze” opracowała cztery trasy do marszów z kijami nordic walking.

- **Trasa zielona – wokół lasu do Rezerwatu Hubale**, o długości 3 km, czas przejścia: 1,0 godz. Trasa ta znajduje się w miejscowości Mokre i okala zagajnik przylegający do rezerwatu Hubale.
- **Trasa zielona – przez kompleksy leśne Lipsko – Polesie**, o długości 3,5 km, czas przejścia: 1,0 godz. Rozpoczyna się przy budynku szkoły podstawowej, dalej przebiega przez zagajniki do krawędzi lasu i przez Las Kąsewiczka. Następnie łączy się z trasą rowerową Gminy Zamość i biegnie przy krawędzi lasu, po czym przechodzi przez zagajniki do skraju zabudowań i wraca do końca/ początku trasy.
- **Trasa czerwona – wokół Kapliczki św. Romana**, o długości 8,3 km, czas przejścia: 2,5

godz. Rozpoczyna się przy budynku szkoły podstawowej. Ścieżka przechodzi przez las Kąsewiczka, po czym przy jego krawędzi łączy się ze szlakiem konnym i wspólnie przez łąki prowadzi do przeciwległego lasu. Skrajem lasu i drogą leśną przechodzi przez płytki wąwóz i dociera do Kapliczki Św. Romana. Na łące przy kaplicy znajduje się tablica ćwiczeń i sposobu pomiaru tętna. Z tego miejsca ścieżka kieruje się w stronę widocznych zabudowań, prowadzi krawędzią lasu i wraca do początku trasy.

- **Trasa zielona – krawędzią lasów RPN wokół stadniny koni „Tarka”,** o długości 6,0 km, czas przejścia: 2,0 godz. Trasa zielona rozpoczyna się w Wólce Wieprzeckiej przy budynku szkoły i skrajem lasu wspólnie ze znakami szlaku zielonego pieszego prowadzi do granicy Roztoczańskiego Parku Narodowego. Kolejny etap trasy przebiega wzdłuż lasów RPN. Dalej skrajem lasu zwanego „Borowcowa Szyja”, przechodzi przez drogę dojazdową do stadniny. Następnie drogą polną dociera do punktu widokowego, a stamtąd biegnie w kierunku szkoły, gdzie znajduje się koniec/ początek trasy.

Znajdujące się w miejscowości Wólka Wieprzecka stadniny koni są doskonałą bazą dla miłośników jazdy konnej. Stadniny te dysponują ujeżdżalnią oraz wybiegami. Organizują również wycieczki konne, przejażdżki bryczką, naukę jazdy konnej, zawody i rajdy. Duże znaczenie z punktu widzenia rekreacji ma lotnisko w Mokrem. Jest zarządzane przez Aeroklub Ziemi Zamojskiej. Aeroklub prowadzi szkolenia: szybowcowe, samolotowe, spadochronowe i modelarskie. Piloci i skoczkowie Aeroklubu odnoszą liczne sukcesy w zawodach lotniczych rangi międzyklubowej, ogólnopolskiej i międzynarodowej.

Ścieżki i szlaki turystyczne

Uroki Gminy Zamość można podziwiać, jadąc Ścieżką Rowerową Gminy Zamość lub wędrując pieszymi szlakami. Miłośnicy turystyki konnej mogą ciekawie spędzić czas podczas jazdy Ułańskim Szlakiem Konnym.

Ścieżka rowerowa Gminy Zamość. Ścieżka oznakowana jest kolorem czerwonym. Przebieg trasy: Płoskie – Mokre – Hubale – Wychody – Skaraszów – Wólka Wieprzecka – Wierzchowiny – Lipsko Polesie – Lipsko – Lipsko Kosobudy – Białowola – Pniówek – Zwódne – Skokówka. Dwukierunkowe oznakowanie szlaku pozwala na zmianę kierunku przejażdżki. Jej długość wynosi 40,5 km.

Szlak im. Władysławy Podobińskiej, o długości 56 km, oznakowany kolorem zielonym. Przebieg szlaku: Zamość (stacja pkk), Rotunda – Mauzoleum martyrologii Zamojszczyzny, –

Żdanów – Lipsko – Lipsko-Kosobudy – kaplica św. Romana – Lipsko-Polesie – Suchowola – stawy rybne w Hutkach – Krasnobród, na trasie: podzamek (dawny pałac, obecnie sanatorium rehabilitacyjne dla dzieci), kamieniołomy (stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej, punkt widokowy), rynek, podklasztor (dawny zespół klasztorny dominikanów – sanktuarium matki boskiej krasnobrodzkiej) – Szur – Przejma – Wapielnia (386,5 m n.p.m.) – Łasochy – Kunki – Susiec (węzeł szlaków przy stacji pkp).

Szlak im. Aleksandry Wachniewskiej - Szlak otacza Roztoczański Park Narodowy, przecinając dwukrotnie Roztocze prostopadle do jego osi. Przejście ze Zwierzyńca do Dębowca o długości 8 km wymaga około 3 godz. Na pokonanie odcinka Bondyrz – Górecko Kościelne, o długości 18 km, potrzeba ponad 5 godz. Odcinek Górecko Kościelne – Florianka, długości 13 km, wymaga co najmniej 4 godz., ze względu na trudne, piaszczyste drogi.

Szlaki konne

- **Szlak Roztoczański** (gm. Zamość, gm. Adamów, gm. Krasnobród), Długość trasy: 25 km, oznakowany kolorem pomarańczowym. Przebieg szlaku: Wólka Wieprzecka - Bondyrz – Senderki. Czas przejazdu wraz z odpoczynkiem i zwiedzaniem ok.6 godz.
- **Ulański Szlak Konny**. Długość szlaku ok. 34 km, oznakowany kolorem pomarańczowym. Przebieg: Wólka Wieprzecka – Wychody – Mokre – Żdanów – Białowola – Wierzchowiny – Skaraszów - Stadnina Koni „Tarka”.

Z uwagi na walory przyrodnicze Gmina Zamość cieszy się popularnością wśród turystów. Występują tutaj liczne przystanie ekologiczne jak i kulturowe, dla turystów udostępniane są szlaki turystyczne wraz ze ścieżkami rowerowymi oraz szlakami konnymi. Na terenie Gminy Zamość znajduje się baza noclegowa (w tym gospodarstwa agroturystyczne) i gastronomiczna.

Gmina Zamość cechuje się znaczącymi warunkami dla rozwoju turystyki, która powinna być wykorzystywana w większym stopniu. Znajdują się tutaj rezerваты, pomniki przyrody, a także ważne wykopaliska archeologiczne. Do największych atrakcji turystycznych obszaru należą walory przyrodniczo-krajobrazowe, a także bliskość Roztoczańskiego Parku Narodowego oraz perły renesansu - miasta Zamość.

Walory turystyczne Gminy Zamość należą do dość wysokich i perspektywicznych. Koncentrują się one głównie na uprawianiu jazdy rowerowej, konnej oraz na prezentowaniu

wartości kulturowych. Gmina cechuje się walorami odpowiednimi do celów rekreacyjnych oraz rozwoju agroturystyki i organizacji wypoczynku weekendowego. Na turystów, którzy zechcą odpocząć po krajoznawczych wędrówkach lub pozostać tu dłużej, czekają motele, gościńce, a także gospodarstwa agroturystyczne oferujące noclegi i smaczne regionalne dania.

Gmina Zamość posiada szczególnie dobre warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej i krajobrazowej. Dzięki korzystnemu położeniu i niewielkim oddaleniu od ważniejszych ośrodków miejskich regionu, Gmina może stać się ważnym ośrodkiem uprawiania turystyki weekendowej na obszarze województwa lubelskiego. Jest to rodzaj turystyki polegający na krótkookresowych wyjazdach rekreacyjnych i wybieraniu kilkudniowych wyjazdów jako alternatywy dłuższego wypoczynku wakacyjnego. Turystyka weekendowa jest szczególnie popularna wśród mieszkańców większych miast, którzy za cel krótkich podróży obierają sobie najczęściej obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, położone w niedalekiej odległości od ich miejsc zamieszkania. W procesie rozwoju turystyki powinno się także wykorzystać walory pochodzenia antropologicznego, które zostały wytworzone w wyniku działalności ludzkiej i przyciągnąć do Gminy osoby szukające miejsc historycznych, zabytkowych budowli i pozostałości po nich.

Na bazie posiadanych przez Gminę Zamość zasobów szczególnie uzasadnione jest wspieranie rozwoju agroturystyki, ponieważ Gmina cechuje się bardzo dobrym stanem środowiska, brakiem uciążliwych zakładów przemysłowych oraz dużą liczbą gospodarstw rolnych, które mogłyby się przebranżowić na agroturystykę. Agroturystyka jest więc bardzo istotną alternatywą dla osób odwiedzających Gminę. Ułatwia ona świadczenie usług na rzecz turystów przez cały rok, co jest niezwykle ważne dla obszarów położonych w pobliżu dużych miast, których mieszkańcy odbywają krótkie, weekendowe wyjazdy nie tylko w trakcie sezonu. Znaczenie agroturystyki dla rozwoju całej branży turystycznej Gminy jest więc bardzo duże, szczególnie ze względu na to, iż usługi innego typu nie są dostatecznie dostępne i nie cechują się odpowiednio wysoką jakością. Ponadto, agroturystyka w całości bazuje na posiadanych przez Gminę lokalnych zasobach, pozwala na większe uniezależnienie gospodarki od rolnictwa, jednocześnie nie wymaga całkowitej zmiany profilu gospodarstw rolnych, zaprzestania prowadzenia hodowli ani zajmowania się uprawami.

Obiekty turystyczne położone na terenie Gminy Zamość stanowią doskonały przystanek w drodze do Zamościa, Lwowa, Żółkwi, Włodzimierza, Kołomyi i Sokala.

3.4.5. Tereny inwestycyjne

Gmina Zamość, posiada tereny przeznaczone pod działalność gospodarczą w tym:

- **Teren w miejscowości Sitaniec Wolica** – obszar o powierzchni 15 ha. Posiada Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego przyjęty Uchwałą nr XXXI/309/13 Rady Gminy Zamość z dnia 23 kwietnia 2013 r. Według zapisów dokumentu podstawowym przeznaczeniem jest zabudowa przemysłowa baz i składów oraz rzemiosła produkcyjno – usługowego. Przewiduje się na tym obszarze zabudowę obiektów przemysłowych, skladowych, magazynów handlu hurtowego, urządzeń obsługi rolnictwa i budownictwa, rzemiosła produkcyjno-usługowego, budynków administracyjno socjalnych itp.
- **Teren w miejscowości Mokre** – obszar o powierzchni ok. 7 ha. Grunty wchodzą w skład terenów lotniska Mokre o całkowitej powierzchni 79,83 ha. Cały teren lotniska Mokre posiada Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP), przyjęty uchwałą Rady Gminy Zamość nr XXXVI/464/2009 z dnia 27 lipca 2009r. Zgodnie z jego zapisami część terenu zlokalizowana bezpośrednio przy drodze powiatowej (ok. 7 ha) stanowi tereny funkcji uzupełniającej lotniska - usług hotelowych, gastronomicznych, szkoleniowych i ewentualnie handlowych (z wykluczeniem obiektów handlu wielkopowierzchniowego) oraz usług rzemieślniczych związanych z obsługą podróżnych, turystów oraz sportowców oraz działalnością i potrzebami lotniska
- **Teren w miejscowości Sitaniec** – obszar o powierzchni 2,5 ha. Teren ten nie posiada Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Zgodnie z przepisami planowania przestrzennego teren ten można przeznaczyć pod zabudowę tożsamą z zabudowa istniejącą na tym terenie, tj. magazyny, składy przemysłowe, rzemiosło produkcyjne, przemysł, itp., na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Taka zabudowa jest także zgodna ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zamość.

3.5. Infrastruktura techniczna

3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna gminy jest czynnikiem determinującym rozwój społeczno-gospodarczy, jest również czynnikiem napędu gospodarczego, który jest elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców.

Obszar Gminy Zamość pokryty jest gęstą siecią dróg krajowych, wojewódzkich i gminnych a także linii kolejowych. Występują tu dwie drogi krajowe: nr 17 (9,6 km) oraz nr 74 (11 km). Droga krajowa nr 17 jest drogą o znaczeniu międzynarodowym i stanowi główne połączenie gminy z miastem powiatowym, wojewódzkim oraz sąsiednim powiatem. Tworzy ona korytarz transportowy Morze Bałtyckie - Morze Czarne i jest zaliczona do sieci dróg międzynarodowych (E-372). Uzupełnienie stanowią drogi wojewódzkie (22 km), powiatowe (63 km) i gminne. Drogi wojewódzkie i powiatowe stanowią dobre powiązanie komunikacyjne z sąsiednimi gminami. Stan techniczny tych dróg nie pozwala na poruszanie się po nich pojazdów ciężkich, ze względu na wytrzymałość ich nawierzchni. Pilnych nakładów inwestycyjnych wymaga droga wojewódzka nr 837. Problemem, także obciążającym budżet gminy, są nawierzchnie dróg powiatowych – szczególnie nr 3217L (Płoskie – Siedliska), 3249L (Mokre – Hubale – Wychody – Wieprzec - Zarzecze), 3248L (Żdanów – Zwódne - Pniówek), 3247L (Kalinowice- Pniówek – Białowola – Zalesie).

Drogi gminne stanowią sieć komunikacji lokalnej. Są tutaj drogi zaliczane do sieci dróg publicznych, oraz obsługujące zabudowę osiedlową na obszarze gminy, łącząc ją z drogami kategorii wyższej. W grupie dróg gminnych są także dojazdy do pól uprawnych.

Parametry techniczne i użytkowe części dróg gminnych nie odpowiadają wymaganym standardom. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności - bardzo ważnego parametru technicznego, przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym. Postępująca degradacja dróg wymaga wykonywania dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych.

Tabela 18. Stan nawierzchni dróg gminnych objętych ewidencją drogową (drogi publiczne i wewnętrzne)

Lp.	Kategorie dróg gminnych	Łączna długość
1.	Drogi o nawierzchni bitumicznej	95,17 km
2.	Drogi o nawierzchni betonowej	1,50 km
3.	Drogi o nawierzchni tłuczniowej	10,60 km
4.	Drogi o nawierzchni gruntowej wzmocnionej	15,50 km
5.	Drogi o nawierzchni gruntowej	19,70 km
	Razem:	142,47 km

Źródło: Własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Wydatki budżetu gminy na utrzymanie i remonty dróg gminnych oraz inwestycje drogowe w 2014 r. wynosiły 5 754 365,24 zł, czyli 11,25 % wszystkich wydatków własnych budżetu. Nową nawierzchnię otrzymało w 2014 roku 7 171 m dróg gminnych.

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe. Jedną z nich jest linia kolejowa normalnotorowa niezelektryfikowana relacji Warszawa – Lublin – Rejowiec Fabryczny – Zawada, z odnogami Zamość – Hrubieszów, Zwierzyniec – Bełżec – Rawa Ruska. Drugą linią jest Linia Hutnicza Szerokotorowa, której powstanie datuje się na lata 70. Charakteryzuje się ona większym rozstawem szyn – 1 520 mm i jest przeznaczona do transportu towarowego. Przebiega przez 5 województw: lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, małopolskie i śląskie. Biegnie od przejścia kolejowego polsko-ukraińskiego Hrubieszów-Izów, kończy swój bieg na Śląsku w Sławkowie (25 km od Katowic).

Tabela 19. Wykaz dróg wojewódzkich przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na grudzień 2014 r.)

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	837	Piaski – Żółkiewka – Nielisz - Sitaniec
2.	843	Chełm – Kraśniczyn - Zamość
3.	849	Zamość – Jacnia - Józefów

Źródło: www.zdw.lublin.pl

Tabela 20. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na 31.12.2014 r.)

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	3145 L	Tarzymiechy – Stary Zamość – Białobrzegi
2.	3212 L	Brody Małe - Zawada
3.	3214 L	Droga krajowa nr 74 Zawada - Kąty Pierwsze - Kąty Drugie

4.	3215 L	Droga Krajowa nr 74 Zawada – dojazd do stacji kolejowej Zawada
5.	3217 L	Białobrzegi - Siedliska - Płoskie
6.	3218 L	Wysokie – Chyża – Zamość
7.	3219 L	Chomęciska Małe – Chomęciska Duże – Wysokie, droga wojewódzka nr 837
8.	3226 L	Sitaniec, droga krajowa nr 17 – Łapiguz, droga wojewódzka nr 843
9.	3247 L	Droga krajowa nr 17 Kalinowice – Pniówek – Białowola – Zalesie – Suchowola – Maciejówka – Krasnobród
10.	3248 L	Płoskie, droga krajowa nr 74 – Żdanów, droga wojewódzka nr 849 – Pniówek
11.	3249 L	Mokre – Hubale – Wychody – Wieprzec – Zarzecze
12.	3250 L	Lipisko (Topornica), droga wojewódzka nr 849 – Zarzecze – Wierzchowiny – Wólka Wieprzecka – Stacja kol. Zwierzyniec
13.	3255 L	Szewnia, droga wojewódzka nr 849 – Wólka Wieprzecka
14.	3256 L	Lipisko, droga wojewódzka nr 849 – Białowola – Zalesie – Łabunie
15.	3286 L	Łapiguz, droga wojewódzka nr 843 – Borowina Sitaniecka – Sitno – Miączyn

Źródło: Własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Tabela 21. Wykaz dróg gminnych przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na sierpień 2015 r.)

Lp.	Nr drogi	Ciąg drogi
1.	110378 L	Sitaniec (droga krajowa nr 17) – Sitaniec Kolonia (droga powiatowa nr 3226L)
2.	110379 L	Borowina Sitaniecka (droga wojewódzka nr 843) – Sitaniec Kolonia (droga powiatowa nr 3226L)
3.	110380 L	Sitaniec Kolonia (droga powiatowa nr 3226L) – Łapiguz
4.	110381 L	Zamość (Majdan) – Szopinek – Jarosławiec (Reforma)
5.	110382 L	Szopinek (droga gminna nr 110381L) – Szopinek (droga krajowa nr 74)
6.	110383 L	Szopinek/Kalinowice (droga krajowa nr 74) – Kalinowice (droga krajowa nr 17)
7.	110384 L	Szopinek/Wólka Panieńska (droga krajowa nr 74) – Wólka Panieńska (droga krajowa nr 17)
8.	110385 L	Jatutów (droga krajowa nr 74) – Jatutów (droga krajowa nr 17)
9.	110386 L	Pniówek (droga powiatowa nr 3247L) – Pniówek – Wierzbie
10.	110387 L	Pniówek/Białowola (droga powiatowa nr 3247L) – Białowola (Borek) – Lipisko (droga powiatowa 3256L)
11.	110388 L	Zalesie (droga powiatowa nr 3247L) – Białowola – Lipisko Kosobudy – Lipisko (droga wojewódzka nr 849)
12.	110389 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) – Zawada (pod lasem – droga powiatowa nr 3214L)
13.	110355 L	Zawada (Stara Wieś – droga powiatowa nr 3214L) – Zawada – Wielęcza (Podduchowna)
14.	110390 L	Zawada (Stara Wieś – droga powiatowa nr 3214L) – Zawada (droga powiatowa nr 3215L)
15.	110391 L	Zawada (Reforma) – Płoskie (droga gminna 110389L)
16.	110392 L	Płoskie (droga powiatowa nr 3217L) – Płoskie (Szkoła) – Płoskie (droga krajowa nr 74)

17.	110393 L	Płoskie (Stara Wieś – droga krajowa nr 74) – Płoskie (droga krajowa nr 74)
18.	110394 L	Zawada (droga krajowa nr 74) – Siedliska (Kolonia – droga powiatowa nr 3217L)
19.	110395 L	Płoskie (droga powiatowa nr 3217L) – Płoskie (Zabłotek) – m. Zamość
20.	110396 L	Białobrzegi (droga wojewódzka 837) – Zawada (Kolonia) – Zawada (droga krajowa nr 74)
21.	110397 L	Sitaniec Wolica (Kościół – droga krajowa nr 17) – Sitaniec Wolica (droga powiatowa nr 3219L)
22.	110398 L	Sitaniec (droga krajowa nr 17) - Sitaniec (Świetlica – droga powiatowa nr 3226L)
23.	110399 L	Sitaniec (droga powiatowa nr 3226L) – Sitaniec (Osiedle / wygon) – m. Zamość
24.	110400 L	Sitaniec (Osiedle) – m. Zamość
25.	110401 L	Borowina Sitaniecka (droga wojewódzka nr 843) – Borowina Sitaniecka (granica Gminy – droga do Kornelówki)
26.	110402 L	Borowina Sitaniecka (Szkoła, droga wojewódzka nr 843) – Borowina Sitaniecka (granica Gminy, droga do Kornelówki)
27.	110403 L	Łapiguz / Sitaniec Kolonia (droga powiatowa nr 3226L) – Łapiguz / Sitaniec Kolonia (droga gminna nr 110380L)
28.	110404 L	Szopinek (II Kolonia, droga gminna nr 110444L) – Szopinek (granica Gminy)
29.	110405 L	Szopinek (III Kolonia, droga gminna nr 110382L) – Szopinek (granica Gminy)
30.	110406 L	Kalinowice (granica m. Zamość ul. Kresowa) – Kalinowice - Kalinowice / Wólka Panieńska (droga krajowa nr 17)
31.	110407 L	Wólka Panieńska (droga gminna nr 110384L) – Jatutów (Kolonia II) – Jatutów (granica Gminy)
32.	110408 L	Jatutów (I Kolonia) – Jatutów (granica Gminy)
33.	110409 L	Kalinowice (granica m. Zamość ul. Krasnobrodzka) – Kalinowice (droga powiatowa nr 3247L)
34.	110410 L	Kalinowice (droga powiatowa nr 3247L) – Kalinowice (droga powiatowa nr 3247L)
35.	110411 L	Wólka Panieńska (droga krajowa nr 17) - Wólka Panieńska (do łąk)
36.	110412 L	Pniówek (droga powiatowa nr 3247L) – Pniówek (granica Gminy, Staw Blanka)
37.	110413 L	Pniówek (droga powiatowa nr 3247L) – Pniówek (Kolonia Górna)
38.	110414 L	Wierzchowiny (droga powiatowa nr 3250L) – Skaraszów – Skaraszów (droga powiatowa nr 3250L)
39.	110415 L	Wychody (Kaplica, droga powiatowa nr 3249L) – Wierzchowiny (droga gminna nr 110414L)
40.	110416 L	Wychody (droga powiatowa nr 3249L) - Hubale (Kolonia)
41.	110417 L	Hubale (Kolonia, droga gminna nr 110416L) – Hubale (Kolonia)
42.	110418 L	Hubale (droga powiatowa 3259L) – Hubale (Świetlica)
43.	110419 L	Hubale (droga powiatowa 3259L) – Hubale
44.	110420 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) – Mokre (Kolonia)
45.	110421 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) – Płoskie (Kol. Pierwsza)

46.	110422 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) - Płoskie (Rozdzielnia)
47.	110423 L	Płoskie (droga gminna 110422L) – Płoskie (za Rozdzielnią)
48.	110424 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) – Płoskie (Kol. Druga)
49.	110425 L	Płoskie (droga krajowa nr 74) – Płoskie (Florianka)
50.	110426 L	Siedliska (droga powiatowa 3217L) – Siedliska (kierunek Zawada)
51.	110427 L	Siedliska – (droga powiatowa 3217L) - Siedliska (granica Gminy m. Zamość)
52.	110428 L	Siedliska (droga gminna 110427L) – Siedliska (Kolonia przy LHS)
53.	110429 L	Chyża (droga powiatowa 3218L) - Chyża (Kolonia)
54.	110430 L	Siedliska (droga powiatowa 3217L) – Siedliska (w kier. Bortatycze)
55.	110431 L	Siedliska (droga gminna 110430L) – Bortatycze Kolonia – Bortatycze Kolonia (droga wojewódzka nr 837)
56.	110432 L	Białobrzegi (droga powiatowa nr 3145L) – Białobrzegi (Stara Wieś) – Białobrzegi (droga wojewódzka nr 837)
57.	110433 L	Wysokie (droga wojewódzka nr 837) – Sitaniec Wolica (droga gminna 110397L)
58.	110434 L	Sitaniec Wolica (droga gminna 110397L) – Wysokie (droga wojewódzka nr 837)
59.	110435 L	Sitaniec (droga gminna 110399L wygon) – Sitaniec (Ferencówka)
60.	110436 L	Szopinek (droga gminna 110404L) – Szopinek (droga gminna 110405L)
61.	110437 L	Kalinowice (droga gminna 110383L) - Kalinowice (nowe osiedla) – Kalinowice (droga krajowa nr 74)
62.	110438 L	Kalinowice / Szopinek (droga gminna 110383L) - Szopinek - Wólka Panińska (droga gminna 110384L)
63.	110439 L	Zawada (Reforma, droga gminna 110391L) - Zawada (pod Lasem, droga gminna 110389L)
64.	110440 L	Mokre (droga powiatowa 3248L) – Mokre (granica Gminy, m. Zamość ul. Łanowa)
65.	110441 L	Mokre (Kolonia, droga gminna 110440L) – Mokre (Kolonia)
66.	110442 L	Żdanów (droga powiatowa 3248L – Lipsko (droga wojewódzka nr 849)
67.	110443 L	Lipsko Polesie (Warszawska, droga wojewódzka nr 849) – Lipsko Polesie (Las)
68.	110444 L	Szopinek (droga gminna 110381L) – Szopinek (Infułacka)
69.	110445 L	Borowina Sitaniecka (droga gminna 110402L) – Borowina Sitaniecka (droga gminna 110401L)
70.	110446 L	Skokówka - ul. Targowa
71.	110447 L	Lipsko (OZ, droga powiatowa 3256L) – Białowola (Borek)
72.	110448 L	Pniówek (Szkoła, droga gminna 110386L) – Pniówek (droga gminna 110412L)
73.	110449 L	Lipsko (Kościół, droga gminna 110388L) - Lipsko (za Górą)
74.	110450 L	Skokówka - ul. Rzemieślnicza
75.	110451 L	Skokówka - ul. Ogrodnicza
76.	110452 L	Skokówka - ul. Łąkowa
77.	112220 L	Łapiguz (droga wojewódzka nr 843) – Łapiguz (Spółdzielnia)
78.	112221 L	Sitaniec (droga wojewódzka nr 837) – Sitaniec (nowe osiedle) – Sitaniec Wolica (droga gminna nr 110434L)

79.	112222 L	Sitaniec (droga wojewódzka nr 837) – Sitaniec (Poligon, do torowiska LHS)
80.	112223 L	Sitaniec (droga powiatowa 3226L) – Sitaniec (droga gminna 110378L) – Sitaniec
81.	112224 L	Sitaniec Wolica (droga krajowa nr 17) – Sitaniec Wolica (zajazd)
82.	112225 L	Lipisko Polesie (droga wojewódzka nr 849) – Lipisko Polesie (szkoła)
83.	112226 L	Lipisko Polesie (droga wojewódzka nr 849) – Lipisko Polesie (kurnik)
84.	112227 L	Pniówek (droga gminna nr 110386L) – Pniówek (za Szkołą)
85.	112228 L	Białowola (droga powiatowa nr 3256L) – Białowola (Świetlica) – Białowola (droga gminna 110388L)
86.	112229 L	Białobrzegi (droga wojewódzka nr 837) – Białobrzegi (droga powiatowa nr 3145L)
87.	112230 L	Wólka Panieńska (droga gminna nr 110384L) – Wólka Panieńska (do granicy Jatutowa)
88.	112231 L	Mokre (od drogi powiatowej nr 3248L) – Mokre (wzdłuż torów, do drogi gminnej 112238L)
89.	112232 L	Żdanów (od drogi wojewódzkiej nr 848) – Żdanów (Szkoła) – Żdanów (cmentarz, do drogi gminnej nr 110442L)
90.	112233L	Wieprzec (droga powiatowa nr 3249L) – Zarzecze (droga powiatowa nr 3250L)
91.	112234 L	Płoskie (od drogi gminnej nr 110422L) – Płoskie (wzdłuż torów) – Płoskie (do drogi gminnej 110423L)
92.	112235 L	Kalinowice (droga krajowa nr 17) – Kalinowice (nowe Osiedle) – Kalinowice (droga gminna 110410L)
93.	112236 L	Kalinowice (droga gminna 110406L) – Kalinowice (nowe osiedle) – Kalinowice (droga krajowa nr 17)
94.	112237 L	Sitaniec Wolica (droga krajowa nr 17) – Sitaniec Wolica (tereny inwestycyjne, dr powiatowa nr 3219L)
95.	112238 L	Mokre (Kolonia, droga gminna 110440L) – Mokre (w kierunku torów, do drogi gminnej 112231L)

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Realizacja zadań z zakresu transportu zbiorowego w Gminie Zamość oparta jest na liniach komunikacyjnych obsługiwanych przez autobusy miejskie MZK Sp.z.o.o. Połączenia komunikacyjne z Zamościem uzupełniają autobusy PKS Sp. z o.o., Autonaprawa, oraz prywatni przewoźnicy. Od połowy czerwca 2015 r. mieszkańcy gminy Zamość mogą korzystać z autobusów szynowych Przewozów Regionalnych. Kursują one na trasie: Zamość – Lublin oraz Zamość – Chełm.

3.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska

3.5.2.1. System zaopatrzenia w wodę

W 2014 roku długość wodociągowej czynnej sieci rozdzielczej na terenie Gminy Zamość osiągnęła 114,7 km (zwiększyła się o 39,5 km w stosunku do roku 2005). W 2013 roku zużycie wody w gospodarstwach domowych wyniosło 155,4 dam³. Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w 2014 r. wynosiła 2247 szt. (wzrost o 489 szt. w stosunku do 2005 r.).

Tabela 22. Stan zwodociągowania Gminy Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	Jedn.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	75,2	83,1	85,6	85,7	86,3	88,9	107,6	108,8	109,8	114,7
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	74,8	82,7	85,2	85,3	85,9	88,7	107,4	108,6	109,6	114,2
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1758	1830	1963	2078	2078	2082	2154	2227	2214	2247
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	134,7	168,2	115,1	147,4	173,0	151,0	140,9	148,7	152,7	155,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	5573	5780	6185	6496	6517	6757	6995	7245	7275	-
korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	%	27,3	28,2	29,8	31,2	31,2	31,2	32,0	32,7	32,6	-
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m ³	6,6	8,2	5,6	7,1	8,3	7,0	6,5	6,8	6,9	7,0

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ujęcia wody pitnej występujące na terenie Gminy Zamość⁵:

- ujęcie wód podziemnych z utworów kredowych dla wodociągu gminnego w miejscowości Sitaniec zlokalizowanego na dz. nr ew. 241 w obrębie geodezyjnym Sitaniec Błonie. Z ujęcia tego dostarczana jest woda pitna do następujących miejscowości gminy Zamość: Sitaniec, Sitaniec Kolonia, Sitaniec Wolica, Wysokie, Chyża, Kolonia Chyża, Bortatycze,

⁵ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Zamość na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020, Zamość 2013

Kolonia Bortatycze, Białobrzegi co oznacza zaopatrzenie w wodę 1/3 liczby mieszkańców w Gminie Zamość.

- ujęcie wód podziemnych nazwane Wólka Wieprzecka. Faktycznie infrastruktura ujęcia znajduje się na przygranicznej działce w Gminie Adamów na działce nr ew. 572 w obrębie geodezyjnym Szewnia Dolna.

Gmina Zamość użytkuje część działki niezbędną do obsługi ujęcia, z którego dostarczana jest woda pitna do następujących miejscowości Gminy Zamość: Wólka Wieprzecka, Wierzchowiny, Zarzecze, Wychody, Kolonia Hubale, Wieprzec. Do sieci przyłączonych jest około 357 nieruchomości.

Tabela 23. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w Gminie Zamość w latach 2005-2014 [m³]

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
na 1 mieszkańca	6,6	8,2	5,6	7,1	8,3	7,0	6,5	6,8	6,9	7,0
na 1 korzystającego	24,2	29,1	18,6	22,7	26,5	22,3	20,1	20,5	21,0	-

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej w Gminie Zamość w 2013 roku wynosiła 7275. Stopień zwodociągowania gminy, liczony jako procentowy udział osób korzystających z wodociągu w ogólnej liczbie mieszkańców jest niski i w 2013 roku wyniósł 32,6%, co jest wartością znacznie niższą od średniej dla powiatu oraz od stopnia zwodociągowania województwa.

Tabela 24. Porównanie stopnia zwodociągowania Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	32,6	48,4	71,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina Zamość prezentuje się niekorzystnie na tle obszarów wiejskich powiatu i województwa – jej stopień zwodociągowania jest znacznie niższy od średnich dla obszarów wiejskich tych jednostek. Oznacza to, że gminna sieć wodociągowa wymaga rozbudowy.

3.5.2.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

Gmina Zamość należy do aglomeracji Zamość o liczbie RLM 136126. Oprócz Gminy Zamość do aglomeracji należy Miasto Zamość, część Gminy Łabunie oraz część Gminy Sitno.

Gmina Zamość posiada sieć kanalizacyjną o długości 70,7 km, posiadającą 1062 podłączenia. W 2014 roku objętość odprowadzonych ścieków wynosiła 131 dam³.

Tabela 25. Stan skanalizowania Gminy Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	Jedn.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	19,9	19,9	20,3	20,4	20,5	51,8	57,8	58,8	62,9	70,7
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	19,7	19,7	20,1	20,2	20,3	51,6	57,6	58,6	62,7	70,5
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	417	417	449	494	494	523	625	871	1022	1062
ścieki odprowadzone	dam ³	44,6	44,0	47,4	60,3	62,5	83	80	87	125,0	131,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	1415	1420	1542	1693	1698	1850	2275	3064	3621	-
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	%	6,9	6,9	7,4	8,1	8,1	8,5	10,4	13,8	16,2	-

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Z powyższej tabeli wynika, że obszar Gminy Zamość nie jest skanalizowany w dostatecznym stopniu. Głównym problemem pojawiającym się na terenie Gminy Zamość, dotyczącym ochrony środowiska jest niski poziom skanalizowania, występują liczne zbiorniki bezodpływowe. Zły stan techniczny tych zbiorników może powodować zagrożenie przenikania nieczystości płynnych do środowiska co prowadzić może do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych.

Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w Gminie Zamość w 2013 roku wynosiła 3621. Stopień skanalizowania gminy, liczony jako procentowy udział osób korzystających z sieci kanalizacji w ogólnej liczbie mieszkańców w 2013 r. wynosił 16,2%, co jest wartością niższą od średniej dla obszarów wiejskich województwa (17,7%), natomiast ponad dwukrotnie wyższą od średniej dla powiatu w gminach wiejskich (6,2%).

Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach o rozproszonej zabudowie jest nieopłacalna pod względem ekonomicznym oraz kłopotliwa do realizacji pod względem technicznym. Dlatego też na takich terenach najlepszym rozwiązaniem powinna być instalacja indywidualnych (przydomowych) oczyszczalni ścieków.

Tabela 26. Porównanie stopnia skanalizowania Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	16,2	6,2	17,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Ścieki z istniejącej na terenie Gminy Zamość sieci kanalizacyjnej, kierowane są do oczyszczalni ścieków znajdującej się na terenie Miasta Zamość, która administrowana jest przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu. W oczyszczalni podczas mechanicznych i biologicznych procesów oczyszczania unieszkodliwiane są tłuszcze, usuwane osady, następuje redukcja związków węgla, azotu i fosforu. Po zakończeniu procesu oczyszczania, sklarowane ścieki odprowadzane są do rzeki Łabuńka. Oczyszczalnia dysponuje własnym laboratorium, co pozwala na bieżącą kontrolę procesów oczyszczania ścieków i przeróbki osadów.

Na terenie Gminy Zamość występuje także:

- oczyszczalnia ścieków przy szkole w miejscowości Sitaniec,
- oczyszczalnia ścieków przy szkole w miejscowości Wysokie,
- oczyszczalnia ścieków przy Gospodarstwie Rybackim „Topornica” w miejscowości Lipsko.⁶

Na terenie Gminy Zamość występują także oczyszczalnie przydomowe zlokalizowane na prywatnych posesjach.

3.5.2.3. Gospodarka odpadami

Do głównych zanieczyszczeń i zagrożeń dla środowiska na terenie Gminy Zamość należą odpady stałe. Są to głównie zanieczyszczenia bytowe i odpady powstające w gospodarstwach domowych, w trakcie gospodarczej działalności przedsiębiorstw handlowych, w obiektach

⁶ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Zamość na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020, Zamość 2013

użyteczności publicznej, coraz większe są również nieczystości stałe wytwarzane przez turystów odwiedzających gminę.

1 lipca 2013 roku weszła w życie nowelizacja „Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Dz.U.2013.0.1399 tj. - Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach tzw. „śmieciowa”.

Ustawa określa:

- zadania gminy oraz obowiązki właścicieli nieruchomości, dotyczące utrzymania czystości i porządku;
- warunki wykonywania działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów;
- warunki udzielania zezwoleń podmiotom świadczącym usługi w zakresie uregulowanym w ustawie.

W praktyce oznacza to, że od 1 lipca 2013 roku organizacja odbioru odpadów jest obowiązkiem gminy. W Gminie Zamość odbiorem odpadów zajmuje się wybierany corocznie w drodze przetargu nieograniczonego wykonawca. Obecnie jest to Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu. Z posesji od mieszkańców odbiera się frakcje zmieszane (niesegregowane) i segregowane (szkło białe, szkło kolorowe, plastik, wielomateriałowe). Pozostałe odpady (papier, metal, odpady budowlane) mieszkańcy mogą bezpłatnie oddać do Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), które zlokalizowane są na terenie miasta Zamość:

- Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu, Zakład Oczyszczania Miasta ul. Droga Męczenników Rotundy 2
- Oczyszczalnia Ścieków Al. 1-go Maja 16

We wrześniu 2014 r. uruchomiony został Regionalny Zakład Zagospodarowania Odpadów w Dębowcu (RZZO) (Gmina Skierbieszów). Jest to jedyne w powiecie zamojskim miejsce składowania odpadów komunalnych.

3.5.3. Infrastruktura energetyczna i telekomunikacja

Obszar Gminy Zamość jest w pełni zelektryfikowany. Na obszarze Gminy nie odnotowuje się niedoboru energii elektrycznej, sporadyczne wyłączenia energii spowodowane są awariami i ich usuwaniem.

Ciepłownictwo

Na terenie Gminy Zamość nie występują centralne źródła ciepła. Produkcja ciepła odbywa się w indywidualnych kotłowniach lokalizowanych w budynkach mieszkalnych, budynkach gospodarczych lub budynkach użyteczności publicznej. W większości kotłowni indywidualnych, w szklarniach, budynkach mieszkalnych oraz gospodarczych ciepło uzyskiwane jest poprzez spalanie paliw stałych, głównie w postaci węgla kamiennego, koksu, ale także wykorzystywane są coraz częściej do tego celu inne paliwa np. trociny drzewne. W większości obiekty użyteczności publicznej tj. szkoły, urzędy oraz inne podmioty ogrzewane są gazem ziemnym. W celu zmniejszenia zużycia energii cieplnej coraz częściej prowadzone są termomodernizacje zarówno obiektów użyteczności publicznej, jak i budownictwa mieszkaniowego.

Telekomunikacja

Cały obszar Gminy Zamość objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej.

W ramach projektu pod nazwą „Budowa światłowodowej infrastruktury dostępu do Internetu na obszarze gminy Zamość i Szczepieszyn” realizowanego przez firmę DERKOM Spółka Jawna Dariusz Klimczuk w ramach Działania 8.4 Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili” Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 do miejscowości z terenu Gminy Zamość: Zawada, Siedliska, Płoskie, Sitaniec, Sitaniec Wolica, Sitaniec Błonie, Wysokie, Chyża, Wólka Panieńska, Lipsko, Mokre, Żdanów, Żdanówek, Szopinek, Jatutów zostały doprowadzone kable światłowodowe. Wybudowana infrastruktura umożliwia przesyłanie do abonentów szybkiego i odpornego na zakłócenia dostępu do Internetu, cyfrowej telewizji i usług telefonicznych.

Gazyfikacja

W Gminie Zamość na 35 sołectw w sieć gazową wyposażonych jest 15 miejscowości: Zawada, Szopinek, część miejscowości Płoskie, część miejscowości Mokre, Kalinowice,

Sitaniec, Siedliska, Lipsko, Skokówka, Żdanów, Pniówek, Bortatycze, Wysokie, Białobrzegi, Chyża.

Liczba osób korzystających z sieci gazowej w Gminie Zamość w 2013 roku wynosiła 8659. Stopień gazyfikacji gminy, liczony jako procentowy udział osób korzystających z sieci w ogólnej liczbie mieszkańców wynosi 38,8%, co jest wartością wyższą od średniej dla powiatu (20,1%) oraz od stopnia gazyfikacji województwa (14,5%).

Tabela 27. Gazyfikacja Gminy Zamość w latach 2005-2013

Wyszczególnienie	Jedn.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
długość czynnej sieci ogółem	m	-	220246	220929	222807	224680	215436	218396	222120	225222
długość czynnej sieci przesyłowej	m	-	11316	11316	11316	11316	11316	11316	9916	10276
długość czynnej sieci rozdzielczej	m	-	208930	209613	211491	213364	204120	207080	212204	214946
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	3143	3193	3257	3321	3378	3378	3377	3495	3565
odbiorcy gazu	gosp.	2014	2092	2179	2256	2330	2418	2445	2516	2624
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	386	628	664	626	569	1548	1571	1640	1727
zużycie gazu	tys. m ³	2015,10	2000,20	1910,60	1946,70	1964,50	2157,30	2091,70	2139,1	2254,0
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	tys. m ³	1368,6	1288,5	1180,2	1215,3	1235,4	1799,5	1676,0	1772,2	1892,6
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	6273	7227	7433	7503	7899	8390	8435	8452	8659
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	%	30,7	35,3	35,8	36,0	37,8	38,7	38,5	38,2	38,8

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 28. Zużycie gazu w gospodarstwach domowych w Gminie Zamość w latach 2005-2013 [m³]

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
na 1 mieszkańca	99,2	97,7	92,8	93,6	94,0	100,1	96,4	97,2	101,7
na 1 korzystającego	321,2	276,8	257,0	259,5	248,7	257,1	248,0	253,1	260,3

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 29. Porównanie stopnia gazyfikacji Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	38,8	20,1	14,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

3.5.4. Infrastruktura edukacyjna

Na terenie Gminy Zamość funkcjonuje 15 placówek oświatowych:

- 7 szkół podstawowych
 - Szkoła Podstawowa w Białowoli - z oddziałem przedszkolnym prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”
 - Szkoła Podstawowa im Ks. Jana Twardowskiego w Borowinie Sitanieckiej – z oddziałem przedszkolnym
 - Szkoła Podstawowa w Lipsku - z oddziałami przedszkolnymi - prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”
 - Szkoła Podstawowa w Mokrem - z oddziałami przedszkolnymi
 - Szkoła Podstawowa w Pniówku - z oddziałami przedszkolnymi - prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”
 - Szkoła Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Wólce Wieprzeckiej - z oddziałem przedszkolnym
 - Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Zawadzie - z oddziałami przedszkolnymi
- 1 zespół szkół, łączący w sobie szkołę podstawową i przedszkole
 - Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Kalinowicach
- 4 zespoły szkół, łączące w sobie szkoły podstawowe i gimnazja
 - Zespół Szkół im. Papieża Jana Pawła II w Płoskiem - z oddziałami przedszkolnymi
 - Zespół Szkół im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu - z oddziałami przedszkolnymi
 - Zespół Szkół w Wysokiem (Szkoła Podstawowa im. Edwarda Kasprzysia i Gimnazjum w Wysokiem) - z oddziałami przedszkolnymi
 - Zespół Szkół w Żdanowie (Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego – Prymasa Tysiąclecia) – z oddziałem przedszkolnym i Punktem Przedszkolnym
- 3 placówki niepubliczne
 - Niepubliczne Przedszkole „Urwis” w Sitańcu
 - Niepubliczne Przedszkole „Czerwony Koralik” w Szopinku
 - Niepubliczne Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Zawadzie - prowadzone przez Stowarzyszenie Oświatowe w Zawadzie

Tabela 30. Przedszkola i oddziały przedszkolne w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przedszkola ogółem											
Ogółem	obiekt	1	1	1	1	1	1	1	2	3	-
oddziały	-	4	4	4,00	4,00	4,00	5,00	6,00	8,00	9,00	-
Miejsca	msc.	88	95	95	92	95	115	141	170	190	-
Dzieci	osoba	92	100	95	95	94	103	126	164	186	-
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych											
Ogółem	obiekt	15	15	13	9	8	12	12	11	11	11
Dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych											
Ogółem	osoba	204	182	163	137	147	158	245	231	317	300
Punkty przedszkolne											
Ogółem	obiekt	-	-	-	0	0	0	0	1	1	:
Dzieci w punktach przedszkolnych											
Ogółem	osoba	-	-	-	0	0	0	0	20	20	:

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zgodnie z powyższymi danymi zauważa się wzrost liczby dzieci w przedszkolach (Bank Danych Lokalnych GUS). W roku 2013 liczba ta wzrosła ponad dwukrotnie w stosunku do roku 2005, wzrosła również liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych (o 96 osób w 2014 r. w stosunku do roku 2005).

Według najbardziej aktualnych danych GUS prezentowanych dla 2013 r. na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w Gminie Zamość przypada aż 3,40 dzieci w wieku 3-5 lat. Świadczy to o bardzo niekorzystnej sytuacji dotyczącej dostępu do wychowania przedszkolnego w Gminie Zamość. Wskaźnik ten jest wyższy od średniej wartości dla gmin wiejskich powiatu (3,09), województwa (2,53) oraz od wartości krajowej (1,86).

Tabela 31. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	1,59	1,52	1,50	1,44	1,36	1,35	1,34	1,31	1,24
Polska – gminy wiejskie	3,17	2,99	2,85	2,61	2,30	2,24	2,14	2,04	1,86
woj. lubelskie	2,04	1,94	1,84	1,77	1,61	1,56	1,53	1,47	1,38
woj. lubelskie - gminy wiejskie	5,28	5,14	4,80	4,36	3,52	3,34	3,13	2,88	2,53
Powiat zamojski	5,81	5,53	6,32	5,82	4,37	3,97	3,68	2,89	2,47
Powiat zamojski - gminy wiejskie	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,98	3,09
Gmina Zamość	6,75	6,03	5,66	5,51	4,94	4,90	4,43	3,49	3,40

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

We wszystkich latach analizowanego okresu liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) jest większa niż liczba miejsc. Zauważyć jednak można, iż w każdym kolejnym roku wartość ta ulega zmniejszeniu co świadczy o poprawie dostępu do wychowania przedszkolnego z jednej strony, z drugiej zaś strony o spadku liczby urodzeń.

Tabela 32. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	410	446	473	527	597	626	692	697	741
Polska – gminy wiejskie	204	229	248	307	404	441	533	549	604
woj. lubelskie	328	357	377	434	525	569	645	657	719
woj. lubelskie - gminy wiejskie	136	152	161	211	319	368	467	494	569
Powiat zamojski	105	106	119	151	248	282	386	465	532
Powiat zamojski - gminy wiejskie	0	0	0	0	0	0	0	426	506
Gmina Zamość	126	122	112	164	151	156	356	410	491

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Również niekorzystnie kształtuje się wskaźnik dotyczący dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego. Na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat – w 2013 r. tylko 49,1% dzieci objętych było wychowaniem przedszkolnym. Jest to wartość niższa od wartości dla gmin wiejskich powiatu (50,6%), województwa (56,9%) oraz od średniej krajowej (60,4%).

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w latach 2005-2013 liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach stale spadała. Ogółem, liczba uczniów szkół podstawowych zmniejszyła się o 311 osób. W tym samym okresie liczba uczniów gimnazjum zmalała o 263 osób. Zmiany w liczebności poszczególnych grup uczniów zaprezentowano w poniższych tabelach:

Tabela 33. Szkolnictwo podstawowe – Gmina Zamość

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	obiekt	16	16	16	15	14	13	13	12	12
<i>prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	<i>obiekt</i>	<i>16</i>	<i>16</i>	<i>16</i>	<i>15</i>	<i>14</i>	<i>13</i>	<i>13</i>	<i>9</i>	<i>9</i>
<i>prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia</i>	<i>obiekt</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>3</i>
pomieszczenia szkolne	-	116	118	142	128	137	129	130	116	-
oddziały w szkołach	-	88	87	86,50	82,50	79,00	76,00	68,50	68,50	66,00
uczniowie	osoba	1468	1444	1399	1369	1325	1313	1267	1223	1157
absolwenci	osoba	276	245	263	222	236	231	240	200	221

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 34. Szkolnictwo gimnazjalne – Gmina Zamość

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ogółem	obiekt	5	5	5	5	5	5	5	5	5
<i>prowadzone przez jednostki samorządu gminnego</i>	<i>obiekt</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
<i>prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia</i>	<i>obiekt</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>
pomieszczenia szkolne	-	39	39	46	45	32	32	33	40	-
oddziały w szkołach	-	38	36	36,00	33,00	32,00	31,00	31,00	31,00	29,00
uczniowie	osoba	881	802	782	735	693	668	662	655	618
absolwenci	osoba	283	299	274	270	247	244	220	199	232

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie Gminy Zamość nie istnieją oddziały specjalne, integracyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Są to szkoły ogólnodostępne, do których uczęszczają dzieci niepełnosprawne.

Liczba uczniów niepełnosprawnych wg stanu na 31.12.2014 r.:

- Szkoła Podstawowa w Mokrem – 3 uczniów
- Szkoła Podstawowa im Ks. Jana Twardowskiego w Borowinie Sitanieckiej – 1 uczeń
- Zespół Szkół im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu – 1 uczeń
- Zespół Szkół w Wysokiem – 1 uczeń
- Zespół Szkół w Żdanowie – 1 uczeń
- Szkoła Podstawowa w Pniówku – 1 uczeń
- Szkoła Podstawowa w Lipsku – 1 uczeń
- Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Kalinowicach – 1 uczeń
- Niepubliczne Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Zawadzie – 5 uczniów

Tabela 35. Szkoły podstawowe i gimnazja dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (bez szkół specjalnych)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013
uczniowie w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych						
szkoły podstawowe bez szkół specjalnych	7	3	5	8	6	7
gimnazja bez specjalnych	6	11	4	3	4	4
absolwenci w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych						
szkoły podstawowe bez szkół specjalnych	-	0	0	1	3	1

gimnazja bez specjalnych	-	0	4	0	2	0
uczniowie niepełnosprawni indywidualnie nauczani						
szkoły podstawowe bez szkół specjalnych	1	1	0	0	0	1
gimnazja bez specjalnych	2	3	2	1	2	3

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie gminy nie funkcjonują szkoły średnie. Absolwenci gimnazjum kontynuują naukę na poziomie ponadgimnazjalnym w szkołach położonych poza obszarem gminy, przede wszystkim w najbliższym położonym mieście - Zamość.

Oświatę w zakresie licealnym i wyższym zapewnia oferta powiatu bądź miasta Zamość. Na terenie miasta Zamość młodzież z terenu Gminy Zamość może korzystać z oferty następujących uczelni wyższych:

1. Wyższa Szkoła Zawodowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu
2. Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego w Zamościu
3. Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu

3.5.5. Infrastruktura sportowa

W obszarze potrzeb rozwojowych gminy znajdują się także potrzeby kultury fizycznej i rekreacji. Są one uwarunkowane z jednej strony zasobami wolnego czasu oraz finansami ludności, z drugiej zaś odpowiednimi terenami (tereny zieleni, kompleksy leśne itp.) oraz z urządzeniami typu: ogólnodostępne boiska, hale sportowe, place zabaw itp.

Na infrastrukturę sportową gminy Zamość składa się 11 boisk sportowych, 5 hal sportowych, zespół boisk sportowych „Moje boisko Orlik 2012” w Żdanowie. Na terenie gminy funkcjonuje 8 klubów sportowych, zrzeszających młodzież i dorosłych.

Na terenie Gminy Zamość znajdują się następujące obiekty sportowe:

■ Stadiony i boiska:

- Zawada – stadion do piłki nożnej GLKS „Echo” Zawada – widownia dla 300 osób zadaszona i ogrodzona, zaplecze dla zawodników z prysznicami.
- Płoskie – stadion sportowy z przebieralnią dla zawodników, brak ogrodzenia.
- Wysokie – stadion sportowy wraz z zapleczem w postaci szatni i pryszniców przy sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Wysokiem, nieogrodzony.

- Żdanów – stadion sportowy z zapleczem w sali gimnastycznej, 2 boiska do siatkówki na trawie, boisko do koszykówki na trawie, skocznia w dal.
- Lipsko – stadion sportowy z zapleczem dla zawodników, boisko do piłki siatkowej plażowej, opiekunem obiektu jest PKS „Metanoja” Lipsko.
- Wychody – boisko sportowe z przebieralnią dla zawodników, ogrodzone.
- Pniówek – boisko do piłki nożnej.
- Szopinek – boisko do piłki nożnej, dostępna świetlica wiejska ze stołem do gry w tenisa.
- Jatutów – małe boisko do mini piłki nożnej.
- Wólka Wieprzecka – boisko sportowe.
- Mokre – boisko sportowe do piłki nożnej.
- Hale sportowe przy obiektach szkół:
 - Zespół Szkół im. Papieża Jana Pawła II w Płoskiem – sala posiada boiska do piłki nożnej, piłki ręcznej, siatkówki, koszykówki i tenisa. Dwupiętrowe zaplecze sanitarno – socjalne sali stanowią łazienki, natryski, szatnie, sala gimnastyki korekcyjnej.
 - Zespół Szkół im. Dzieci Zamojszczyzny w Sitańcu – sala gimnastyczna z zapleczem, boisko do mini piłki nożnej.
 - Zespół Szkół w Wysokiem – sala z zapleczem, boisko do piłki nożnej, piłki siatkowej, na potrzeby szkoły boisko do piłki ręcznej i koszykówki.
 - Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Zawadzie – hala mieści boiska do gier zespołowych: siatkówki, koszykówki, piłki ręcznej, piłki nożnej halowej, a dodatkowe oświetlenie umożliwia grę w tenisa stołowego. Hala posiada także zaplecze sanitarno-socjalne w postaci łazienek, natrysków, sali gimnastyki korekcyjnej, szatni i przebieralni.
 - Zespół Szkół im. Stefana kardynała Wyszyńskiego w Żdanowie – sala z zapleczem, dwie przebieralnie, prysznic. Boisko do piłki ręcznej, koszykowej, możliwość ustawienia dwu boisk do siatkówki, widownia dla 200 osób.
- Zespół boisk sportowych „Moje boisko Orlik 2012” w Żdanowie.
- Inne obiekty rekreacyjne, dostępne nieodpłatnie:
 - Ścieżka Rowerowa Gminy Zamość o długości 40 km,
 - Ułański Szlak Konny o długości 34 km,
 - Trasy piesze po lasach Roztocza wraz z mapami lasów, przydatne do trenowania biegów na orientację.

- Obiekty i urządzenia rekreacyjno – sportowe dostępne za odpłatnością:
 - Lotnisko w Mokrem – Aeroklub Ziemi Zamojskiej – szkolenia spadochronowe, szybowcowe, loty turystyczno – widokowe,
 - Stadnina Koni Małopolskich „Tarka” w Wólce Wieprzeckiej – jazdy konne po Roztoczu, rehabilitacyjne, kuligi,
 - Stajnia „Rozalia” Gospodarstwo Agroturystyczne w Wólce Wieprzeckiej – jazdy konne po Roztoczu, rehabilitacyjne, kuligi,
 - Stawy rybackie w Łapiguzie i Lipsku (Topornicy) – wędkarstwo.

Kluby sportowe w Gminie Zamość:

- Uczniowski Klub Sportowy AZYMUT Siedliska. Sekcja: Piłka nożna
- Ludowy Klub Sportowy „DUET” Wychody-Hubale. Sekcja: Piłka nożna
- Gminny Ludowy Klub Sportowy „ECHO” Zawada. Sekcja: Piłka nożna
- Stowarzyszenie Turystyczno-Sportowe „GRYF” Gmina Zamość. Sekcja: Piłka nożna
- Parafialny Klub Sportowy „METANOJA” Lipsko. Sekcja: Piłka nożna
- Ludowy Klub Sportowy „ROZPACZ” Kalinowice. Sekcja: Piłka nożna, siatkowa
- Uczniowski Klub Sportowy „TERMINATOR” Wysokie. Sekcja: Sumo
- Uczniowski Klub Sportowy „ZENIT” Żdanów. Sekcja: Piłka ręczna

W 2015 r. w Gminie Zamość organizowane są:

- Turnieje w Halowej Piłce Nożnej Reprezentacji Sołectw i Klubów Gminy Zamość pod Patronatem Wójta Gminy Zamość
- Mistrzostwa Gminy Zamość w Warcabach 100-Polowych na 2015 rok pod patronatem Wójta Gminy Zamość
- Mistrzostwa Gminy Zamość w Szachach pod Patronatem Wójta Gminy Zamość
- Gminne Biegi Przełajowe pod patronatem Wójta Gminy Zamość w Lekkiej Atletyce
- Mistrzostwa gminy w Mini Piłce Nożnej chłopców i dziewcząt o Puchar Przewodniczącego Rady Gminy Zamość

Pozostała infrastruktura sportowo-rekreacyjna.

W Gminie Zamość najmłodszy mieszkańcy mogą korzystać z oferty spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu. Znajduje się tu 11 placów zabaw oraz jedna siłownia zewnętrzna.

W 2012 r. zostały wybudowane place zabaw w miejscowościach:

- Skokówka
- Żdanów

- Płoskie
- Wólka Wieprzecka
- Sitaniec
- Zawada

W 2014 r. powstały place zabaw w miejscowościach:

- Borowina Sitaniecka
- Sitaniec (plac zabaw oraz siłownia zewnętrzna)
- Szopinek
- Wysokie
- Pniówek (placem zabaw opiekuje się Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”

3.5.6. Infrastruktura kultury

Do jednych z ważniejszych instytucji zajmujących się kulturą w Gminie Zamość należy zaliczyć Ośrodek Promocji, Turystyki i Sportu Gminy Zamość istniejący do 31.12.2015 r. Od 1.01.2016 r. na mocy uchwały Nr XII/86/15 Rady Gminy Zamość z dnia 2 września 2015 r. istniał będzie Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość z/s w Wysokiem. Budynek, w którym mieścił się będzie Gminny Ośrodek Kultury został oddany do użytku w 2015 r. Jest to wyremontowany przedwojenny budynek po byłej spółdzielni Samopomoc Chłopska w Wysokiem. Dzięki unijnym i gminnym funduszom budynek został kompleksowo zaadaptowany na potrzeby siedziby instytucji kultury. Na parterze zostały ulokowane dwie sale mieszczące księgozbiór, czytelnie wyposażone w stanowiska komputerowe, pokój socjalny, dwa biura. Na piętrze znajduje się sala widowiskowa, wyposażona w profesjonalny sprzęt audio-wizualny, pracownia komputerowa, garderoba, szatnia oraz pomieszczenie socjalne.

Instytucją prowadzącą działalność na terenie Gminy Zamość związaną z krzewieniem kultury jest Biblioteka Publiczna Gminy Zamość z/s w Mokrem oraz 7 filii w miejscowościach: Kalinowice, Lipsko, Płoskie Sitaniec, Wysokie, Zawada i Żdanów. Biblioteka gminna oferuje swoim użytkownikom nie tylko książki, ale również bezpłatny dostęp do komputerów i Internetu. Organizowane są cykliczne spotkania autorskie i różnego rodzaju akcje kulturalne oraz konkursy recytatorskie, poetyckie i plastyczne przede wszystkim o zasięgu gminnym, powiatowym a także ogólnopolskim.

W poniższej tabeli zaprezentowano główne dane dotyczące funkcjonowania Biblioteki Publicznej Gminy Zamość w latach 2005-2014.

Tabela 36. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania Gminnej Biblioteki Publicznej w Zamościu w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	jedn.	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
biblioteki i filie	obiekt	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8
pracownicy bibliotek	osoba	8	8	8	8	9	8	9	10	9	10
księgozbiór	wol.	76109	76579	75413	57348	48782	49859	48763	48352	51128	51430
czytelnicy w ciągu roku	osoba	3330	3335	3287	3206	3187	2999	2810	2823	2746	:
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	56592	55370	57361	55931	53935	53398	46695	35735	33897	:

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia, w latach 2005-2014 zarówno liczba czytelników, jak również księgozbiór biblioteki uległy zmniejszeniu. W 2014 roku liczba woluminów w księgozbiorze biblioteki wynosiła 51430 woluminów i była mniejsza o 24679 woluminów niż w roku 2005. Liczba czytelników w badanym okresie zmniejszyła się o 584 osoby. Liczbę wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz cechuje zmienność, w 2013 r. było o 22695 woluminów mniej niż w roku 2005. Ta sytuacja związana jest z rozwojem mediów elektronicznych – telewizja, Internet, gry komputerowe. Dla młodych ludzi atrakcyjniejszą formą spędzania wolnego czasu jest komputer, Internet, portale społecznościowe niż czytanie książek. Dlatego ogólnopolska tendencja spadku czytelnictwa zauważalna jest również w Gminie Zamość.

Tabela 37. Podstawowe wskaźniki dla bibliotek w Gminie Zamość, powiecie zamojskim (obszary wiejskie) i województwie lubelskim (obszary wiejskie) w 2013 roku

Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
ludność na 1 placówkę biblioteczną	2231	2600	2001
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	2292,0	2825,0	2928,0
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	124	121	137

wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	12,3	19,3	19,6
--	------	------	------

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wskaźniki dla bibliotek przedstawiają się bardziej korzystnie na obszarze powiatu i województwa, niż w Gminie Zamość. W porównaniu do powiatu i województwa mniej korzystną wartość przyjmują wskaźniki: księgozbiór bibliotek na 1000 ludności oraz wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach, natomiast wskaźniki: liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną jest większa niż w województwie a mniejsza w stosunku do powiatu, natomiast wskaźnik „czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności” charakteryzuje się korzystniejszymi wartościami niż wskaźnik dla powiatu.

Ważnym obiektem pełniącym funkcję m.in. kulturalną jest Regionalna Izba Pamięci w miejscowości Wysokie, utworzona staraniem Pani Wandy Szpugi przewodniczącej miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich. Za datę powstania Izby uznano 11 listopada 2005 r. Do 2011 r. Regionalna Izba Pamięci mieściła się w budynku z lat 30., służącym jako siedziba straży i świetlica wiejska. W 2011 r. siedziba Regionalnej Izby Pamięci została przeniesiona do wybudowanego obiektu stylizowanego na dworek szlachecki. Nowy budynek powstał w ramach realizacji projektu „Budowa i wyposażenie Regionalnej Izby Pamięci w miejscowości Wysokie – budynku turystyki i tradycji wiejskiej”, ze wsparciem środków UE. W Regionalnej Izbie Pamięci zgromadzone są etnograficzne pamiątki z terenu gminy i całego regionu oraz zbiory związane z wsią i pracą na roli. W ciągu roku odbywają się tu festyny, spotkania, szkolenia, warsztaty, przybliżające m.in. dawne życie na wsi i praktyczne użycie eksponatów. Regionalna Izba Pamięci w Wysokiem jest dostępna dla turystów indywidualnych i grup zorganizowanych przez cały rok.

Gmina Zamość udostępnia mieszkańcom świetlice wiejskie, w których organizowane są spotkania, szkolenia, warsztaty, konkurencje sportowe oraz odbywają się lokalne spotkania sołeckie.

Tabela 38. Świetlice wiejskie w Gminie Zamość

Lp.	Świetlica	Opiekun
1	Bortatycze	tak
2	Jatutów	tak
3	Płoskie	tak
4	Pniówek	tak
5	Sitaniec	tak
6	Skokówka	tak
7	Szopinek	tak
8	Zawada	
9	Wierzchowiny	tak
10	Kubale	tak
11	Żdanów	tak
12	Białowola	
13	Mokre	tak
14	Skaraszów	tak
15	Wysokie – Regionalna Izba Pamięci	tak
16	Białobrzegi	
17	Lipisko	
18	Żdanówek	

Źródło: Urząd Gminy Zamość

Stałe zajęcia dla dzieci w świetlicach wiejskich, w których zatrudnieni są opiekunowie, odbywają się trzy dni w tygodniu, są to zajęcia edukacyjne, muzyczne, sportowe.

Większość świetlic w Gminie Zamość jest wyremontowana i wyposażona w meble, sprzęt gospodarstwa domowego, sprzęt muzyczny oraz sportowy (stoły bilardowe, piłkarzyki, stoły do tenisa stołowego).

3.5.7. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Opieka zdrowotna to całokształt działalności zmierzającej do zapewnienia ochrony zdrowia ludności. Zapewnienie opieki zdrowotnej rozwijane jest na podstawie odpłatności prywatnej, ubezpieczeń społecznych, pomocy społecznej oraz w ramach budżetu państwowego. W opiece zdrowotnej prowadzona jest działalność sanitarno – epidemiologiczna, zapobiegawczo – lecznicza, świadczona jest pomoc doraźna. Za sprawy podstawowe uważane są: zapobieganie chorobom i umacnianie zdrowia, kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, udostępnianie świadczeń opieki zdrowotnej wszystkim ludziom.

Na terenie Gminy Zamość działalność z zakresu opieki zdrowotnej prowadzą 4 ośrodki zdrowia zlokalizowane w miejscowościach: Kalinowice, Wysokie, Lipisko i Zawada oraz

7 prywatnych praktyk lekarskich. Z powodu bliskiej odległości miejscowości gminnych do miasta Zamość wielu mieszkańców korzysta z usług miejskiej służby zdrowia. W Gminie Zamość funkcjonują 3 apteki w miejscowościach: Wysokie, Lipsko i Zawada.

Opieka medyczna w zakresie lecznictwa podstawowego na terenie Gminy Zamość jest wystarczająca, pacjenci posiadają wystarczający dostęp do usług medycznych na poziomie lokalnym. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2014 roku na terenie Gminy Zamość udzielono 39232 porad lekarskich.

Zadania własne gminy w zakresie opieki społecznej realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Ośrodek realizuje zadania własne Gminy w zakresie określonym w art. 17 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej oraz zadania zlecone, wymienione w art. 18 tej ustawy, a także zadania z zakresu pomocy społecznej, wynikające z odrębnych ustaw. W wykonywaniu zadań Ośrodek współpracuje z:

1. Radą Gminy i Wójtem Gminy,
2. Jednostkami organizacyjnymi urzędów administracji rządowej i samorządowej, zajmującymi się problemami pomocy społecznej,
3. Zakładami opieki zdrowotnej,
4. Szkołami,
5. Organizacjami pożytku publicznego,
6. Policją, prokuraturą i sądami,
7. Kościołem Katolickim, innymi kościołami i związkami wyznaniowymi.

Zadaniem GOPS jest wsparcie osób i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. GOPS podejmuje działania mające na celu życiowe usamodzielnienie osób i rodzin oraz ich integrację ze środowiskiem.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w roku 2013 ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 621 gospodarstw domowych (w tym 443 poniżej kryterium dochodowego) oraz 1967 osób w gospodarstwach domowych. Wskaźnik intensywności pomocy społecznej, liczony jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem jest niższy na terenie Gminy Zamość (8,9%) niż w powiecie zamojskim (13,2%) i województwie lubelskim (12,5%).

Tabela 39. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na terenie Gminy Zamość, powiatu zamojskiego (obszary wiejskie) oraz województwa lubelskiego (obszary wiejskie) w 2013 r.

Wyszczególnienie	Gmina Zamość	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	8,9%	13,2%	12,5%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Powyższe dane wskazują, iż na terenie Gminy Zamość mniej osób (proporcjonalnie do liczby ludności) korzysta ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej, niż na terenie powiatu i województwa.

Gmina Zamość posiada Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2012–2020. Jest to wieloletni dokument programowy, który ma istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego jej mieszkańców w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem. Opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, jest jednym z zadań własnych Gminy, o charakterze obowiązkowym.

3.5.8. Mieszkalnictwo

Według informacji opublikowanych w Banku Danych Lokalnych GUS, w 2014 roku na terenie Gminy Zamość znajdowało się 6862 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 721436 m², składających się z 31647 izb. W zdecydowanej większości należały one do osób fizycznych.

Tabela 40. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Zamość w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mieszkania	5753	5844	5953	6061	6163	6423	6517	6648	6762	6862
Izby	24889	25430	26050	26685	27280	29087	29619	30381	31054	31647
powierzchnia użytkowa [m ²]	560453	573861	589009	604162	618888	660347	672894	690922	707011	721436

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W związku z tym, iż Gmina Zamość jest w całości obszarem wiejskim, dominującym typem budynków mieszkalnych są domy jednorodzinne. W ostatnich latach zauważa się tendencję powstawania osiedli domów wielorodzinnych (szeregowców). Osiedla tego typu powstają głównie w bliskim sąsiedztwie Miasta Zamość.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne przeważają mieszkania wyposażone w wodociąg – stanowią one 87,3% ogółu mieszkań. W łazienkę wyposażonych jest 81,2% mieszkań, centralne ogrzewanie posiada 72,6% lokali natomiast w instalację gazową wyposażonych jest 38,4% mieszkań. W porównaniu do obszarów wiejskich na terenie powiatu i województwa, mieszkania na terenie Gminy Zamość są lepiej wyposażone w instalacje.

Tabela 41. Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań (2013 r.)

Wyszczególnienie	wodociąg	łazienka	centralne ogrzewanie	gaz
Województwo lubelskie	84,5	68,5	58,5	13,5
Województwo lubelskie - gminy wiejskie	84,6	68,8	58,9	13,3
Powiat zamojski	81,1	65,2	55,2	18,7
Powiat zamojski - gminy wiejskie	80,1	65,6	56,3	21,0
Gmina Zamość	87,3	81,2	72,6	38,4

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 42. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Zamość

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
wodociąg	4607	4698	4807	4915	5017	5564	5658	5789	5903
ustęp splukiwany	4058	4149	4258	4366	4468	5321	5415	5546	5660
łazienka	4140	4231	4340	4448	4550	5153	5247	5378	5492
centralne ogrzewanie	3769	3860	3969	4077	4179	4569	4663	4794	4908
gaz sieciowy	1767	2059	2136	2181	2330	2426	2473	2538	2594

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższej tabeli wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne na terenie Gminy Zamość w analizowanym okresie stale wzrasta.

Na terenie Gminy Zamość znajdują się również mieszkania socjalne. Są to: budynek socjalny w Mokrem, budynek socjalny w Wychodach, budynek socjalny w Chyżej oraz budynek socjalny w Zawadzie.

3.6. Zarządzanie Gminą

3.6.1. Podstawy prawne

Gmina Zamość jest jednostką samorządu terytorialnego, działającą na podstawie Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990, nr 16, poz. 95 z późn. zm.), która reguluje podstawowe kompetencje oraz zakres działań i obowiązków gminy. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Posiada osobowość prawną, a jej samodzielność podlega ochronie sądowej. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

Do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dn. 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001r. Nr 142, poz. 15911 z późn. zm.) gmina ma ustawowy obowiązek realizować zadania z zakresu:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- działalności w zakresie telekomunikacji;
- lokalnego transportu zbiorowego;
- ochrony zdrowia;
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- edukacji publicznej;
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- targowisk i hal targowych
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;

- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- promocji gminy;
- współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.);
- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Do najważniejszych aktów prawnych wpływających na działalność Gminy można zaliczyć:

- Ustawę o finansach publicznych,
- Ustawę Prawo zamówień publicznych,
- Ustawę o gospodarce komunalnej
- Ustawę o gospodarce nieruchomościami,
- Ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- Ustawę o utrzymaniu porządku i czystości w gminie,
- Ustawę o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzeniu ścieków,
- Ustawę o pracownikach samorządowych,
- Ustawę o swobodzie działalności gospodarczej,
- Kodeks Postępowania Administracyjnego.

Podstawowym dokumentem własnym regulującym ustrój oraz sposób zarządzania gminą jest Statut Gminy Zamość, przyjęty Uchwałą Nr XXIV/166/96 Rady Gminy Zamość z dnia 12 listopada 1996 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Zamość. Ostatnia zmiana statutu nastąpiła uchwałą nr XXXIX/378/13 rady Gminy Zamość z dn. 27 listopada 2013 r.

3.6.2. Organizacja

Organizację wewnętrzną oraz tryb pracy organów Urzędu Gminy Zamość określa Statut Gminy Zamość oraz regulamin organizacyjny Urzędu Gminy Zamość. W celu wykonywania swych zadań Gmina tworzy jednostki organizacyjne. Organem stanowiącym i kontrolnym jest Rada Gminy, natomiast organem wykonawczym Wójt Gminy. Wójt wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Gminy. Pracą Urzędu kieruje Wójt przy pomocy Zastępcy, Sekretarza, Skarbnika i Kierowników Referatów, którzy ponoszą odpowiedzialność przed Wójtem za realizację swoich zadań. Siedzibą Urzędu Gminy jest Miasto Zamość.

Jednostkami pomocniczymi Gminy są sołectwa. Organami sołectwa są: Zebranie Wiejskie oraz Sołtys, którego wspiera Rada sołecka. Kadencja Sołtysa i Rady Sołeckiej trwa 4 lata. Mieszkańcy sołectwa dokonują wyboru Sołtysa i Rady Sołeckiej ze swojego grona. Pełnienie funkcji Sołtysa ma charakter społeczny. Gmina Zamość posiada 35 sołectw.

W Gminie funkcjonują następujące jednostki organizacyjne:

- Urząd Gminy
- Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół Gminy Zamość
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Gminny Zakład Obsługi Komunalnej Gminy Zamość
- Ośrodek Promocji Turystyki i Sportu Gminy Zamość – 1 stycznia 2016 r. zostanie przekształcony w Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość
- Biblioteka Publiczna Gminy Zamość
- Szkoła Podstawowa w Białowoli
- Szkoła Podstawowa w Borowinie Sitanieckiej
- Szkoła Podstawowa w Mokrem
- Szkoła Podstawowa w Lipsku
- Zespół Szkół w Płoskiem
- Szkoła Podstawowa w Pniówku
- Zespół Szkół w Sitańcu
- Szkoła Podstawowa w Wólce Wieprzeckiej
- Zespół Szkół w Wysokiem
- Szkoła Podstawowa w Zawadzie
- Zespół Szkół w Żdanowie
- Zespół Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Kalinowicach

3.6.3. Finanse Gminy

Zgodnie z Ustawą z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym, głównym zadaniem własnym Gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej, którą tworzy ogół jej mieszkańców. Gmina prowadzi swoją gospodarkę finansową samodzielnie. Gospodarka Gminy jest jawna i prowadzona na podstawie uchwały budżetowej. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej Gminy uzależniony jest od obranej polityki budżetowej, założonych celów tej polityki, przyjętego modelu zarządzania Gminą i planowania jej budżetu, oraz lokalnych uwarunkowań, specyficznych dla każdej jednostki samorządu terytorialnego. Podstawowym zadaniem władz samorządowych jest takie zbilansowanie dochodów i wydatków budżetu, które pozwalają na realizację zadań własnych Gminy, zaspokojenie potrzeb mieszkańców oraz stymulowanie społeczno-gospodarczego jej rozwoju przy jednoczesnej racjonalnej gospodarce finansowej i zapobieganiu nadmiernemu zadłużaniu jednostki.

Analizie poddano sprawozdania z wykonania budżetów Gminy Zamość lat 2012 – 2014.

Tabela 43. Dochody i przychody budżetów Gminy lat 2012 - 2014

Opis	2012 rok w zł	2012 rok w zł	2012 rok w zł
Dochody ogółem	53 819 989	52 088 726	56 052 704
w tym dochody bieżące własne	42 505 779	44 488 233	45 652 684
w tym dochody bieżące na zadania zlecone	6 860 587	6 726 588	7 528 550
w tym dochody majątkowe własne	824 088	327 786	52 849
w tym dochody majątkowe zewnętrzne	3 629 535	546 119	2 818 621
Przychody ogółem	3 394 599	3 927 602	9 479 153
w tym wolne środki z roku poprzedniego	698 380	1 611 102	2 479 154
w tym pożyczki i kredyty	2 696 219	2 316 500	6 999 999
w tym spłata pożyczki			
Dochody i przychody razem	57 214 588	56 016 328	65 531 856

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Tabela 44. Wydatki i rozchody budżetu Gminy lat 2012 - 2014

Opis	2012 rok w zł	2012 rok w zł	2012 rok w zł
Wydatki ogółem	49 742 039	49 201 326	58 678 132
w tym wydatki bieżące własne	36 687 072	37 731 899	39 101 301
w tym wydatki bieżące na zadania zlecone	6 860 587	6 726 588	7 528 250
w tym majątkowe	6 194 380	4 742 839	12 048 581
Rozchody	5 861 447	4 335 848	4 412 105
w tym spłata rat pożyczek i kredytów	5 861 447	4 335 848	4 412 105
w tym udzielone pożyczki			
Wydatki i rozchody razem	55 603 486	53 537 175	63 090 237

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

W ostatnich pięciu latach Gmina Zamość odnotowała zarówno deficyt, jak i nadwyżkę. W latach 2010, 2012 oraz 2014 wystąpił deficyt, natomiast w latach 2012 i 2013 – nadwyżka.

Tabela 45. Zestawienie dochodów i wydatków Gminy Zamość w latach 2010-2014 (w zł)

Gmina Zamość			
Rok	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Deficyt/nadwyżka
2010	48 945 837,95	57 071 376,23	-8 125 538,28
2011	51 064 276,37	53 409 732,53	-2 345 456,16
2012	53 819 989,09	49 742 039,17	4 077 949,92
2013	52 088 726,40	49 201 326,78	2 887 399,62
2014	56 052 703,83	58 678 132,36	-2 625 428,53

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W latach 2012 – 2014 struktura dochodów bieżących własnych Gminy przedstawiała się następująco.

Tabela 46. Struktura dochodów bieżących własnych Gminy Zamość w latach 2012 - 2014

Opis	2012 rok	2013 rok	2014 rok
Dochody z podatków lokalnych (podstawowych)	6 994 557	7 918 227	8 132 082
w tym podatek od nieruchomości	5 018 121	5 695 176	5 910 538
w tym podatek rolny	1 485 805	1 681 066	1 679 583
w tym podatek od środków transportowych	444 637	493 187	496 234
w tym podatek leśny	45 992	48 798	45 727
Udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych (PiT) i osób prawnych (CiT)	8 323 930	8 714 377	9 335 710
Inne podatki i opłaty	928 232	887 580	923 639
Wpływy z gospodarki mieniem gminnym	143 612		
Wpłaty Mieszkańców – woda, ścieki, śmieci	805 944	1 413 952	2 214 972
Subwencje przekazywane z budżetu Państwa	22 372 938	22 465 919	21 101 846
w tym subwencja oświatowa	15 385 965	15 465 293	15 191 552
w tym subwencja wyrównawcza	6 922 848	7 000 626	5 845 353
w tym uzupełnienie subwencji ogólnej	64 125	0	64 941
Dotacje celowe z budżetu Państwa (bez „unijnych”)	1 104 672	1 449 384	1 973 936
w tym na zadania z zakresu pomocy społecznej	832 201	928 834	984 472
w tym na zadania z zakresu oświaty i edukacyjnej opieki wychowawczej	272 471	520 550	989 464
Środki unijne, budżetu Państwa i inne zewnętrzne	1 022 601	931 491	1 061 808
Inne dochody	809 039	707 304	908 691
Razem dochody bieżące własne	42 505 779	44 488 233	45 652 684

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Podstawowym źródłem dochodów własnych budżetu Gminy są subwencje przekazywane z budżetu Państwa. W 2012 roku stanowiły one 52,64 % wszystkich

dochodów bieżących własnych, w 2013 roku 50,50%, a w roku 2014 46,22%, Należy tutaj zwrócić uwagę na duże obniżenie w 2014 roku przekazywanej Gminie subwencji wyrównawczej, o 1 155 273 zł mniej niż w roku 2013. Jest to powiązane z ustalaniem przez Gminę stawkami podatków lokalnych. Obniżenie przez Radę Gminy górnych stawek podatkowych traktowane jest jako dochód Gminy. W 2015 roku Gmina otrzymała 6 114 172 zł subwencji wyrównawczej, czyli wciąż mniej niż w latach 2012-2013. **Znaczącym źródłem dochodów budżetu są przekazywane Gminie przez Ministra Finansów udziały w podatkach PiT i CiT.** W 2012 roku stanowiły one 19,58% wszystkich dochodów bieżących własnych, w 2013 roku 19,59%, a w roku 2014 20,45%, W 2015 roku z udziału podatkach dochodowych Gmina otrzymała 10 551 362 zł. Pozytywnym jest stały wzrost kwotowy tego źródła dochodów budżetowych, który wiąże się zapewne ze wzrostem liczby Mieszkańców Gminy. **Ważnym czynnikiem kształtującym dochody budżetu Gminy są wpływy z podatków i opłat lokalnych.** Jest to jedyne źródło poważnych dochodów budżetu na kształtowanie, których mają wpływ Organy Gminy poprzez coroczne ustalanie stawek podatków lokalnych: rolnego, z nieruchomości, od środków transportowych, leśnego. W 2012 roku stanowiły one 16,46% wszystkich dochodów bieżących własnych, w 2013 roku 17,80%, a w roku 2014 17,81%, **Z powyższych analiz wynika, że udział w dochodach bieżących własnych środków pochodzących z budżetu Państwa kształtuje się na poziomie 73 - 77%**. Jest to niewątpliwie jedna z barier rozwojowych samorządów gminnych. Te niekorzystne relacje po stronie dochodów Gminy pogłębia wspomniane powiązanie stawek podatków lokalnych oraz udzielonych zwolnień i umorzeń z poziomem przekazywanej Gminie subwencji wyrównawczej. Obrazują to poniższe zestawienia.

Tabela 47. Gmina Zamość – porównanie stawek podatków lokalnych.

	2010 rok	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok	2015 rok	2016 rok
Podatek rolny							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	85,25 zł	94,10 zł	185,45zł	189,65 zł	173,20 zł	153,43 zł	134,38 zł
Stawka podatku w Gminie Zamość	75,00zł	75,00 zł	80,00zł	90,00 zł	90,00zł	90,00 zł	95,00 zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	87,98%	79,70%	43,14%	47,46%	51,96%	58,66 %	70,70 %
Budynki mieszkalne							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	0,65 zł	0,67 zł	0,70 zł	0,73 zł	0,74 zł	0,75 zł	0,75 zł

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025

Stawka podatku w Gminie Zamość	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł	0 zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Nieruchomości - grunty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	0,77 zł	0,80 zł	0,84 zł	0,88zł	0,89 zł	0,90 zł	0,89 zł
Stawka podatku w Gminie Zamość	0,64 zł	0,64 zł	0,68 zł	0,75zł	0,75 zł	0,75 zł	0,80zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	83,12%	80,00%	80,95%	85,23%	84,27%	83,33	89,89 %
Nieruchomości – grunty pozostałe							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	0,39 zł	0,41 zł	0,43 zł	0,45 zł.	0,46 zł	0,47 zł	0,47 zł
Stawka podatku w Gminie Zamość	0,23 zł	0,23 zł	0,30 zł	0,35zł	0,35 zł	0,35 zł	0,35 zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	58,97%	56,10%	69,77%	77,78%	76,09%	74,47 %	74,47 %
Nieruchomości – budynki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	20,51 zł.	21,05 zł	21,94 zł	22,82 zł	23,03 zł	23,13 zł	22,86 zł
Stawka podatku w Gminie Zamość	16,00 zł	16,00 zł	17,00 zł	18,00 zł	18,00 zł	18,00 zł	18,50 zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	78,01%	76,01%	77,48%	78,88%	78,16%	77,82 %	80,93 %
Nieruchomości - budynki pozostałe							
Maksymalna możliwa stawka podatkowa	6,88 zł	7,06 zł	7,36 zł	7,66 zł	7,73 zł	7,77 zł	7,68 zł
Stawka podatku w Gminie Zamość	3,50 zł	3,50 zł	4,00 zł	4,20 zł	4,20 zł	4,20 zł	4,20 zł
% udział stawki podatku przyjętej w Gminie Zamość w maksymalnie możliwej stawki podatkowej	50,87%	49,58%	54,35%	54,83%	54,33%	54,05 %	54,69 %

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Tabela 48. Gmina Zamość – skutki obniżenia stawek podatków, ulg, zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty w złotych

	2010 rok w zł	2011 rok w zł	2012 rok w zł	2013 rok w zł	2014 rok w zł
Ogółem dochody budżetowe	48 945 838	51 064 276	53 819 989	52 088 726	56 052 704
W tym dochody podatkowe (sprawozdanie PDP - łącznie z udziałami we wpływach z podatków PIT)	13 108 605	14 467 919	15 825 804	17 143 200	17 965 161
% udział dochodów podatkowych w dochodach ogółem	26,78 %	28,33 %	29,41 %	32,91 %	32,05 %
Dochody podatkowe w przeliczeniu na Mieszkańca	620,44	661,24	715,23	760,56	801,52
W tym podatki lokalne - rolny, od nieruchomości, leśny, od środków transportowych	5 983 886	6 487 442	6 994 557	7 918 227	8 132 082
% udział podatków lokalnych w dochodach ogółem	12,23 %	12,70 %	13,00 %	15,20 %	14,51 %
Skutki obniżenia górnych stawek podatków, ulg i zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty	2 034 439	2 932 056	4 883 113	4 981 728	5 731 033

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Tabela 49. Gmina Zamość – skutki obniżenia stawek podatków, ulg, zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty w złotych

Opis	2010 rok w zł	2011 rok w zł	2012 rok w zł	2013 rok w zł	2014 rok w zł
Liczba mieszkańców Gminy	21 128	21 880	22 125	22 305	22 414
Ogółem osiągnięte dochody podatkowe Gminy – sprawozdanie Rb- PDP	13 108 604,91	14 467 919,37	15 825 803,71	17 143 200	17 965 160, 66
Dochód podatkowy w przeliczeniu na Mieszkańca Gminy	620,44 zł	661,21	715,29	760,56	801,52 zł
Skutki obniżenia górnych stawek podatków, ulg i zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty	2 034 439,4 5	2 932 055,89	4 883 113,05	4 981 728,05	5 731 033,5 3
Skutki obniżenia dochodu podatkowego w przeliczeniu na Mieszkańca Gminy	96,29 zł	134,00	220,71	221,02	251,78
Dochód podatkowy Gminy ustalony przez Ministerstwo Finansów do wyliczenia części podstawowej subwencji wyrównawczej	15 143 044, 36	17 399 975, 26	20 708 916, 76	22 124 928, 32	23 696 194, 19

Dochód podatkowy w przeliczeniu na Mieszkańca Gminy ustalony przez Ministerstwo Finansów do wyliczenia części podstawowej subwencji wyrównawczej	716,73	795,21	936,00	991,93	1057,21
---	--------	--------	--------	--------	---------

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

W 2010 roku dochód podatkowy budżetu Gminy w przeliczeniu na jednego Mieszkańca wynosił 620,44 zł. Skutki obniżenia stawek podatków lokalnych na jednego Mieszkańca to 96,45 zł. O tą kwotę Minister Finansów zwiększył dochód Mieszkańca Gminy liczony do ustalenia poziomu subwencji wyrównawczej w 2012 roku (716,89 zł). W 2012 roku ta zwiększająca średni dochód Mieszkańca kwota wynosiła już 220,71 zł – co spowodowało tak duże obniżenie kwoty subwencji wyrównawczej budżetu 2014 roku (tabela nr 49).

Tabela 50. Dochód podatkowy budżetów Gminy Zamość lat 2009 - 2015

Rok	Dochód podatkowy Gmina Zamość w zł	Liczba mieszkańców Gmina Zamość	Dochód podatkowy na mieszkańca Gmina Zamość w zł	Dochód podatkowy KRAJ w zł	Liczba mieszkańców KRAJ	Dochód podatkowy na mieszkańca KRAJ w zł	Dochód podatkowy na mieszkańca GMINA/ KRAJ
2009	15 066 074,41	20 920	720,18	45 044 958 081,78	38 167 329	1 180,20	61,02%
2010	15 143 044,36	21 128	716,73	45 674 639 275,91	38 200 037	1 195,67	59,94%
2011	17 399 975,26	21 880	795,21	49 187 473 431,62	38 538 447	1 276,32	62,30%
2012	20 708 916,76	22 125	936,00	52 365 822 914,97	38 533 299	1 358,98	68,88%
2013	22 124 928,32	22 305	991,93	55 248 251 697,45	38 495 659	1 435,18	69,12%
2014	23 696 194,19	22 414	1 057,21	58 266 992 650, 02	38 478 602	1 514,27	68,98 %
2015	24 806 998,66	22 489	1 104,05	X	X	X	X

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Dochód podatkowy budżetu Gminy w przeliczeniu na jednego Mieszkańca ma tendencje zwykłą. W 2014 roku był on o 271,75 zł wyższy od roku 2009. Dochód ten jest jednak wciąż dużo niższy od średniej krajowej i w 2014 roku stanowił jej 68,98%.

Ważnym źródłem dochodów Gminy i realizacji jej zadań są środki finansowe pozyskiwane w ramach programów unijnych. Obrazuje to poniższe zestawienie.

Tabela 51. Gmina Zamość – fundusze unijne w budżetach Gminy lat 2006 - 2015

Rok	Środki unijne w budżecie w zł	Dochody własne budżetu w zł	% udział środków unijnych w dochodach własnych budżetu
2006	716 718,79	26 562 682,83	2,70 %
2007	117 345,61	29 637 888,26	0,40 %
2008	230 404,01	34 281 840,13	0,67 %
2009	839 543,11	36 228 725,35	2,32 %
2010	5 594 870,84	42 051 838,02	13,31 %
2011	5 529 834,80	44 137 287,88	12,53 %
2012	4 065 421,34	46 959 402,41	8,66 %
2013	1 250 713,66	45 362 138,68	2,76 %
2014	1 902 122,47	48 524 153,06	3,92 %
2015	3 616 340,59	50 711 158,21	7,13 %
Łącznie:	23 863 315,22	X	X

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Rozdział 2 ustawy z dnia 08 marca 1990 roku o samorządzie gminnym określa działania i zadania Gminy. Art. 7 ust.1 ustawy prezentuje katalog zadań własnych gminy. W praktyce strona wydatkowa budżetu musi być ściśle powiązana ze stroną dochodową. Realizacja katalogu zadań własnych gminy odbywa się więc w zakresie możliwości finansowych i decyzji Organów Gminy. Pierwszym miernikiem możliwości budżetu jest porównanie dochodów bieżących, wydatków bieżących i rozchodów.

Tabela 52. Wynik finansowy budżetów Gminy lat 2012 - 2014

Opis	2012 rok w zł	2013 rok w zł	2014 rok w zł	2015 rok w zł
Dochody bieżące własne	42 505 779	44 488 233	45 652 684	47 696 721
Minus				
Wydatki bieżące własne	36 687 072	37 731 899	39 101 301	41 293 698
Minus				
Rozchody	5 861 447	4 335 848	4 412 105	4 776 350
Wynik finansowy	- 42 740	+ 2 420 486	+ 2 139 278	+ 1 626 673

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Ważnym kryterium oceny możliwości finansowych budżetu gminy są wydatki inwestycyjne.

Tabela 53. Gmina Zamość – wydatki inwestycyjne Gminy Zamość lat 2007 – 2015

Rok	Dochody budżetu Gminy w zł	Wydatki inwestycyjne w zł	% udział wydatków inwestycyjnych w dochodach budżetu
2007	35 998 499	6 749 969	18,75 %
2008	40 535 376	7 571 048	18,68 %

2009	42 377 148	15 197 297	35,86 %
2010	48 945 838	17 043 264	34,82 %
	RAZEM	46 561 578	
2011	51 064 276	11 075 152	21,69 %
2012	53 819 989	6 194 380	11,52%
2013	52 088 726	4 742 840	9,10 %
2014	56 052 704	13 185 149	23,52 %
	RAZEM	35 197 521	
2015	58 759 425	10 438 598	17,76 %

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Analizy powyższych zestawień wskazują, że możliwości inwestycyjne budżetu Gminy Zamość są w znaczącym stopniu ograniczane poziomem wydatków bieżących własnych. Te z kolei są kreowane faktem wyjątkowości Gminy Zamość położonej wokół dużego Miasta. Ograniczenia inwestycyjne wynikają z faktu, że budżet Gminy zaspokaja w pierwszej kolejności znaczące wydatki z zakresu oświaty i wychowania, pomocy społecznej, utrzymania dróg, całej sfery gospodarki komunalnej. Gmina realizuje także szeroki zakres zadań własnych z zakresu tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej (art.7 ust.1 pkt. 17 ustawy o samorządzie gminnym).

Tabela 54. Wydatki bieżące własne budżetów Gminy Zamość lat 2012 - 2014

Opis	2012 rok	2013 rok	2014 rok
Wydatki komunalne – utrzymanie dróg, odprowadzanie wód opadowych, energia oświetlenia ulicznego, energia w świetlicach wiejskich i obiektach sportowych (bez hal sportowych), utrzymanie czystości i porządku, remonty obiektów gminnych (świetlice, szkoły, obiekty sportowe, mieszkania),	2 430 777	3 043 186	2 994 686
Usługi komunalne odpłatne – woda, ścieki, usuwanie odpadów z nieruchomości	718 684	1 265 829	2 344 225
Gminny Zakład Obsługi Komunalnej (bez powyższych pozycji)	2 064 506	2 166 062	2 086 063
Inne zadania o charakterze usług	199 807	599 308	587 979
Oświata i wychowanie oraz edukacyjna opieka wychowawcza	19 545 467	19 187 870	20 055 204
Pomoc społeczna	2 862 939	2 980 351	3 060 516
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, Kultura fizyczna, Turystyka, Promocja Jednostek Samorządu Terytorialnego	2 526 481	2 976 762	2 973 070
Administracja (Urząd Gminy, Rada Gminy, Sołtysi, pobór podatków)	3 773 610	4 206 465	3 735 327
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	292 707	295 609	336 773
Ochrona zdrowia	171 015	160 455	160 872
Obsługa długu publicznego – odsetki	1 065 476	765 692	586 143

Inne wydatki bieżące	1 035 603	256 194	180 443
Razem wydatki bieżące własne	36 687 072	37 731 899	39 101 301

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

Wydatki bieżące budżetu 2014 roku z zakresu oświaty i wychowania oraz edukacyjnej opieki wychowawczej to 51,29 % całości wydatków bieżących własnych. W przypadku pomocy społecznej to 7,83 %. W zakresie wydatków komunalnych wraz z Gminnym Zakładem Obsługi Komunalnej poziom wydatków bieżących 2014 roku to 18,99 % całości wydatków bieżących własnych.

W ocenie budżetu gminnego ważną rolę odgrywają wydatki związane z obsługą długu gminnego.

Tabela 55. Zadłużenie budżetu Gminy

Opis	2010 rok w zł	2011 rok w zł	2012 rok w zł	2013 rok w zł	2014 rok w zł	2015 rok w zł
Dochody budżetu Gminy w zł	48 945 838	51 064 276	53 819 989	52 088 726	56 052 704	58 759 425
Zadłużenie budżetu Gminy na koniec roku w zł	20 514 153	22 322 076	19 141 648	17 107 300	19 288 194	19 657 747
% udział zadłużenia w dochodach Gminy (max. dopuszczalny 60%)	41,91 %	43,71 %	35,57 %	32,84 %	34,41 %	33,45%
Obsługa długu – spłata rat kredytów i pożyczek wraz z odsetkami od zadłużenia w zł	2 377 066	4 406 305	6 926 922	5 101 540	4 998 248	5 231 663
% udział obsługi długu w dochodach Gminy (max. dopuszczalny 15%)	4,86 %	8,63 %	12,87 %	9,79 %	8,92 %	8,90 %

Źródło: własne opracowanie Urzędu Gminy Zamość

3.6.4. Planowanie strategiczne i promocja gminy

Planowanie strategiczne w Gminie Zamość prowadzone jest w oparciu o długofalowe dokumenty strategiczne, opracowane zarówno na szczeblu lokalnym, jak również powiatowym, regionalnym i krajowym. Strategie rozwoju określają kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w jednostce, jej cele i pożądane efekty. Władze samorządowe prowadzą politykę rozwoju jednostki w pełnej zgodności z przyjętymi założeniami strategicznymi na poziomie gminnym, ponadlokalnym, wojewódzkim i krajowym. Wszystkie plany strategiczne i dokumenty programowe jednostki samorządu terytorialnego wpisują się w kierunki i cele obowiązujących na danym terenie strategii wyższego szczebla.

Gmina Zamość, z racji swojego usytuowania w powiecie zamojskim, w województwie lubelskim, jest objęta strategiami i programami obowiązującymi na obszarze powiatu

i regionu oraz analogicznymi dokumentami krajowymi. W chwili obecnej punktem wyjścia do tworzenia planu strategicznego dla Gminy Zamość są następujące dokumenty:

- Strategia Rozwoju Kraju 2020
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)
- Programy operacyjne 2014-2020
- Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020

Gmina Zamość posiada również własne dokumenty strategiczne i planistyczne:

- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2012-2020
- Strategia rozwoju Gminy Zamość na lata 2007-2015
- Strategia współpracy i rozwoju pierścieniowych gmin Polski Wschodniej
- Wieloletni Plan Inwestycyjny Gminy na lata 2014 – 2020
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2015 – 2019
- Program ochrony środowiska dla gminy Zamość na lata 2013 – 2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy Zamość, obejmujące miejscowości: Kalinowice, Wólka Panieńska, oraz część miejscowości: Skokówka, Pniówek, Płoskie, Szopinek, Jatutów, Łapiguz, Sitaniec Błonie, Mokre, Zawada, Sitaniec-Wolica, Lipsko-Polesie, Lipsko oraz Żdanów.

Polityka w zakresie planowania przestrzennego prowadzona jest na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Zamość*. Sprawy związane z ochroną środowiska zostały szczegółowo uregulowane w dokumencie *Program ochrony środowiska dla gminy Zamość na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020*.

Kwestie polityki społecznej zostały uregulowane w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Zamość na lata 2012-2020*. Gmina posiada również program współpracy z organizacjami pozarządowymi, który jest wdrażany i monitorowany w cyklu rocznym.

Promocja gminy należy do zadań własnych Gminy, określonych w Ustawie z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Do głównych działań promujących gminę należą:

- organizacja imprez sportowo-turystycznych,
- gromadzenie informacji o gminie i przygotowywanie materiałów i wydawnictw promujących gminę na zewnątrz,
- utrzymywanie kontaktów z przedstawicielami środków masowego przekazu,
- nawiązanie współpracy gminy z innymi samorządami w Kraju i za granicą.

Działalność promocyjna gminy prowadzona jest poprzez organizowanie i udział w różnego rodzaju imprezach kulturalnych, stronę internetową (dostępną również w języku niemieckim i angielskim) oraz dystrybucję materiałów promocyjnych. Ważnym elementem promocyjnym gminy jest prowadzenie strony internetowej www.gminazamosc.pl oraz wydawanie miesięcznika *Biuletyn Informacyjny Samorządu Gminy Zamość*. Jest to czasopismo bezpłatne i ogólnodostępne dla mieszkańców. Wersja elektroniczna zamieszczana jest także na stronie internetowej gminy.

Gmina Zamość posiada również podpisane umowy partnerskie z gminami: Sanok, Suwałki, Ełk. Gminy partnerskie współpracują w zakresie m.in. oświaty, kultury, sportu i turystyki, ochrony zdrowia i środowiska, rozwoju gospodarczego, promocji gmin.

Gmina jest również aktywna w zakresie prowadzenia współpracy międzynarodowej. Współpraca ta prowadzona jest z partnerami z Ukrainy oraz Słowacji. Oprócz utrzymywania oficjalnych kontaktów na poziomie samorządowym, szereg instytucji i organizacji z gminy zaangażowanych jest w realizację konkretnych projektów międzynarodowych, współfinansowanych często z programów unijnych.

Promocja obszaru gminy powinna być ukierunkowana na pozyskiwanie inwestorów oraz zachęcanie turystów do przyjazdu.

Administracja Gminy podejmuje szereg działań promujących Gminę Zamość, aby była ona bardziej rozpoznawalna na poziomie regionalnym i ponadregionalnym. Aby walory Gminy (inwestycyjne, turystyczne, przyrodnicze) były dostatecznie wyeksponowane konieczne jest podjęcie skoordynowanych, zaplanowanych działań promocyjnych, o dużej skuteczności i szerokim oddziaływaniu, by pełniej wykorzystać posiadane przez gminę atuty w procesie jej rozwoju.

3.6.5. Kapitał społeczny

Mieszkańcy Gminy Zamość chętnie podejmują inicjatywy lokalne oraz wyrażają chęć partycypacji w decyzjach ich społeczności lokalnych a to z kolei powoduje dynamiczny przyrost jednostek typu non-profit powstających na terenie Gminy.

Na terenie Gminy Zamość działają następujące stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie Kobiet na rzecz promocji i rozwoju środowisk lokalnych 28+
- Stowarzyszenie turystyczno-sportowe „Gryf”
- Stowarzyszenie „Wysokie nad Łabuńką”
- Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Dobra Szkoła”
- Stowarzyszenie Osób ze Stwardnieniem Rozsianym w Zamościu
- Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Roztocze”
- Klub Abstynenta „Wiarus”
- Stowarzyszenie Abracadabra
- Stowarzyszenie Społeczno kulturalne „Metamorfozy”
- Lokalna Grupa Działania „Nasze Roztocze”
- Stowarzyszenie Oświatowe w Zawadzie

Aktywna działalność na terenie Gminy Zamość prowadzi również jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. OSP działają w następujących miejscowościach:

- Białowola (1929 r.)
- Bortatycze (1961 r.)
- Lipsko (1924 r.)
- Mokre (1923 r.)
- Płoskie (1928 r.)
- Pniówek (1950 r.)
- Sitaniec (1922 r.)
- Skokówka (1992 r.)
- Wólka Wieprzecka (1963 r.)
- Wysokie (1954 r.)
- Zawada (1963 r.)
- Żdanówek (1920 r.)

Na 35 sołectw w Gminie Zamość aż w 30 funkcjonuje Koło Gospodyń Wiejskich. Główny nurt działalności Kół Gospodyń Wiejskich obejmuje kwestie związane z lokalnymi sprawami samorządowymi. Członkinie KGW czynnie biorą udział w organizacji życia na wsi. Współorganizują imprezy kulturalne, sportowe, turystyczne, organizują kursy, warsztaty i zabawy wiejskie.

Koła Gospodyń Wiejskich w Gminie Zamość prowadzą działalność w następujących miejscowościach:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Białobrzegach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Białowoli
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bortatyczach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Chyżej
- Koło Gospodyń Wiejskich w Hubalach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Jatutowie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bortatyczach Kolonii
- Koło Gospodyń Wiejskich w Kalinowicach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Lipsku
- Koło Gospodyń Wiejskich w Lipsku Kosobudach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łapiguzie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mokrem
- Koło Gospodyń Wiejskich w Pniówku
- Koło Gospodyń Wiejskich w Płoskiem
- Koło Gospodyń Wiejskich w Siedliskach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Sitańcu
- Koło Gospodyń Wiejskich w Sitańcu Kolonii
- Koło Gospodyń Wiejskich w Sitańcu Wolicy
- Koło Gospodyń Wiejskich w Skaraszowie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Skokówce
- Koło Gospodyń Wiejskich w Szopinku
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wierzchowinach
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Panieńskiej
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Wieprzeckiej
- Koło Gospodyń Wiejskich w Wychodach

- Koło Gospodyń Wiejskich w Wysokiem
- Koło Gospodyń Wiejskich w Zarzeczu
- Koło Gospodyń Wiejskich w Zawadzie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Żdanowie
- Koło Gospodyń Wiejskich w Żdanówku

Ofertę kulturalną uzupełnia działalność zespołów wokalnych i instrumentalnych. Mieszkańcy uczestniczą oraz współorganizują wydarzenia lokalne i gminne. Największym z nich są dożynki – doroczne gminne święto plonów.

W Gminie Zamość działa aktywnie 5 zespołów śpiewaczych, chór „Ale Cantare” z Płoskiego, chór „Sitanianie” z Sitańca, grupa teatralna „Bez Maski” z Mokrego, Młodzieżowa Orkiestra Dęta OSP z Białowoli. Uświetniają one swoimi występami wszystkie gminne uroczystości, biorą udział w przeglądach na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym będąc jednocześnie kulturalną wizytówką Gminy Zamość.

Zespoły śpiewacze w Gminie Zamość:

- Zespół „Białowolanki” z Białowoli – zespół powstał w 2001 r. Wykonuje pieśni religijne, patriotyczne i ludowe. Zespół prezentuje się podczas wydarzeń gminnych i regionalnych. Po raz pierwszy zaprezentował się podczas Powiatowego Święta Ludowego w Białowoli. Uczestniczy w uroczystościach kościelnych w kaplicy pw. MB Częstochowskiej w Białowoli i kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Lipsku.
- Zespół „Echo Lipska” z Lipska – zespół powstał w 2005 r. W swoje występy panie wplatają sceny rodzajowe i kabaretowe. Koncertują w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Lipsku, podczas wydarzeń gminnych i regionalnych.
- Zespół „Roztoczanki” z Wólki Wieprzeckiej - zespół powstał 16 maja 1990 r. Wykonuje wiele pieśni i piosenek ludowych, patriotycznych, religijnych oraz biesiadnych, prezentując je podczas wydarzeń gminnych i regionalnych. Regularnie zapewnia oprawę muzyczną mszy św. w kościele pw. św. Andrzeja Boboli w Kosobudach.
- Zespół „Wesołe Gosposie” z Sitańca Kolonii – zespół założony w 1992 r. Repertuar zespołu jest różnorodny, wśród wykonywanych utworów są pieśni religijne, patriotyczne, piosenki ludowe i biesiadne. Zespół prezentuje się podczas wydarzeń i uroczystości w Gminie Zamość i regionie.
- Zespół „Czerwone Korale” z Zawady – zespół powstał w maju 2013 r., posiada w swoim

repertuarze wiele zarówno ludowych jak i nieco nowszych utworów muzycznych. Uświetnia swoimi występami uroczystości gminne i regionalne.

Chór „Sitanie” powstał w październiku 2008 r. W swoim repertuarze posiada pieśni ludowe, żołnierskie, patriotyczne, o tematyce religijnej.

„Ale Cantare” powstał w 2011 r. Wywodzi się z Płoskiego. Pierwszy występ zespołu odbył się w rodzimej parafii w kościele pw. św. Jacka w Płoskiem. W repertuarze zespołu są utwory religijne, ludowe, patriotyczne i rozrywkowe.

Młodzieżowa Orkiestra Dęta OSP Białowola powstała we wrześniu 2001 roku, debiutowała dziewięć miesięcy później podczas Gminnych Obchodów Rocznicy Uchwalenia Konstytucji 3 Maja i Gminnego Dnia Strażaka w Białowoli. Zrzesza 35 młodych, utalentowanych muzycznie osób z Białowoli i okolicznych miejscowości. Najmłodszy członkowie liczą po 10 lat. Działalność Orkiestry, wspierana z budżetu Gminy Zamość, jest ściśle związana z życiem kulturalnym i społecznym jej mieszkańców. Młodzi muzycy swymi występami wzbogacają obchody świąt narodowych, uroczystości dożynkowe i kulturalne. Orkiestra koncertuje nie tylko w Polsce ale również poza jej granicami.

Grupa Teatralna „Bez Maski” z Mokrego działa na terenie Gminy Zamość. Grupa oficjalnie rozpoczęła swoją działalność 19 września 2013 roku. Jej inicjatorem była Irena Kucharska - przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Mokrem. Teksty inscenizacji teatralnych pisze Maria Duławska. Debiutem scenicznym było przedstawienie o tematyce słowiańskiego święta związanego z letnim przesileniem słonecznym, czyli Kupalnocką. Premiera odbyła się 13 czerwca 2013 roku, podczas Dnia Animatora Kultury w Zamościu, który odbywał się w Książnicy Zamojskiej.

Cykliczne imprezy kulturalne, sportowe, turystyczne odbywające się na terenie Gminy Zamość:

- o zasięgu lokalnym

Nazwa	Lokalizacja	Organizator	Miesiąc organizacji imprezy cyklicznej	Szacowana liczba uczestników
Turystyczny Marsz na	Gmina	OPTiS	październik	120

orientację	Zamość			
Rajd pieszy z Mikołajem	Gmina Zamość	OPTiS	grudzień	120
Turnieje w halowej piłce nożnej dla reprezentacji sołectw i klubów Gminy Zamość	Gmina Zamość	OPTiS	styczeń, marzec, listopad	300
Gminne Biegi przełajowe	Gmina Zamość	OPTiS	kwiecień, listopad	600
Mistrzostwa Gminy Zamość w Lekkiej Atletyce	Gmina Zamość	OPTiS	czerwiec, wrzesień	500
Dzień Muzealnika	Regionalna Izba Pamięci w Wysokiem	Samorząd Gminy Zamość, Sołtys i Rada Sołecka Wysokiego, Koło Gospodyń Wiejskich w Wysokiem, Stowarzyszenie „Wysokie nad Łabuńką”, Zespół Szkół w Wysokiem, Ośrodek Promocji, Turystyki i Sportu Gminy Zamość	maj	300

Źródło: Urząd Gminy Zamość

■ o zasięgu ponadlokalnym

Nazwa	Lokalizacja	Organizator	Miesiąc organizacji imprezy cyklicznej	Szacowana liczba uczestników
Dożynki Gminy Zamość	Gmina Zamość	Gmina Zamość	wrzesień	2000
Konkurs Turystyczny Zdobywcy Ścieżki Rowerowej Gminy Zamość	Ścieżka Rowerowa Gminy Zamość	Ośrodek Promocji, Turystyki i Sportu Gminy Zamość	maj-październik	500

Źródło: Urząd Gminy Zamość

■ o zasięgu regionalnym

Nazwa	Lokalizacja	Organizator	Miesiąc organizacji imprezy cyklicznej	Szacowana liczba uczestników
Spotkania Miłośników Koni – zawody hippiczne	Wólka Wieprzecka	Stadnina Tarka, Gmina Zamość	maj	800
Turniej w piłce nożnej im Jana Wojtaszka	Zawada	STS Gryf Gmina Zamość	sierpień	500

Źródło: Urząd Gminy Zamość

■ o zasięgu międzynarodowym

Nazwa	Lokalizacja	Organizator	Miesiąc organizacji imprezy cyklicznej	Szacowana liczba uczestników
Zawody w radioorientacji Sportowej – Puchar Roztocza – Memoriał im. Zdzisława Strzemiecznego	Lipsko Polesie	UKS Azymut Gmina Zamość	maj	110
Zawody w radioorientacji Sportowej	Lipsko Polesie	UKS Azymut Gmina Zamość	październik	110

Zródło: Urząd Gminy Zamość

Działalność miejscowych organizacji ma duży wpływ na sferę kulturalną gminy. Biorąc udział w przedsięwzięciach kulturalnych i rozrywkowych, organizują wiele wydarzeń tego typu, czynnie włączają się w życie społeczne, umożliwiają mieszkańcom kreatywne spędzanie czasu wolnego, rozwój zainteresowań oraz aktywne działanie na rzecz lokalnej społeczności.

Wymierną ocenę bezpośredniej aktywności mieszkańców Gminy Zamość zapewnia analiza frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych. Zgodnie z ogólnodostępnymi danymi zamieszczonymi na oficjalnym portalu internetowym Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl, frekwencja wyborcza w Gminie Zamość w wyborach samorządowych (2014) wynosiła 47,78%, w wyborach prezydenckich (2015) wzięło udział 54,05% uprawnionych do głosowania, natomiast w wyborach do Sejmu i Senatu (2011) 44,05%.

Powyższe dane wskazują na to, iż mieszkańcy Gminy byli najbardziej aktywni podczas wyborów prezydenckich, najmniej natomiast podczas wyborów do Sejmu i Senatu. Mieszkańcy Gminy Zamość chętniej uczęszczają więc na wybory, w których głos oddawany jest bezpośrednio na wybraną osobę (wybory prezydenckie), oraz których wyniki będą miały bezpośredni wpływ na ich życie i działalność (wybory samorządowe). Jednak dysproporcje we frekwencji pomiędzy wyborami prezydenckimi i samorządowymi, a wyborami do Sejmu i Senatu mogą wskazywać na występowanie wśród mieszkańców niepokojącej tendencji braku zaangażowania w sprawy ponadlokalne, niskiej świadomości demokratycznych

mechanizmów i małej wiary w to, że pojedynczy głos ma duże znaczenie. Niska frekwencja w wyborach może również świadczyć o małej wrażliwości mieszkańców na sprawy ogólnospołeczne, co utrudnia budowanie społeczeństwa obywatelskiego wśród członków lokalnej wspólnoty i jest zjawiskiem niekorzystnym.

3.7. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest nieodzownym elementem programowania polityki rozwoju oraz opracowania programów działań ukierunkowanych na osiągnięcie określonych, długofalowych efektów na obszarach nimi objętych. Polega ona na pogrupowaniu istotnych cech badanego obszaru ze względu na ich pozytywny lub negatywny wpływ na jego rozwój, a także na zdefiniowaniu czynników zewnętrznych, mogących wspomóc lub zakłócić przebieg procesu rozwojowego. Analiza umożliwia ich logiczne pogrupowanie i czytelne zestawienie, dzięki czemu łatwiejsze jest określenie czynników wewnętrznych i zewnętrznych stymulujących proces rozwoju jednostki terytorialnej lub miejscowości, a także identyfikacja problemów i zagrożeń, które na rozwój będą miały wpływ negatywny, hamujący.

Analiza SWOT jest jedną z najczęściej stosowanych metod analizy strategicznej, bazuje na diagnozie stanu obecnego. SWOT to skrót pierwszych liter angielskich słów: strengths (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities (szanse), threats (zagrożenia). Analiza stanowi pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia diagnozowanej jednostki oraz określaniu priorytetów jej rozwoju.

W celu uzyskania klarownej analizy, będącej punktem wyjścia do określania obszarów problemowych i działań, jakie mają zostać przeprowadzone, traktuje się mocne i słabe strony jako czynniki wewnętrzne z punktu widzenia władz samorządowych i społeczności lokalnej, na które w większości mają wpływ, a szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym, na których występowanie ani samorząd lokalny, ani mieszkańcy przedmiotowej jednostki z reguły nie mają wpływu, mogą je natomiast wykorzystać w procesie rozwoju lub muszą neutralizować negatywne zjawiska z nimi związane.

SFERA PRZESTRZENNA I ŚRODOWISKO NATURALNE	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych, dobra dostępność komunikacyjna; • Korzystne położenie geograficzne – bliskość terenów przygranicznych (przejście graniczne w Hrebenem na granicy z Ukrainą); • Bliskość miasta powodująca łatwiejszy dostęp do pozarolniczego rynku pracy; 	<ul style="list-style-type: none"> • Duże zróżnicowanie przestrzenne i funkcjonalne poszczególnych części gminy; • Zanikanie tradycyjnych cech zabudowy i przestrzeni oraz zaburzenia ładu przestrzennego; • Zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z niedostatków systemu gospodarki ściekami i odpadami oraz źródeł

<ul style="list-style-type: none"> • Dostępność terenów pod budownictwo mieszkaniowe; • Funkcjonalne i przestrzenne powiązanie z miastem Zamość; • Korzystne walory turystyczno-krajobrazowe oraz nieskażone powietrze; • Bogate dziedzictwo kulturowe; • Znaczące zasoby siły roboczej; • Zaangażowanie władz samorządowych w rozwiązywanie problemów gminy; • Zaangażowanie pracowników Urzędu Gminy w pozyskiwanie środków pomocowych UE; • Dobre warunki zamieszkania mieszkańców gminy; • Dobrze rozwinięta i funkcjonująca sieć szkół podstawowych i gimnazjów. 	<p>niskiej emisji;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mała liczba gospodarstw korzystających z OZE; • Niedostatecznie rozwinięta sieć przedszkoli.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Przynależność do miejskiego obszaru funkcjonalnego; • Niedaleka odległość od przejścia granicznego; • Możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty związane z poprawą jakości sfery przestrzennej; • Polityka prorozwojowa powiatu i regionu; • Rozwój turystyki, agroturystyki i rekreacji w oparciu o istniejące walory naturalne, obiekty zabytkowe i kulturowe; • Wzrost znaczenia wschodniej granicy państwowej w ramach członkostwa w Unii Europejskiej i wynikający z tego wzrost znaczenia położenia Gminy; • Rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie na obszarze tzw. ściany wschodniej – województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju; • Zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z zanieczyszczeń zewnętrznych, dużego natężenia ruchu na przebiegających przez gminę drogach; • Degradacja środowiska naturalnego na skutek nielegalnego odprowadzania odpadów; • Niska świadomość w zakresie wykorzystanie do rozwoju potencjałów gminy takich jak turystyka, rekreacja, OZE; • Duża konkurencja ze strony innych jednostek w pozyskiwaniu funduszy unijnych; • Daleka odległość od stolicy województwa i innych aglomeracji, peryferyjność położenia. • Degradacja środowiska naturalnego na skutek nielegalnego odprowadzania odpadów.
SFERA SPOŁECZNA	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne kształtowanie się struktury demograficznej mieszkańców; • Dostateczny dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym na terenie gminy; • Działalność gminnych instytucji kultury; • Działalność pozarządowych organizacji sfery 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatywne procesy demograficzne (starzenie się społeczeństwa, malejący przyrost naturalny); • Wzrastająca liczba osób starszych, samotnych, pozostających bez opieki ze strony rodziny; • Wahające się saldo migracji i wskaźnik

<p>społecznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaangażowanie władz samorządowych w rozwiązywanie problemów gminy; • Zaangażowanie pracowników Urzędu Gminy w pozyskiwanie środków pomocowych UE. 	<p>przyrostu naturalnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odpływ młodych, wykształconych ludzi, poszukujących pracy w wysoko rozwiniętych sektorach gospodarki; • Migracje zarobkowe trwające w długim okresie; • Niski poziom integracji społeczności lokalnej; • Stosunkowo duża liczba osób długotrwale bezrobotnych; • Ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego; • Niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych; • Ryzyko wystąpienia braku miejsc w przedszkolach.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Zainteresowanie mieszkańców miasta Zamość obszarem gminy jako miejscem zamieszkania; • Możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty sfery społecznej; • Polityka prorozwojowa powiatu i regionu; • Wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich; • Bliskość miasta Zamość, dzięki czemu mieszkańcy mają dogodny dostęp do usług społecznych niedostępnych na terenie gminy (np. szkolnictwo ponadgimnazjalne, opieka szpitalna). 	<ul style="list-style-type: none"> • Zjawisko migracji zarobkowej, w szczególności osób młodych i wykształconych; • Zjawisko starzenia się lokalnej społeczności postępujące na obszarze całego kraju; • Konkurencyjna oferta kulturalna i edukacyjna miasta Zamość, co zmniejsza popyt na usługi placówek gminnych; • Odpływ ludności (zwłaszcza młodzieży) do większych ośrodków gospodarczych; • Ubożenie społeczeństwa w wyniku braku dochodów i zwiększenie liczby patologii społecznych; • Odpływ ludności (zwłaszcza młodzieży) do większych ośrodków gospodarczych; • Ubożenie społeczeństwa w wyniku braku dochodów i zwiększenie liczby patologii społecznych; • Negatywne procesy demograficzne (starzenie się społeczeństwa, malejący przyrost naturalny).
SFERA GOSPODARCZA	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach; • Duży potencjał rozwoju gospodarki i turystyki gminy; • Bliskość rynków zbytu lokalnych produktów (Zamość, Tomaszów Lubelski); • Bliskość granicy polsko-ukraińskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> • Mała ilość terenów w posiadaniu Gminy przeznaczonych na cele inwestycyjne; • Brak dużego kapitału prywatnego, wewnętrznego i zewnętrznego; • Niewystarczająca polityka promocyjna Gminy; • Mały potencjał przemysłowy Gminy;

<ul style="list-style-type: none"> • Przebiegająca przez Gminę Zamość kolejowa linia szerokotorowa LHS, łącząca kolejowe przejście graniczne polsko-ukraińskie Hrubieszów/Izow ze Śląskiem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stosunkowo niska aktywność gospodarza obszaru; • Dominacja tradycyjnych branż w gospodarce; • Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych; • Niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój gospodarczy, lokowanie działalności gospodarczej w pobliżu większych ośrodków miejskich; • Rozwój przedsiębiorczości spowodowany korzystną polityką finansową państwa; • Rozwój turystyki, agroturystyki i rekreacji w oparciu o istniejące walory naturalne, obiekty zabytkowe i kulturowe; • Regionalna polityka promocji walorów turystycznych Lubelszczyzny szansą na przyciągnięcie większej liczby turystów; • Wzrost popularności prowadzenia własnej działalności gospodarczej; • Dogodne położenie, przy ważnych szlakach komunikacyjnych i niedaleko przejścia granicznego w Hrebennem; • Wspieranie rozwoju sektora MŚP przez Unię Europejską; • Wzrost popularności turystyki, w szczególności weekendowej i krajoznawczej; • Wspieranie rozwoju nowoczesnego rolnictwa przez Unię Europejską; • Możliwość korzystania z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej oraz innych źródeł zewnętrznych; • Wzrost znaczenia wschodniej granicy państwowej w ramach członkostwa w Unii Europejskiej i wynikający z tego wzrost znaczenia położenia Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom inwestycji w sferze przedsiębiorczości oraz niski poziom kapitału po stronie producentów i konsumentów; • Niski udział kapitału zagranicznego w sferze rynkowej i niska atrakcyjność inwestycyjna dla tego kapitału; • Niskie zainteresowanie inwestorów zewnętrznych alokacją kapitału, zwłaszcza w sferze rynkowej, tworzącej miejsca pracy; • Brak zachęt dla inwestorów; • Wzrost obciążeń podatkowych i administracyjnych dla przedsiębiorców; • Niższy poziom rozwoju gospodarczego całego regionu, odczuwalne zapóźnienia w stosunku do bogatszych części kraju; • Konkurencyjność miasta Zamość oraz sąsiednich gmin pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej; • Niedostatecznie rozwinięty w całym województwie poziom infrastruktury transportowej, istotnej dla inwestorów zewnętrznych; • Niski poziom inwestycji w sferze przedsiębiorczości oraz niski poziom kapitału po stronie producentów i konsumentów; • Niski udział kapitału zagranicznego w sferze rynkowej i niska atrakcyjność inwestycyjna dla tego kapitału; • Niskie zainteresowanie inwestorów zewnętrznych alokacją kapitału, zwłaszcza w sferze rynkowej, tworzącej miejsca pracy.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna (świetlice, biblioteki); • Atrakcyjność mieszkaniowa powodująca wzrost liczby mieszkańców i korzystną strukturę demograficzną społeczeństwa; 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna (kanalizacja, wodociągi, drogi) wpływająca negatywnie na atrakcyjność gospodarczą i środowisko naturalne; • Niedostateczny poziom rozwoju

<ul style="list-style-type: none"> • Dobry dostęp do sieci telefonicznych i Internetu; • Dobry rozwój infrastruktury technicznej, wzrost dostępności komunikacyjnej. 	<p>infrastruktury około drogowej (chodniki, zatoki przystankowe, oznakowanie miejsc szczególnie niebezpiecznych, itp.);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająco rozwinięta baza do obsługi ruchu turystycznego; • Niewystarczająco rozwinięta sieć ścieżek turystycznych, rowerowych, pieszych, konnych; • Słabo rozwinięta infrastruktura OZE; • Ograniczone środki w budżecie gminy przeznaczone na rozwój infrastruktury; • Brak nowoczesnych systemów grzewczych; • Trudności z zapewnieniem odpowiedniego poziomu rozwoju infrastruktury technicznej wynikające z dużej powierzchni gminy oraz jej niskiej spójności przestrzennej.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty infrastrukturalne; • Wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich, obejmującej między innymi wspieranie rozwoju infrastruktury w miejscowościach wiejskich; • Wykorzystanie terenów pod inwestycje; • Rozwój infrastruktury turystycznej; • Rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak funduszy zewnętrznych na modernizację infrastruktury technicznej; • Wzrost natężenia ruchu tranzytowego i związane z nim pogorszenie stanu dróg; • Trudności z wyznaczeniem tras ścieżek turystycznych.

Położenie Gminy Zamość, jako gminy otaczającej miasto powiatowe ma zarówno pozytywne jak i negatywne skutki. Może być ono traktowane jako atut obszaru, ale również może mieć wpływ na niektóre słabe strony gminy. Sąsiedztwo miasta Zamość sprawia, że mieszkańcy gminy posiadają łatwy dostęp do miasta, gmina tworzy obszar funkcjonalny z Miastem Zamość. Jednocześnie miasto stanowi wyodrębnioną administracyjnie i stanowiącą samodzielną jednostkę samorządu terytorialnego, co w połączeniu z faktem, iż gmina posiada stosunkowo dużą powierzchnię, a żadna z gminnych miejscowości nie pełni funkcji lokalnego centrum, sprawia, że spójność przestrzenna obszaru jest niska. Jednak bliskość Miasta Zamość oraz przebiegające przez obszar gminy drogi krajowe i wojewódzkie sprzyjają rozwojowi obszaru. Szansą na wdrożenie efektywnej polityki prorozwojowej jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty związane z poprawą jakości sfery przestrzennej. Niezwykle istotne jest także wdrażanie na terenie Unii

Europejskiej polityki zrównoważonego rozwoju, która kładzie nacisk na ochronę posiadanych zasobów i racjonalne gospodarowanie przestrzenią.

Do głównych czynników zewnętrznych negatywnie oddziałujących na rozwój gminy należą zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikające z dużego natężenia ruchu na przebiegających przez gminę drogach wojewódzkich i krajowych. Ponadto, gmina cechuje się peryferyjnym położeniem w skali kraju oraz przynależnością do tzw. ściany wschodniej – województw Polski Wschodniej, charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju.

W sferze społecznej korzystnie przedstawia się podział mieszkańców Gminy Zamość ze względu na ekonomiczne grupy wieku. Na terenie gminy występuje przewaga liczby osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku poprodukcyjnym, co jest pozytywną cechą struktury demograficznej gminy, minimalizuje ryzyko wystąpienia zjawiska starzenia się społeczności gminnej i powiązanych z nim trudności (ubytek pracowników na rynku pracy, zwiększone obciążenia socjalne, itp.). Na terenie Gminy Zamość funkcjonuje 15 placówek oświatowych, co zapewnia uczniom dostateczny dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, natomiast w przyszłości istnieje ryzyko braku dostatecznej liczby miejsc w przedszkolach. W sferze kultury działalność prowadzą dwie instytucje gminne (Biblioteka Publiczna Gminy Zamość z/s w Mokrem oraz Ośrodek Promocji, Turystyki i Sportu Gminy Zamość, który z dniem 1.01.2016 r. przekształcony zostanie w Gminny Ośrodek Kultury Gminy Zamość z/s w Wysokiem) oraz kilkanaście organizacji pozarządowych. W gminie wciąż kultywuje się lokalne tradycje i obyczaje, co jest bardzo ważnym elementem budowania poczucia tożsamości mieszkańców, ich związku z miejscem zamieszkania oraz wzajemnych relacji sąsiedzkich. Jednocześnie popularyzacja i rozpowszechnianie wciąż kultywowanych tradycji ludowych przyczynia się do promowania gminy i rozwoju turystyki.

Pomimo korzystnego kształtowania się struktury demograficznej, negatywnym zjawiskiem sfery demograficznej gminy jest obserwowany od kilku lat systematyczny spadek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, co prowadzi do nasilania się zjawiska starzenia się lokalnej społeczności. Potęguje je fakt, iż wiele osób młodych i wykształconych decyduje się na migracje w poszukiwaniu pracy, w szczególności do większych miast. Saldo migracji i wskaźnik przyrostu naturalnego wykazywały wahania w badanym okresie. Ze względu na specyficzne

cechy gminnej przestrzeni, bardzo utrudniona jest integracja lokalnej społeczności. Ponadto, na terenie gminy zdiagnozowano ryzyko wystąpienia bezrobocia ukrytego oraz niewystarczającą liczbę miejsc pracy w sektorze usług rynkowych.

Bliskość Miasta Zamość wywiera pozytywne skutki w sferze społecznej. Mieszkańcy miasta są zainteresowani obszarem gminy jako miejscem zamieszkania, natomiast mieszkańcy gminy mogą korzystać z różnorodnych usług społecznych niedostępnych na terenie gminy (np. szkolnictwo ponadgimnazjalne, opieka szpitalna). Do korzystnych czynników zewnętrznych należą także: możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty sfery społecznej, polityka prorozwojowa powiatu i regionu, oraz wdrażanie na terenie Unii Europejskiej polityki wspierania rozwoju obszarów wiejskich, dzięki czemu gmina może korzystać z dodatkowych źródeł dofinansowania, w szczególności z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Do głównych niekorzystnych czynników zewnętrznych oddziałujących na sferę społeczną należy szczególnie intensywne w województwach o niższym poziomie rozwoju zjawisko migracji zarobkowej (zarówno w obrębie kraju, jak i za granicę), w szczególności osób młodych i wykształconych. Ponadto, na terenie całego kraju postępuje zjawisko starzenia się lokalnej społeczności. Sąsiedztwo Miasta Zamość, poza wywoływaniem pozytywnych efektów, ma też niekorzystny wpływ na funkcjonowanie sfery społecznej. Oferta edukacyjna i kulturalna miasta jest konkurencyjna w stosunku do oferty gminnej, przez co mieszkańcy często wybierają placówki miejskie. Jest to szczególnie problem w przypadku szkół podstawowych i gimnazjów, gdyż wpływa to na zmniejszanie się liczby uczniów.

W sferze gospodarczej do mocnych stron Gminy Zamość należy duża dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw. W latach 2005-2014 liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sektorze prywatnym na obszarze Gminy Zamość wzrosła o 462 przedsiębiorstwa. Gmina posiada potencjał do rozwoju gospodarki i turystyki, między innymi ze względu na położenie w pobliżu Miasta Zamość, atrakcyjność turystyczną oraz coraz większą liczbę mieszkańców generujących duży popyt na towary i usługi. Do mocnych stron gminy zalicza się również bliskość granicy polsko-ukraińskiej oraz przebiegającą przez Gminę Zamość kolejową linię szerokotorową LHS, łączącą kolejowe przejście graniczne polsko-ukraińskie Hrubieszów/Izow ze Śląskiem.

Do słabych stron gminy należy zaliczyć przede wszystkim dominację tradycyjnych branż w gospodarce, niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych oraz mały potencjał

przemysłowy Gminy. Słabo rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Gmina Zamość nie posiada dużych ilości terenów przeznaczonych na cele inwestycyjne. Do głównych problemów należy także brak strategicznych inwestorów, większych i nowoczesnych zakładów pracy, niedostateczny rozwój branż pozarolniczych. Rolnictwo Gminy Zamość wykazuje cechy typowe dla obszarów wiejskich regionu – duże rozdrobnienie gospodarstw, ich niska specjalizacja, duży udział produkcji na własne potrzeby. Stosunkowo niska aktywność gospodarcza należy do głównych problemów sfery gospodarczej gminy i hamuje proces jej rozwoju.

Jednym z głównych czynników zewnętrznych korzystnie wpływających na lokalną gospodarkę jest położenie gminy przy ważnych szlakach komunikacyjnych – drodze krajowej nr 17 i nr 74 oraz drogach wojewódzkich. Dostępność komunikacyjna jest niezwykle istotna dla inwestorów, a bezpośrednie położenie przy trasie Warszawa-Lwów może stać się argumentem za podjęciem decyzji o lokalizacji inwestycji na terenie gminy. Unia Europejska wspiera rozwój przedsiębiorczości, w tym w szczególności przedsiębiorstw sektora MSP, których na obszarze gminy jest najwięcej. Rolnictwo gminy może skorzystać z różnorodnych form wsparcia działalności rolniczej dostępnych dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

Do głównych zewnętrznych zagrożeń rozwoju gminy należy konkurencyjność Miasta Zamość oraz sąsiednich gmin pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej. Ponadto, województwo lubelskie należy do regionów charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju, niż pozostała część kraju. Na niekorzyść gminy działa także jej peryferyjne położenie w skali kraju oraz niedostatecznie rozwinięta infrastruktura transportowa na terenie całego województwa (brak autostrad, zbyt mała liczba dróg szybkiego ruchu), co jest bardzo odczuwalne przez przedsiębiorców.

Do mocnych stron Gminy Zamość w zakresie infrastruktury technicznej należy dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna oraz atrakcyjność mieszkaniowa powodująca wzrost liczby mieszkańców i korzystną strukturę demograficzną społeczeństwa. Gmina posiada również dobry dostęp do sieci telefonicznych oraz Internetu.

Ze względu na specyficzne cechy położenia, dużą powierzchnię i niską spójność przestrzenną obszaru gminy, zapewnienie odpowiedniego poziomu rozwoju infrastruktury technicznej jest utrudnione. Jest to szczególnie odczuwalne w przypadku urządzeń sieciowych, stąd też najslabiej rozwiniętym elementem gminnej infrastruktury technicznej jest sieć wodociągowa i sieć kanalizacji sanitarnej. Niedostatecznie dobry jest stan dróg na terenie

gminy, w szczególności dróg gminnych, niewystarczająco rozwinięta jest infrastruktura około drogowa. Dostawy ciepła i ciepłej wody użytkowej prowadzone są w oparciu o tradycyjne źródła energii, niski jest stopień wykorzystania źródeł odnawialnych.

Szansą na rozwój infrastruktury jest możliwość pozyskania środków zewnętrznych, w tym funduszy unijnych, na projekty infrastrukturalne.

Najistotniejsze zewnętrzne czynniki negatywnie oddziałujące na rozwój gminy w sferze infrastrukturalnej to: brak funduszy zewnętrznych na modernizację infrastruktury technicznej, wzrost natężenia ruchu drogowego, co prowadzi do pogorszenia stanu dróg oraz trudności z wyznaczeniem tras ścieżek turystycznych.

Gmina Zamość posiada duży potencjał rozwojowy, który powinien zostać wykorzystany. Polityka prorozwojowa powinna być oparta na lokalnych zasobach i walorach stanowiących atuty miejscowości, a jednocześnie musi dążyć do wykorzystania pojawiających się szans zewnętrznych. Konieczne jest także rozwiązywanie problemów składających się na słabe strony gminy i minimalizowanie wpływu zagrożeń zewnętrznych.

Powyższa analiza wskazuje nie tylko na to, jakie atuty, słabe strony, szanse i zagrożenia cechują obszar Gminy Zamość, lecz także pokazuje, od jak wielu czynników z różnych dziedzin zależy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych miejscowości i jednostek samorządu terytorialnego. Jest to niezwykle ważne w programowaniu polityki prorozwojowej gminy. Zaplanowane zadania powinny być jak najbardziej kompleksowe i komplementarne ze sobą, by zaczęły wywoływać pożądane efekty.

4 WIZJA I MISJA STRATEGICZNA

Diagnoza stanu obecnego i analiza SWOT opisują, jak w chwili obecnej wygląda obszar gminy, jakie są jego istniejące walory i czynniki zewnętrzne sprzyjające jego rozwojowi, a które jego cechy i uwarunkowania zewnętrzne stanowią dla niego zagrożenie.

W toku programowania polityki rozwoju, kolejnym etapem tworzenia planu strategicznego jest precyzyjne określenie, jaki ma być efekt przyjętej polityki i za pomocą jakich działań ma on zostać osiągnięty.

Planowanie strategiczne, zaczynające się od procesu diagnozy obszaru i analizy SWOT, składa się z kolejno występujących po sobie, logicznie następujących etapów. Po określeniu wynikającej z przeprowadzonej analizy stanu obecnego wizji, podmiot wdrażający plan strategiczny określa misję, którą ma wypełnić by zapewnić osiągnięcie pożądanego obrazu gminy. Następnie formułowane są cele długofalowe – strategiczne, które uszczegółowione są przez cele operacyjne.

Wizja jest to określenie, jak przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na gminę, w jaki sposób ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu. Innymi słowy, wizja opisuje pożądaną obraz gminy, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ustalonemu i zawartemu w strategii programowi jej rozwoju. Wizja jest wynikiem przeprowadzonej wcześniej diagnozy stanu obecnego, analizy SWOT oraz rezultatów konsultacji społecznych. W przypadku przedmiotowej Strategii, wizja rozwoju gminy została określona następująco:

Gmina Zamość obszarem o wysokim poziomie życia z rozwijającą się gospodarką, wspierająca działania proekologiczne, przyjazna, otwarta na wiedzę i świat.

Wizja Gminy Zamość została sformułowana w taki sposób, by podkreślić, iż programowana polityka strategiczna prowadzona będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Oznacza to położenie równomiernego nacisku na obszary problemowe i wykorzystywanie atutów gminy. Efekty wdrożenia działań prorozwojowych będą odczuwalne zarówno w poprawie jakości życia mieszkańców, jak też w zwiększeniu rozpoznawalności gminy wśród turystów i inwestorów, podniesieniu aktywności i stopnia zintegrowania członków wspólnoty lokalnej oraz w funkcjonowaniu sfery gospodarczej.

Wizja zakłada wpływ polityki prorozwojowej na różne obszary życia lokalnego oraz osiągnięcie komplementarnych, uzupełniających się i wzmacniających swoje rezultaty celów.

Misja służy wykonaniu przyjętej wizji i stanowi ona cel generalny Strategii. Opisuje ona sposób, w jaki wizja zostanie wdrożona i stanowi całościowe zestawienie kierunków działań koniecznych do realizacji planu strategicznego. Odwołuje się ona do wszystkich podmiotów, które będą miały wpływ na proces rozwoju - władz gminnych, mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców. Misja ma na celu ukierunkowanie podejmowanych działań tak, by przyniosły one oczekiwane efekty. Misję strategiczną sformułowano w sposób następujący:

Wielokierunkowy rozwój Gminy zmierzający do podwyższenia jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem wewnętrznych potencjałów i zewnętrznych możliwości.

Misja zakłada pełne wdrożenie określonej w programie polityki prorozwojowej. Założono, że będzie ona kładła równomierny nacisk na poszczególne obszary problemowe. Uwzględniono konieczność zapewnienia mieszkańcom zaspokojenia ich potrzeb (zarówno podstawowych, bytowych, jak również wyższego rzędu, takich jak uczestnictwo w kulturze, itp.) oraz interwencję w sferze gospodarczej i społecznej. Zwrócono również uwagę na duże znaczenie poprawy jakości przestrzeni dla procesów rozwojowych. Wszystkie działania wdrażane w ramach planu strategicznego muszą zachowywać zasady ochrony środowiska, gdyż walory przyrodniczo-krajobrazowe należą do głównych atutów gminy, niezbędne jest więc zapobieganie ich degradacji.

Przyjęta wizja gminy oraz misja strategiczna mają na celu odpowiednie ukierunkowanie polityki programowania rozwoju gminy i opisanie jej generalnych założeń. Szczegółowe kierunki działań i zadania prorozwojowe ujęte są na poziomie celów strategicznych i operacyjnych przypisanych do każdego obszaru problemowego.

5 CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne są to logicznie pogrupowane cele długofalowe, jakie mają być osiągnięte w ramach przyjętej Strategii. Opisują długookresowe oddziaływanie polityki rozwoju, przyjętej do realizacji w ramach Strategii. Określają pożądane, trwałe efekty wdrożenia planu strategicznego.

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 zakłada osiągnięcie następujących celów strategicznych:

- Cel strategiczny I: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy.
- Cel strategiczny II: Wielokierunkowy rozwój wsi.
- Cel strategiczny III: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna.

Cel strategiczny 1. Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy.

Gmina Zamość nie należy do gmin typowo rolniczych. Obszary gminy położone najbliżej miasta przejmują funkcję terenów podmiejskich. Powstają tu osiedla domów jednorodzinnych, których mieszkańcy utrzymują się z pracy niezwiązanej z rolnictwem. Pod względem branż, w jakich funkcjonują przedsiębiorstwa na terenie Gminy Zamość dominują podmioty prowadzące działalność w sektorach: handel i naprawy, budownictwo oraz przetwórstwo przemysłowe i transport. Niezbędne jest stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości oraz wspieranie tworzenia miejsc pracy w zawodach pozarolniczych, by zmniejszyć udział rolnictwa w lokalnej gospodarce, zwiększyć jej dywersyfikację, doprowadzić do wzrostu aktywności gospodarczej i kreować pozytywne zjawiska tej sfery. Umożliwi to wzrost zatrudnienia, poprawę sytuacji ekonomicznej gminy, ograniczenie migracji oraz poprawę warunków życia mieszkańców.

Brak działań w zakresie wsparcia przedsiębiorczości może spowodować, że firmy będą zakładane w miastach i to tam będą generowane miejsca pracy oraz wpływy budżetowe. Rozwój lokalnej gospodarki powinien bazować głównie na naturalnych walorach gminy oraz bliskości miasta Zamość. Gmina powinna podjąć działania w celu rozwijania sektora pozarolniczego. Z jednej strony będzie on absorbował osoby, które nie zamierzają prowadzić działalności rolnej, z drugiej pozwoli na przełamanie monofunkcyjności wsi.

Cel strategiczny 2. Wielokierunkowy rozwój wsi.

Większa dostępność usług, w tym podstawowych usług dla ludności, będzie wpływała na zwiększenie atrakcyjności obszaru gminy do zamieszkania. Rozwinięcie różnych form działalności, w tym związanej z turystyką i rekreacją, zwiększy liczbę przyjeżdżających.

W ramach celu strategicznego 2. położono nacisk przede wszystkim na podniesienie jakości życia mieszkańców, co osiągnięte zostanie dzięki inwestycjom w infrastrukturę, poprawie ładu przestrzennego i stosowaniu zasad ochrony środowiska. Braki infrastrukturalne i przestrzenne oraz zły stan środowiska naturalnego są najbardziej odczuwalne przez mieszkańców i w sposób bezpośredni przyczyniają się do obniżenia poziomu ich życia. Z tego powodu, rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej (zarówno technicznej, jak i społecznej) oraz poprawa jakości przestrzeni pozwalają na uzyskanie najszybciej odczuwalnych przez lokalną społeczność pozytywnych efektów wdrożenia planu strategicznego. Działania tego typu mają szersze oddziaływanie, gdyż rozwój infrastruktury i poprawa stanu przestrzeni publicznej tworzą warunki do rozwoju sfery społecznej i gospodarczej. Inwestycje w przestrzeń publiczną poprawią także jej funkcjonalność, estetykę i ład przestrzenny gminy, co również będzie bezpośrednio odczuwalne przez mieszkańców.

Cel ten podkreśla także konieczność wdrażania zasad ochrony środowiska na terenie gminy, gdyż walory przyrodniczo-krajobrazowe należą do jej głównych atutów. Zaniechanie stosowania zasad ochrony środowiska w procesie rozwoju jednostki mogłoby doprowadzić do degradacji tych cennych obszarów. Władze gminy są więc zobligowane do dbałości o środowisko naturalne, a inwestycje poprawiające stan środowiska i zmniejszające ryzyko jego zanieczyszczenia są niezbędne.

Cel strategiczny 3. Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna.

Cel strategiczny 3 odwołuje się do kapitału społecznego obszaru Gminy Zamość i zakłada stworzenie warunków do aktywizacji życia społecznego, integracji mieszkańców, przeciwdziałania negatywnym trendom społecznym. Cel ten zakłada głównie „miękkie”, nieinfrastrukturalne formy interwencji oraz rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Nie dają one bezpośrednio odczuwalnych, wymiernych korzyści, ich efekty mogą objawiać się stopniowo, w długim okresie. Skoncentrowanie tego typu przedsięwzięć w ramach jednego celu strategicznego, umożliwi ich łatwiejsze planowanie, koordynowanie oraz ocenę ich rezultatów.

6 CELE OPERACYJNE I PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele operacyjne przyporządkowane są do poszczególnych celów strategicznych, opisują bezpośrednie efekty wdrażanych działań. Określają grupy przedsięwzięć, jakie będą realizowane w ramach Strategii Rozwoju.

Poszczególnym celom strategicznym przyporządkowano następujące cele operacyjne i kierunki działań:

■ Cel strategiczny 1. Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy.

○ Cele operacyjne:

- **1. Tworzenie możliwości do inwestowania.** Jednym z ważnych elementów zwiększania potencjału kapitałowego gminy jest przyciągnięcie inwestycji zewnętrznych. Nowe inwestycje stwarzają nowe miejsca pracy, co pozwala na podniesienie dochodów ludności. W celu przyciągnięcia inwestorów konieczna jest poprawa systemu komunikacyjnego, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury energetycznej, telekomunikacyjnej oraz przygotowanych terenów inwestycyjnych.

Jednym z najważniejszych czynników oceny atrakcyjności inwestycyjnej Gminy jest dostępność komunikacyjna. Gmina Zamość cechuje się dosyć dobrze rozwiniętą siecią dróg, jednak stan wielu z nich jest niezadowalający. Duży udział w sieci gminnych dróg posiadają drogi o nawierzchni gruntowej. Poprawa stanu dróg jest jedną z inwestycji priorytetowych na najbliższe lata.

- **2. Wspieranie przedsiębiorczości na terenie gminy i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.** Cel ten zakłada realizację działań zarówno ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej na terenie gminy i wspomagających pozyskiwanie inwestorów strategicznych lub branżowych jak też wsparcie merytoryczne dla tworzenia nowych pozarolniczych miejsc pracy na terenie Gminy. Jednym z najpoważniejszych problemów sfery społecznej jest bezrobocie. Pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy lub zmianie kwalifikacji powinna być udzielana nie tylko samodzielnie przez Urząd Pracy, lecz także

przy współpracy z władzami jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi.

- **3. Promocja gospodarcza i inwestycyjna.** Jednym z warunków stałego i zrównoważonego rozwoju gminy jest otwarcie społeczności na nowych inwestorów oraz turystów. We współczesnej gospodarce rynkowej jednostki samorządu terytorialnego muszą konkurować ze sobą o nowych mieszkańców, inwestorów oraz turystów. Aby zachęcić ich do ulokowania na terenie gminy swoich zasobów finansowych konieczne jest wykreowanie atrakcyjnego i opartego na walorach wizerunku gminy, eksponującego jej potencjał, otwarcie oraz nowoczesność. Położenie większego nacisku na wykorzystanie ważnych atutów gminy, jakimi są znajdujące się na jej obszarze obiekty zabytkowe oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe pozwoli na przyciągnięcie do gminy większej liczby odwiedzających i, co za tym idzie, będzie stanowiło szansę i podstawę do rozwoju turystyki i agroturystyki na terenie gminy.
- Kierunki działań w ramach realizacji celu strategicznego 1:
 - Budowa, przebudowa, remont dróg lokalnych
 - Budowa chodników wraz z infrastrukturą towarzyszącą
 - Rozwój sieci transportowej i komunikacji zapewniający zachowanie ekosystemów przyrodniczych, harmonii i estetyki krajobrazowej terenu
 - Stworzenie oferty terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców
 - Szeroka współpraca z instytucjami wspierającymi przedsiębiorców
 - Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
 - Wsparcie merytoryczne osób rozpoczynających działalność gospodarczą
 - Organizacja szkoleń i konferencji dla przedsiębiorców na temat możliwości uzyskania wsparcia finansowego i doradztwa biznesowego
 - Udział w targach i imprezach promocyjnych na terenie całego kraju
- **Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi.**
 - Cele operacyjne:
 - **1. Rozwój infrastruktury technicznej w tym infrastruktury ochrony środowiska.** Poziom rozwoju infrastruktury technicznej stanowi podstawę lokalnego rozwoju, decyduje o funkcjach zewnętrznych i wewnętrznych Gminy. Braki w tej infrastrukturze negatywnie wpływają nie tylko na jakość życia

mieszkańców, ale również skutecznie ograniczają rozwój i funkcjonowanie lokalnej gospodarki oraz obniżają atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy.

Na terenie Gminy Zamość sieć kanalizacji sanitarnej jest bardzo słabo rozwinięta. Dodatkowo, rozwój urządzeń kanalizacyjnych utrudniają specyficzne cechy położenia, duża powierzchnia i niska spójność przestrzenna obszaru gminy. Jednocześnie gmina posiada wysokie walory krajobrazowe i przyrodnicze, które mogą ulec degradacji na skutek niewłaściwie prowadzonej gospodarki ściekowej. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej gminy pozwoli na właściwe zagospodarowanie ścieków komunalnych i minimalizację ryzyka zanieczyszczenia wód powierzchniowych, podziemnych oraz gleb. Również sieć wodociągowa na terenie gminy nie jest w pełni rozwinięta. Konieczne są inwestycje w infrastrukturę wodociągową gminy, by zapewnić mieszkańcom dostęp do wody pitnej dobrej jakości.

Ważną rolę w estetyce przestrzeni pełnią budynki użyteczności publicznej – ich wygląd zewnętrzny oraz zagospodarowanie terenów wokół nich są niezwykle istotne dla ładu przestrzennego poszczególnych miejscowości. W wyglądzie budynków użyteczności publicznej preferowana jest kolorystyka neutralna, dostosowana do uwarunkowań klimatycznych regionu i respektująca powagę mieszczących się w tych budynkach instytucji. Proponowana dla elewacji jest barwa biała, szara i kolory ziemi. Aby mieszkańcy Gminy mogli mieć dostęp i możliwość korzystania z obiektów użyteczności publicznej, konieczna jest ich modernizacja i doposażenie, jak również budowa nowych obiektów służących lokalnemu społeczeństwu takich jak miejsca nauki, wypoczynku, rozrywki, rekreacji.

Aby zapewnić bazę materialną do świadczenia wysokiej jakości usług, mogących konkurować z ofertą miasta Zamość niezbędne są również inwestycje w infrastrukturę edukacyjną, kulturalną i społeczną. Ponadto, niezbędne jest podjęcie działań mających na celu utworzenie placówek świadczących usługi społeczne, które dotychczas nie były oferowane na terenie gminy.

Ze względu na fakt, iż na terenie gminy dominują konwencjonalne źródła energii, konieczne jest zwiększanie udziału źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym. Zastosowanie kolektorów słonecznych, fotowoltaiki do

produkcji energii korzystnie wpłynie na ochronę środowiska oraz upowszechnienie nowoczesnych technologii pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych. Termomodernizacja budynków wpłynie na zwiększenie ich standardów oraz zmniejszenie zapotrzebowania na energię. Dzięki budowaniu infrastruktury odnawialnych źródeł energii w przyszłości gmina uzyska oszczędność wydatków użytkowania budynków użyteczności publicznej w tym energii elektrycznej. Działania związane z odnawialnymi źródłami energii pozwolą na zmniejszenie emisji CO₂ do atmosfery, wpłyną na ochronę środowiska naturalnego.

▪ **2. Rozwój działalności agroturystycznej, turystycznej, rekreacyjnej w oparciu o zasoby przyrodnicze, kulturowe i historyczne.**

W miejscowościach wiejskich infrastruktura turystyczna jest słabiej rozwinięta. Znacznie utrudnia to obsługę ruchu turystycznego i wykorzystanie potencjału gminy. Inwestycje w bazę turystyczną i okołoturystyczną są konieczne w celu zwiększenia roli turystyki w rozwoju gminy. W celu zapewnienia mieszkańcom wysokiego standardu życia konieczne są także inwestycje w infrastrukturę zapewniającą możliwość aktywnego wypoczynku.

Dziedziną, w której rozwoju należy upatrywać szansy na wzrost jakości obsługi odwiedzających oraz poprawę funkcjonowania branży turystycznej jest agroturystyka. Wspieranie mieszkańców decydujących się na tą formę prowadzenia działalności musi odbywać się równoległe z promocją gminy, by wykreować popyt na tego typu usługi. Aby podnieść atrakcyjność turystyczną Gminy w skali regionalnej konieczne staje się podjęcie aktywnych działań umożliwiających przygotowanie oferty terenów o korzystnych warunkach do wypoczynku.

Uzupełnieniem oferty turystycznej powinny być atrakcje kulturalne oferowane przez obiekty kultury, nowoczesne i dostosowane do potrzeb współczesnego konsumenta (turysty). Równoległe z budową lub modernizacją obiektów kultury rozwijane powinny być działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację i adaptację obiektów zabytkowych na terenie gminy dla celów kulturalnych i turystycznych. Działania tego typu poprawią wizerunek gmin

przyczyniając się do wzrostu atrakcyjności, mogą również posłużyć integracji i wymianie międzynarodowej.

- **3. Wsparcie działań proekologicznych.** Bardzo ważną rolę w kształtowaniu świadomości prośrodowiskowej odgrywa edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży i dorosłych. Jej adresatem powinni być zarówno uczniowie szkół wszystkich szczebli, przedszkoli oraz innych grup zorganizowanych typu: drużyny harcerskie, koła zainteresowań, koła krajoznawcze, turystyczne, organizacje pozarządowe. Edukacja ma za zadanie wykształcić nowe spojrzenie na środowisko i jego walory oraz nauczyć jak chronić przyrodę i odpowiedzialnie korzystać z jej dóbr.
 - **4. Rozwój oferty kulturalnej, turystycznej i rekreacyjno-sportowej skierowanej do różnych grup odbiorców.** Wzbogacenie oferty kulturalnej turystycznej i rekreacyjno-sportowej pozwala na większą aktywność mieszkańców, co jest szczególnie ważne na obszarach wiejskich. Dodatkowo, szeroka oferta kulturalna gminy pozwala na angażowanie mieszkańców w organizację i udział w różnorodnych przedsięwzięciach, co jeszcze bardziej wzmacnia więzi społeczne i zachęca do czynnego udziału w życiu lokalnej społeczności.
- Kierunki działań w ramach realizacji celu strategicznego 2:
- Inwestycje w sieci wodno-kanalizacyjne oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków
 - Modernizacja sieci wodociągowych celem racjonalizacji wykorzystania zasobów wód podziemnych i eliminacji starych, przestarzałych i nieodpowiadających normom sanitarnym instalacji wodociągowych
 - Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej
 - Budowa infrastruktury OZE (panele fotowoltaiczne, kolektory słoneczne, pompy ciepła) na terenie Gminy Zamość
 - Wsparcie działań proekologicznych
 - Remont budynków użyteczności publicznej i zwiększenie ich dostępności
 - Unowocześnienie i dostosowanie obiektów infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej
 - Budowa i modernizacja obiektów służących użyteczności publicznej
 - Rozwijanie infrastruktury turystycznej

- Edukacja i szkolenia w zakresie budowania oferty agroturystycznej
 - Promowanie produktów regionalnych
 - Rozszerzanie oferty turystyczno-krajoznawczej
 - Tworzenie kompleksowych szlaków turystycznych
 - Rozszerzanie oferty kulturalnej
- **Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna.**
- Cele operacyjne:
 - **1. Podniesienie jakości usług edukacyjnych.** Warunkiem kształcenia o wysokiej jakości jest odpowiednio przygotowana infrastruktura edukacyjna, wyposażona w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne, dostosowana do zmieniających się potrzeb uczniów. Dlatego konieczne jest ponoszenie nakładów inwestycyjnych na działania związane z szeroko rozumianą oświatą.

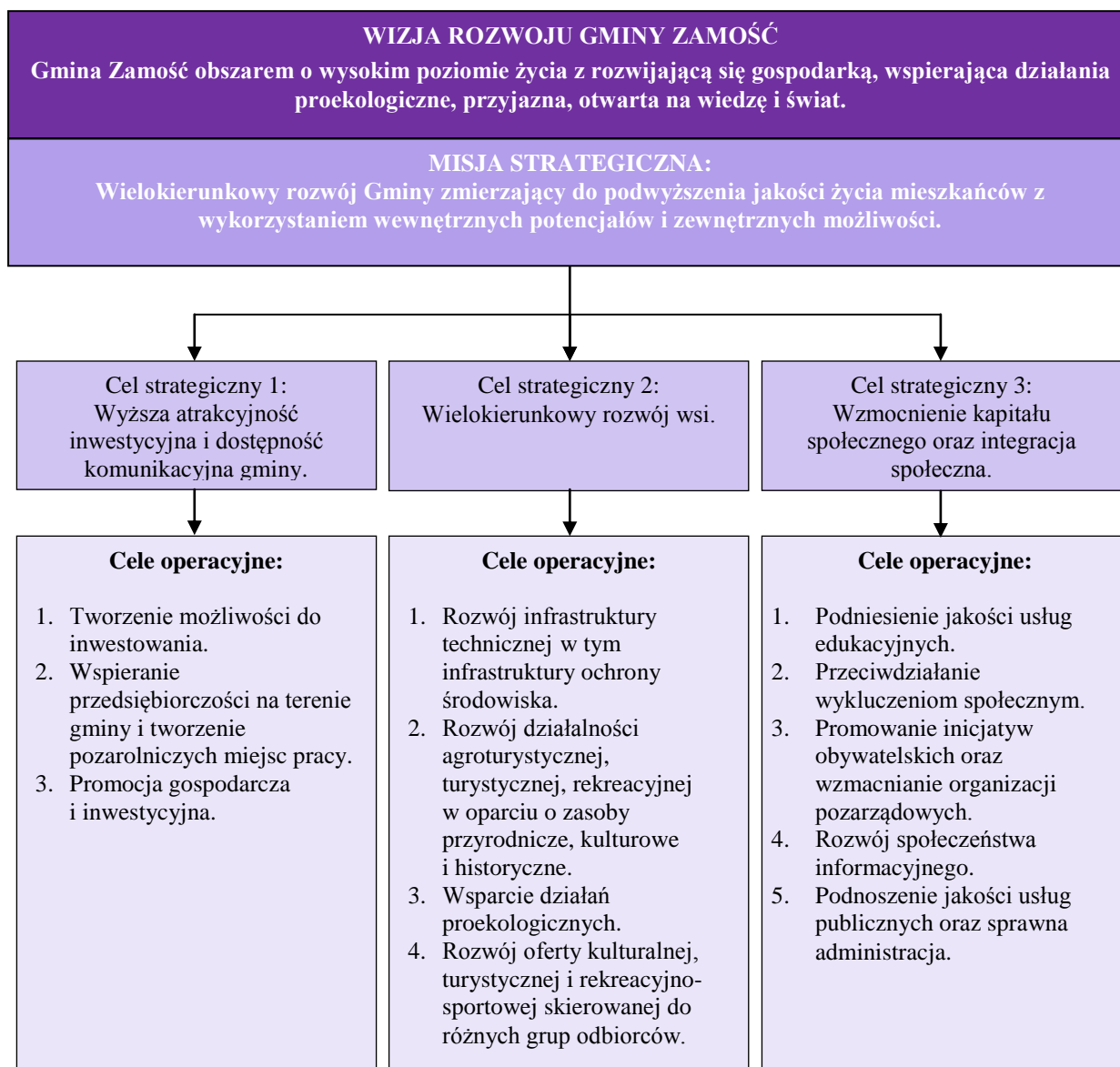
Wpływ na podwyższenie poziomu kształcenia i wyrównywanie szans młodzieży z terenów wiejskich mają również pozaszkolne zajęcia edukacyjne i wszelkiego rodzaju kółka zainteresowań dla młodych ludzi, które nie tylko pozwalają eliminować różnice w poziomie wiedzy lecz także umożliwiają kreatywne spędzanie wolnego czasu.
 - **2. Przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym.** Cel kładzie nacisk na realizację działań „miękkich”, nie dających bezpośrednio wymiernych i materialnych korzyści lecz wspierających integrację mieszkańców, pozwalających im na rozwój zdolności i zainteresowań, umożliwiających dostęp do kultury i bogatej oferty edukacyjnej. Działania tego typu umożliwiają zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu, poprawiają aktywność społeczną, przyczyniają się do zwiększenia integracji mieszkańców i wykształcania się więzi sąsiedzkich oraz zapobiegają lub minimalizują skutki wystąpienia niekorzystnych zjawisk społecznych. Do grup najbardziej narażonych na marginalizację społeczną należą seniorzy, osoby znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, osoby niepełnosprawne. Należy podjąć działania mające na celu ich integrację i zapobieganie ich wykluczeniu z lokalnej społeczności.
 - **3. Promowanie inicjatyw obywatelskich oraz wzmocnienie organizacji pozarządowych.** Społeczeństwo obywatelskie jest przestrzenią działania instytucji, organizacji, grup społecznych i jednostek, rozciągającą się pomiędzy rodziną, państwem i rynkiem, ścieraniem się różnych interesów grupowych oraz

dobrowolną aktywnością opartą na współdziałaniu. W istocie jednak to świadomi obywatele są podstawą obywatelskiego społeczeństwa. Niezależne organizacje pozarządowe i aktywne wspólnoty (zarówno te, które opierają się na wspólnym miejscu zamieszkania, jak i te związane z zainteresowaniami swoich członków) są podstawowymi formami, w których przejawia się aktywność obywateli.

- **4. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.** Bardzo duże znaczenie dla przyszłego rozwoju gminy będzie miało zmniejszanie zapóźnień technologicznych i informatycznych w zakresie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego. Infrastruktura ta przyczyni się do podwyższenia jakości życia mieszkańców, podniesienia stopnia dostępu do edukacji, przełamania barier dotyczących „cyfrowego wykluczenia” oraz stworzy łatwiejszy dostęp do informacji. W związku z powyższym zakłada się systematyczne wprowadzanie lokalnej społeczności w wiek cywilizacji cyfrowej oraz dostosowanie do wymagań postępu technicznego i ery społeczeństwa informacyjnego.
 - **5. Podnoszenie jakości usług publicznych oraz sprawna administracja.** W obecnym czasie informatyzacja wszelkich obszarów działalności człowieka jest niejako koniecznością. Korzystanie z rozwiązań informatycznych znacznie ułatwia, poprawia i przyspiesza aktywność ludzką, zarówno w zakresie działalności gospodarczej, a także obsługi klienta. Sprawne zarządzanie informacją, jej jakość oraz szybkość przepływu są nieodzownymi elementami budowania atrakcyjności i konkurencyjności. Niezbędna jest realizacja przedsięwzięć rozwijających różne modele komunikacji oraz szybkiego i bezpiecznego dostępu do Internetu (zwłaszcza szerokopasmowego), a także tworzenie punktów publicznego dostępu do sieci. Kompleksowa informatyzacja usług Gminy uczyni ją bardziej przyjazną dla mieszkańców i instytucji. Wprowadzenie rozwiązań polegających na elektronicznym obiegu dokumentów i ich archiwizacji spowoduje, że mieszkańcy będą szybciej i sprawniej obsługiwani.
- Kierunki działań w ramach realizacji celu strategicznego 3:
 - Budowa / modernizacja / remont obiektów edukacyjnych
 - Budowa mieszkań socjalnych

- Wspieranie organizacji zajęć pozalekcyjnych w celu wyrównywania różnic i podniesienia poziomu kształcenia
- Zwiększenie świadomości obywatelskiej i integracji społecznej
- Współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi i wspieranie powstawania organizacji pozarządowych
- Rozwój podstawowej infrastruktury teleinformatycznej w Gminie umożliwiającej powszechny i tani dostęp do zasobów informacji
- Informatyzacja administracji publicznej oraz rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną
- Wspieranie organizacji zajęć, warsztatów, spotkań, wyjazdów studyjnych z zakresu edukacji, zdrowia, kultury, rekreacji, dziedzictwa kulturowego i informatyzacji dla mieszkańców w tym seniorów i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Tabela 56. Struktura celów

7 ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Gmina Zamość jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego, utworzoną na poziomie lokalnym. W związku z tym stanowi integralną część jednostek wyższego szczebla – powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego. Obliguje to władze lokalne do prowadzenia takiej polityki prorozwojowej, która będzie spójna z analogicznymi działaniami władz powiatu, województwa i kraju. Lokalne dokumenty strategiczne muszą być w pełni zgodne i komplementarne z dokumentami strategicznymi i programowymi na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym. Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 spełnia te założenia. Jest ona całkowicie zgodna z dokumentami opisującymi politykę rozwoju zarówno całego kraju, jak również województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego.

Badanie zgodności Strategii Rozwoju Gminy z innymi dokumentami strategicznymi obowiązującymi na obszarze gminy polega na porównaniu ich celów i obranych priorytetów.

7.1 Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe (wraz z szacunkowymi wielkościami potrzebnych środków finansowych).

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Strategia średniookresowa wskazuje działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie jednak koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój.

Celem głównym średniookresowej Strategii jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Osiągnięciu założonego celu głównego służyć będą wyznaczone cele i priorytety rozwojowe, pogrupowane w główne obszary interwencji.

Strategia Rozwoju Gminy Zamość przyczyni się zarówno do osiągnięcia celu głównego Strategii Rozwoju Kraju, jak również bezpośrednio wpisuje się w założenia następujących obszarów i celów szczegółowych:

Tabela 57. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele określone w Strategii Rozwoju Kraju 2020
Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki
Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi	Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Cel III.1. Integracja społeczna Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

7.2 Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Długookresowa strategia rozwoju kraju to, zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, dokument określający główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmujący okres co najmniej 15 lat.

Celem głównym DSRK jest poprawa jakości życia Polaków. Sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. „Trzecia fala nowoczesności” oznacza umiejętne łączenie modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą jakości życia, powiązaną ze skokiem cywilizacyjnym, jakiego w tej perspektywie czasowej Polska powinna dokonać.

Sformułowanie „Poprawa jakości życia” - jako cel rozwoju – dotyczy kompleksowego rozumienia „jakości życia” (ang. „well-being”) jako dobrostanu w różnych obszarach życia.

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 jest zgodna z priorytetami rozwoju zawartymi w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju.

Tabela 58. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele określone w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju
Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy	Cel 1 - Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji Cel 4 - Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki Cel 9 - Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego
Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi	Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska
Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna	Cel 3 - Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki

7.3 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie to dokument strategiczny na poziomie krajowym, wyznaczający cele polityki rozwojowej wobec poszczególnych regionów kraju, w tym w szczególności obszarów miejskich i wiejskich. Strategia określa także rolę i sposób działania podmiotów publicznych w toku prowadzenia przyjętej polityki rozwojowej, szczególnie skupia się na funkcji rządu i samorządów województw w procesie osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju.

Celem strategicznym polityki regionalnej, wyznaczonym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, jest wzrost, zatrudnienie i spójność w długim okresie. Osiągnięcie celu strategicznego nastąpi poprzez wdrożenie założeń trzech celów szczegółowych:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność),
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność),

3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Tabela 59. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele i priorytetowe kierunki interwencji publicznej określone w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020
<p>Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy</p>	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi: 1.2.1. Zwiększanie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionów; 1.2.3. Pełniejsze wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich; 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw. Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych; 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe; 2.2.3. Usługi komunikacyjne;</p>
<p>Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi</p>	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza ośrodkami wojewódzkimi; 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw; 1.3.5. Dywersyfikacja źródeł i efektywne wykorzystanie energii oraz reagowanie na zagrożenia naturalne; 1.3.6. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego. Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych; 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe; 2.2.4. Usługi komunalne i związane z ochroną środowiska; 2.2.5. Usługi kulturalne.</p>
<p>Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna</p>	<p>Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;</p>

	<p>1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw;</p> <p>1.3.1. Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego;</p> <p>Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych;</p> <p>2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;</p> <p>2.2.1. Usługi edukacyjne i szkoleniowe.</p>
--	--

7.4 Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020 jest jedną ze strategii rozwoju opisanych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Głównym celem jej opracowania jest określenie kluczowych kierunków rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w perspektywie do 2020 r., a tym samym właściwe adresowanie zakresu interwencji publicznych finansowanych ze środków krajowych i wspólnotowych.

Zgodnie z zapisami dokumentu, długookresowym celem głównym działań służących rozwojowi obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju. Dążenie do osiągnięcia celu głównego będzie realizowane poprzez działania przypisane do pięciu celów szczegółowych:

- Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich;
- Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej;
- Cel 3. Bezpieczeństwo żywnościowe;
- Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego;
- Cel 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

Tabela 60. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązаныmi z nimi celami i priorytetami określonymi w Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele i priorytetowe kierunki interwencji publicznej określone w Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020
<p>Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy</p>	<p>Cel szczegółowy 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; Priorytet 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich; 1.3.1. Wspieranie tworzenia pozarolniczych miejsc pracy; 1.3.2. Rozwój przedsiębiorczości; 1.3.3. Tworzenie i rozwój działalności gospodarczej towarzyszącej prowadzeniu produkcji rolnej, leśnej i rybackiej. Cel szczegółowy 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej; Priorytet 2.2. Rozwój infrastruktury transportowej gwarantującej dostępność transportową obszarów wiejskich; 2.2.1. Rozbudowa i modernizacja lokalnej infrastruktury drogowej i kolejowej.</p>
<p>Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi</p>	<p>Cel szczegółowy 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej; Priorytet 2.1. Rozwój infrastruktury gwarantującej bezpieczeństwo energetyczne, sanitarne i wodne na obszarach wiejskich 2.1.3. Rozbudowa i modernizacja ujęć wody i sieci wodociągowej; 2.1.4. Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków; 2.1.5. Rozwój systemów zbiórki, odzysku i unieszkodliwiania odpadów; Priorytet 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej zapewniającej mieszkańcom obszarów wiejskich dostęp do dóbr i usług; 2.4.2. Budowa i rozwój infrastruktury kultury i turystyki oraz promocja dziedzictwa kulturowego. Cel szczegółowy 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich; Priorytet 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich; 5.5.1. Racjonalne wykorzystanie rolniczej i rybackiej przestrzeni produkcyjnej do produkcji energii ze źródeł odnawialnych;</p>

	5.5.2. Zwiększenie dostępności cenowej i upowszechnienie rozwiązań w zakresie odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców obszarów wiejskich.
Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna	Cel szczegółowy 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich; Priorytet 1.1. Podnoszenie umiejętności, poziomu wykształcenia oraz wzrost mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich; Priorytet 1.2. Zwiększanie zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich bez konieczności zmiany ich miejsca zamieszkania.

7.5 Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko opisuje politykę państwa w obszarze bezpieczeństwa energetycznego i ochrony środowiska do 2020 roku. Uszczegóławia ona cele średniookresowej strategii rozwoju kraju (Strategia Rozwoju Kraju 2020) w dziedzinie energetyki i środowiska oraz stanowi ogólną wytyczną dla Polityki energetycznej Polski i innych programów rozwoju, które staną się elementami systemu realizacji Strategii. Koresponduje ona z celami rozwojowymi określonymi na poziomie wspólnotowym, ujętymi przede wszystkim w dokumencie Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (wpisując się także w jej kluczowe inicjatywy przewodnie) oraz celami pakietu klimatyczno-energetycznego. Strategia służy również określeniu celów i kierunków działań nowej perspektywy finansowej 2014–2020.

Tabela 61. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązaniem z nimi celami i kierunkami interwencji określonymi w Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele i priorytetowe kierunki interwencji określone w Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko
Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi	Cel 1. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska; Kierunek interwencji 1.4. Uporządkowanie zarządzania przestrzenią; Cel 2. Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię;

	Kierunek interwencji 2.2. Poprawa efektywności energetycznej; Kierunek interwencji 2.7. Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich; Cel 3. Poprawa stanu środowiska; Kierunek interwencji 3.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki. Kierunek interwencji 3.3. Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki.
--	---

7.6 Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego koncentruje się na realizacji celów związanych z jakością i rozwojem kapitału ludzkiego. Zgodnie z zapisami Strategii, jej głównym celem jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych Strategii odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości.

Realizacja celów SRKL powinna, w perspektywie roku 2020, pozwolić na to, by Polska, dzięki rozwiniętemu rynkowi pracy i wysokiemu poziomowi zatrudnienia w połączeniu z wysokiej jakości systemem kształcenia oraz efektywną opieką zdrowotną, stawała się coraz bardziej nowoczesnym, atrakcyjnym i konkurencyjnym miejscem do życia.

Tabela 62. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami interwencji określonymi w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele i priorytetowe kierunki interwencji określone w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020
Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna	Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym Kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie potencjału instytucji publicznych oraz rozwój aktywności i współpracy instytucji publicznych i niepublicznych działających w obszarze pomocy społecznej i integracji społecznej, szczególnie sektora niepublicznego (niekomercyjnego), w tym współpraca ośrodków pomocy społecznej z instytucjami rynku pracy; • Zapobieganie nowym typom wykluczeń społecznych, w tym wykluczeniu cyfrowemu i energetycznemu (fuel poverty).

7.7 Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.) jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

W horyzoncie 2020 r. (z perspektywą do 2030 roku) strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.
 - 1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.
 - 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.

- 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.
 - 2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
 - 2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
 - 2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
 - 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).
 - 2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.
 - 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.
 - 3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.
 - 3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.
 - 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.
 - 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.
 - 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.
4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.
 - 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
 - 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.

- 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.
- 4.4. Przelamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.
- 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Założono, iż rozwój gospodarczy ma się opierać zarówno o potencjał wewnętrzny (istniejące przedsiębiorstwa, zasoby ludzkie, środowisko przyrodnicze, położenie przygraniczne, sfera naukowo-badawcza), jak i zewnętrzny (środki zewnętrzne umożliwiające realizację przedsięwzięć prorozwojowych, współpraca międzyregionalna, polityka prorozwojowa państwa). Działania zaplanowane do realizacji w ramach strategii mają równomiernie wpływać zarówno na rozwój sfery przestrzennej, jak również gospodarczej i społecznej.

Tabela 63. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązаныmi z nimi celami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele strategiczne określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)
Cel strategiczny 1: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy	<p>Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.</p> <p>Cel operacyjny 2.4 Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).</p> <p>Cel operacyjny 2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.</p> <p>Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.</p> <p>Cel operacyjny 3.5 Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.</p>

	<p>Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.</p> <p>Cel operacyjny 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.</p>
<p>Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi</p>	<p>Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.</p> <p>Cel operacyjny 2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.</p> <p>Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.</p> <p>Cel operacyjny 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.</p>
<p>Cel strategiczny 3: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna</p>	<p>Cel strategiczny 3. Selekttywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.</p> <p>Cel operacyjny 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.</p> <p>Cel operacyjny 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.</p> <p>Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.</p> <p>Cel operacyjny 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.</p> <p>Cel operacyjny 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.</p>

7.8 Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019

Program ochrony środowiska województwa lubelskiego jest to dokument, na podstawie którego realizowana jest polityka ekologiczna państwa na poziomie regionalnym. Program przedstawia zagrożenia środowiska województwa lubelskiego wynikające z przyczyn

naturalnych i antropogenicznych oraz definiuje wojewódzkie priorytety ekologiczne. Przedstawia strategię działań do 2019 roku. Cele ekologiczne do 2019 roku zostały poprzedzone opisem stanu wyjściowego i zostały sformułowane na podstawie głównych zagrożeń środowiska rozpatrywanych w kontekście aktualnych i planowanych wymagań prawnych w tym zakresie oraz potrzeb województwa.

Tabela 64. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonych w Programie ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele i priorytetowe kierunki działań określone w Programie ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019
<p>Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi</p>	<p>Cel: Poprawa jakości powietrza do osiągnięcia poziomów wymaganych przepisami prawa, spełnianie standardów emisyjnych z instalacji oraz promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii Kierunek działań 7: Termomodernizacja i termorenowacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych; Kierunek działań 12: Rozwój infrastruktury drogowej z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska (obwodnice, poprawa stanu technicznego dróg, itp.); Kierunek działań 4: Ograniczenie niskiej emisji ze źródeł komunalnych, w tym eliminowanie węgla jako paliwa w lokalnych kotłowniach i gospodarstwach domowych i zastępowanie go innymi, bardziej ekologicznymi nośnikami ciepła, w tym odnawialnych źródeł energii (np. wody termalne, energia słoneczna, energia wiatrowa, energia; Kierunek działań 17: Promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa; Kierunek działań 2. Budowa nowych i rozbudowa istniejących sieci zbiorczej kanalizacji sanitarnej; Kierunek działań 6. Rozbudowa zbiorczych sieci wodociągowych, modernizacja ujęć i budowa nowych oraz modernizacja stacji uzdatniania wody.</p>

7.9 Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020

W dokumencie strategicznym określono trzy cele strategiczne, którym przyporządkowano dziewięć programów realizacyjnych, warunkujących osiągnięcie założonych celów:

- cel I: Rozwój i unowocześnienie infrastruktury technicznej (programy: Rozwój i doskonalenie infrastruktury technicznej, Rozwój wielokierunkowej działalności gospodarczej i alternatywnych dochodów na wsi, Wspieranie rozwoju turystyki).
- cel II: Rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji (Wsparcie organizacyjne lokalnych MSP, System ułatwień dostępu do kapitału, Promocja Powiatu),
- cel III: Rozwój infrastruktury lokalnej (Ochrona środowiska naturalnego, Dostosowanie systemu kształcenia do wymogów rynku pracy, Rozwój infrastruktury społecznej).

Strategia, ze względu na to, iż zakłada szeroką współpracę pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego na rzecz wspierania rozwoju regionalnego i wykorzystania istniejącego potencjału kulturowego, gospodarczego i turystycznego Polski Wschodniej, wykazuje pełną zgodność z programem „Wspieranie rozwoju turystyki”, na który składają się działania:

- Promocja walorów turystycznych Powiatu,
- Współpraca z gminami i organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwoju turystyki.

Tabela 65. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonych w Strategii Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020

Cele przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025	Powiązane z nimi cele określone w Strategii Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020
Cel strategiczny 1: Wyzsza atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy	Cel II: Rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji.
Cel strategiczny 2: Wielokierunkowy rozwój wsi	Cel I: Rozwój i unowocześnienie infrastruktury technicznej. Cel III: Rozwój infrastruktury lokalnej.

8 SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA CELÓW

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 jest dokumentem strategicznym, który określa założenia, cele i kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej na obszarze gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Za wdrażanie Strategii i realizację zaplanowanych w jego ramach przedsięwzięć odpowiedzialne są przede wszystkim lokalne władze samorządowe, na czele których stoi Wójt Gminy Zamość, jednak w proces projektowania i prowadzenia polityki rozwoju powinny być włączone wszystkie podmioty, których aktywność wywiera na nią wpływ – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy. Władze lokalne są z mocy prawa predestynowane do podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększenia konkurencyjności obszaru. Władze lokalne, poprzez odpowiednie komórki Urzędu Gminy Zamość, będą dążyć do osiągnięcia pożądanej wizji gminy poprzez wdrażanie różnorodnych przedsięwzięć zgodnych ze strategicznymi i operacyjnymi celami. Za efekty realizacji Strategii bezpośrednio odpowiedzialny będzie Wójt Gminy Zamość.

Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 powinien być na bieżąco monitorowany. Założono również możliwość poddania go aktualizacji, jeśli w trakcie obowiązywania dokumentu istotnie zmienią się uwarunkowania i czynniki wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Monitorowanie jest procesem ciągłego gromadzenia danych, pozwalających w sposób klarowny i jednoznaczny przedstawić stopień realizacji Strategii oraz poddawania ich odpowiedniej analizie, która pozwoli na ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz ich realnego wpływu na proces rozwoju. Monitorowanie umożliwia również zdiagnozowanie zmian uwarunkowań i czynników wpływających na rozwój, dzięki czemu możliwe będzie wprowadzenie ewentualnych zmian i korekt Strategii. Za monitorowanie efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 odpowiedzialni będą pracownicy Urzędu Gminy Zamość wyznaczeni przez Wójta.

W procesie monitorowania realizacji Strategii wykorzystywane będą również konsultacje społeczne. Możliwa forma przeprowadzenia konsultacji społecznych to spotkania z mieszkańcami, podczas których wyrażać oni będą swoją opinię na temat przeprowadzanego procesu rozwoju. Konsultacje społeczne pozwolą na zapoznanie się z opinią lokalnej społeczności oraz jej sugestiami co do wdrażanej polityki rozwoju.

Warto zauważyć, że duży wpływ na wynik procesu realizacji będzie mieć szerokie informowanie lokalnej społeczności o planowanych działaniach oraz o wielkości poniesionych nakładów finansowych. Do uzyskania pożądaných efektów konieczna jest czytelna i otwarta na dialog komunikacja społeczna. Ma ona zapewnić dostęp do informacji na temat celów i problemów, zachęcić społeczność lokalną do wyrażania własnych opinii i zbudować przyjazną atmosferę dla działań podejmowanych przez wszystkie grupy zaangażowane w proces wdrażania polityki rozwoju. Konieczna jest promocja zarówno działań, jakie mają być podejmowane w ramach procesu strategicznego, jak i sposobów ich finansowania.

Zarówno czynniki zewnętrzne, jak również dynamiczne procesy zachodzące na terenie Gminy mogą spowodować zmianę bieżącej sytuacji i doprowadzić do dezaktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025. Z tego względu, zdecydowano się na zachowanie możliwości korygowania założeń i sposobu realizacji przyjętej polityki prorozwojowej i przeprowadzania w związku z tym niezbędnych aktualizacji, dzięki czemu plan strategiczny będzie zawsze odpowiadał bieżącej diagnozie stanu obecnego. Aktualizacja Strategii może odbywać się w sposób:

- odgórny – władze gminy stwierdzają, że któryś z celów operacyjnych, strategicznych lub założeń Strategii się zdezaktualizował i same wprowadzają konieczne korekty;
- oddolny – mieszkańcy, przedsiębiorcy, członkowie organizacji pozarządowych postulują wprowadzenie koniecznych według nich zmian, które, jeśli są uznane za zasadne i mające na celu poprawienie sytuacji społeczności lokalnej, są uwzględniane i nanoszone.

W ten sposób Strategia Rozwoju Gminy Zamość odzwierciedla nie tylko działania i dążenia władz lokalnych, lecz także postulaty i ocenę mieszkańców, a przedsięwzięcia podejmowane w jej ramach składają się na długofalową politykę prorozwojową gminy. Monitorowanie i ewaluacja sposobu jej realizacji będą się odbywały wspólnie z lokalną społecznością w celu jak najbardziej optymalnego zaspokojenia potrzeb mieszkańców Gminy Zamość.

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA SYSTEMU REALIZACJI

Procedura wdrażania, monitorowania i aktualizacji to działania niezbędne dla zagwarantowania, że postanowienia przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostaną warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania

i weryfikacji zapisów Strategii w odniesieniu do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

WDRAŻANIE PLANOWANYCH ZADAŃ

Organem nadzorującym realizację Strategii Rozwoju jest Rada Gminy. Poza funkcją nadzorczą, kompetencją Rady Gminy jest uchwalenie zmian w Strategii Rozwoju. Odpowiedzialnym za wykonanie ujętych w Strategii założeń jest Wójt Gminy. Będzie on realizował zapisy Strategii poprzez:

- nadzór nad realizacją działań operacyjnych w oparciu o sprawozdania i bieżące wnioski wszystkich podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii,
- podejmowanie czynności, zmierzających do zapewnienia środków finansowych na przyjęte do realizacji działania operacyjne, a w szczególności: uwzględnianie zadań wynikających ze Strategii w projekcie budżetu Gminy, Wieloletniej Prognozie Finansowej, Planie Finansowym oraz pozyskiwanie pozabudżetowych źródeł finansowania, np. funduszy z programów zewnętrznych, wkładu własnego inwestorów zewnętrznych itp.,
- nawiązanie współpracy z partnerami w realizacji działań operacyjnych, wymagających zaangażowania innych podmiotów, między innymi organów samorządowych gmin lub innych powiatów, samorządu województwa, instytucji naukowych i państwowych, instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców.

Podstawowymi instrumentami wdrażania Strategii są:

- Plan Finansowy,
- Roczny Budżet Gminy,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa,
- Inne gminne programy np. program współpracy z organizacjami pozarządowymi, itp.

Ośrodkami koordynującymi współpracę w poszczególnych obszarach tematycznych będą stosowne Referaty Urzędu Gminy, realizujące zadania w ramach współpracy instytucjonalnej na rzecz realizacji Strategii Rozwoju Gminy. Istnienie takiej współpracy jest istotne ze względu na uzyskiwanie globalnych korzyści dla Gminy w formie: polepszenia kanałów informacyjnych, wymiany doświadczeń i przeglądu aktualnej sytuacji, a także wzmocnienia wzajemnej mobilizacji i partnerstwa społecznego.

MONITOROWANIE PLANOWANYCH ZADAŃ

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorządy mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów Strategii.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Strategii jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań. W płaszczyźnie tej obserwacje należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości,
- w sferze identyfikacji problemów,
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Obserwacja Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój powinna być przeprowadzana, co najmniej raz na rok. Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych.

Monitorowanie wdrażania Strategii Rozwoju jest podstawowym warunkiem osiągnięcia celów określonych w tym dokumencie. Monitoring ten służyć ma kontroli postępu realizacji kierunków działań oraz konkretnych zadań, weryfikacji osiągniętych rezultatów i porównywaniu ich zgodności z celami strategicznymi. Z upływem czasu istotnym działaniem będzie również ocena sytuacji zewnętrznej i ocena założeń, które mogą się dezaktualizować w związku ze zmianami sytuacji powiatu, regionu i kraju.

Głównymi obszarami monitorowania Strategii Rozwoju są:

- Cele i priorytety wytyczone w Strategii.
- Plan Finansowy.
- Roczny Budżet Gminy.
- Wieloletnia Prognoza Finansowa.
- Inne gminne programy np. program współpracy z organizacjami pozarządowymi itp.

Ważnym punktem wdrażania Strategii jest także system monitorowania wyposażony w zestaw wskaźników dobranych do celów pośrednich. Pozwala on na bieżące kontrolowanie procesów wdrożeniowych i osiąganie zamierzonych efektów, eliminowanie trudności i wprowadzanie ewentualnych zmian w treści i zakresie zadeklarowanych działań i zadań. Weryfikacja zapisów i stopnia realizacji zamierzeń powinna skłaniać do podejmowania działań przyspieszających wdrożenie, szukania możliwości wsparcia realizacji zadań w zewnętrznych jednostkach i z pomocą zewnętrznych źródeł finansowania. W momencie pojawienia się nowych możliwości czy też wystąpienia uciążliwych trudności należy działania Strategii odpowiednio przemodelować nadając celom, działaniom i zadaniom nowy kształt, tak aby nowopowstała sytuacja nie zagroziła powodzeniu wdrożenia ale wpłynęła na przyspieszenie pojawienia się wyników. Działania zmierzające do aktualizacji Strategii powinny być poprzedzone ewaluacją i procesem monitorowania oraz wnikliwą analizą otoczenia i czynników zewnętrznych mogących mieć wpływ na powodzenie Strategii.

Procedury wdrażania, monitorowania i aktualizacji zawierają listę działań, których podjęcie ma na celu ułatwienie realizacji Strategii oraz umożliwienie stałego monitorowania i dostosowywania jego zapisów do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego. Proces wdrażania Strategii jest rozpatrywany na trzech głównych poziomach:

- organizacyjnym,
- merytorycznym,
- społecznym.

Poziom organizacyjny

Strategia proponuje przede wszystkim zadania, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na polu aktywizacji mieszkańców Gminy, które mogą być partnerami administracji samorządowej w procesie wdrażania. Tak realizowana zasada partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu podmiotów, wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Koordynacja procesu wdrażania i aktualizacji Strategii będzie odbywać się poprzez wykorzystanie samorządowego modelu zarządzania. Model ten przekazuje proces zarządzania Strategią w ręce przedstawicieli władz jednostek

samorządowych, a więc w tym przypadku – Wójta Gminy oraz Rady Gminy. Decyzje, podejmowane w porozumieniu tych organów, oparte na kompleksowym podejściu do uwarunkowań społeczno-gospodarczych, będą w bardzo istotny sposób wpływały na rozwój lokalny Gminy.

Podstawowymi zadaniami w zakresie wdrażania Strategii i rozwoju lokalnego będą:

- koordynacja współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami,
- harmonizacja realizacji działań zapisanych w Strategii i innych dokumentach branżowych,
- przygotowanie okresowych raportów o stanie społeczno-gospodarczym Gminy,
- pozyskiwanie partnerów do realizacji zadań zapisanych w Strategii.

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów Strategii Rozwoju jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. Wszyscy partnerzy realizujący zadania w Strategii Rozwoju będą poproszeni o aktywną współpracę.

Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje wdrażanie i monitorowanie realizacji celów zapisanych w Strategii Rozwoju Gminy oraz przegląd jej zapisów i ich aktualizację. W konsekwencji systematycznych działań wdrożeniowych i monitorujących, osiągnięte zostaną cele operacyjne (średniookresowe) i strategiczne (długookresowe). Strategia Rozwoju Gminy Zamość określona została na lata 2016-2025. Okres ten odzwierciedla kolejny okres budżetowy Unii Europejskiej oraz działania aktualizacyjne dokumentów regionalnych i krajowych. Strategia jest nadrzędnym dokumentem prowadzącym do osiągnięcia celów średniookresowych i długookresowych w rozwoju społeczno-gospodarczym Gminy.

Poziom społeczny

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych

i zewnętrznych) dla realizacji zadań Strategii. Głównym adresatem zapisów dokumentu są mieszkańcy Gminy, a w szczególności:

1. Radni, pracownicy Urzędu i gminnych jednostek organizacyjnych.
2. Posłowie i senatorowie reprezentujący w Parlamencie region oraz radni Sejmiku Wojewódzkiego, związani z regionem.
3. Przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora gospodarczego, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu.
4. Sektor finansowy – banki, instytucje pożyczkowe i kredytowe.
5. Organizacje pozarządowe z terenu Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, placówki edukacyjne.

9 PLAN FINANSOWY

Tabela 66. Kwoty środków, źródła finansowania realizacji zadań oraz ich podział między poszczególne cele strategiczne

PLAN FINANSOWY					
Cel strategiczny I: Wyższa atrakcyjność inwestycyjna i dostępność komunikacyjna gminy.					
Lp.	Nazwa	Wartość całkowita [zł]	Środki budżetu Gminy [zł]	Środki zewnętrzne - z Programów Unii Europejskiej, budżetu Państwa i Samorządów [zł]	Lata realizacji
1	Budowa drogi gminnej nr 112237L w m. Sitaniec Wolica (do terenów inwestycyjnych)	1 970 000,00	1 070 000,00	900 000,00	2016-2018
2	Przebudowa drogi powiatowej nr 3249L na odcinku Kalinowice - Pniówek - Białowola - Zalesie	1 400 000,00	1 400 000,00	0,00	2018-2019
3	Przebudowa drogi powiatowej nr 3248L na odcinku Żdanów-Zwódnie-Pniówek	640 000,00	640 000,00	0,00	2016-2018
4	Przebudowa drogi gminnej nr 110385L w m. Jatutów	2 280 000,00	1 180 000,00	1 100 000,00	2016-2018
5	Budowa drogi gminnej nr 110409L w m. Kalinowice	1 580 000,00	830 000,00	750 000,00	2016-2017
6	Budowa nawierzchni dróg gminnych w m. Płoskie nr 110423L i 112234L	850 000,00	850 000,00	0,00	2016-2017
7	Program rozwoju gminnej infrastruktury drogowej	22 000 000,00	15 000 000,00	7 000 000,00	2016-2025
8	Utworzenie stref aktywności gospodarczej na terenie Miasta Zamość i Gminy Zamość	100 000,00	100 000,00	0,00	2017-2020
9	Utworzenie strefy aktywności gospodarczej na terenie Gminy Zamość	1 100 000,00	1 100 000,00	0,00	2017-2020
10	Program budowy infrastruktury bezpieczeństwa ruchu pieszych na drogach w Sołectwach Gminy Zamość	0,00	0,00	0,00	2016-2025
11	Modernizacja oświetlenia ulicznego w Gminie Zamość	6 000 000,00	1 000 000,00	5 000 000,00	2016-2019
Suma - Cel strategiczny I		37 920 000,00	23 170 000,00	14 750 000,00	
Cel strategiczny II: Wielokierunkowy rozwój wsi.					
1	AKTYWNE ROZTOCZE - turystyka przyrodnicza w Gminie Zamość	2 580 000,00	493 250,00	2 086 750,00	2016-2019
2	Budowa Centrum Kultury Dawnej w miejscowości Wysokie	960 000,00	560 000,00	400 000,00	2017-2019
3	Centrum Turystyki Lotniczej w miejscowości Mokre	2 500 000,00	500 000,00	2 000 000,00	2016-2018

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025

4	Budowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarnej w m. Żdanów, Żdanówek, Zwódne – Etap II	3 065 000,00	980 724,00	2 084 276,00	2016-2017
5	Budowa sieci wodociągowej z ujęciem wody w m. Żdanówek i Żdanów	1 800 000,00	1 800 000,00	0,00	2017-2018
6	Budowa sieci wodociągowej oraz sieci kanalizacji sanitarnej w m. Żdanów, Żdanówek, Zwódne – Etap III	3 030 000,00	1 024 000,00	2 006 000,00	2017-2018
7	Rozbudowa zbiorczej sieci wodociągowej z ujęciem wody w m. Płoskie – Etap I	2 000 000,00	1 000 000,00	1 000 000,00	2017-2018
8	Rozbudowa zbiorczej sieci wodociągowej m. Płoskie – Etap II	1 145 000,00	1 145 000,00	0,00	2019-2020
9	Rozbudowa zbiorczej sieci wodociągowej w m. Płoskie – Etap III	5 000 000,00	5 000 000,00	0,00	2020-2023
10	Budowa sieci wodociągowych w Gminie Zamość - Siedliska, Sitaniec, Sitaniec Wolica, Bortatycze Kolonia	1 000 000,00	500 000,00	500 000,00	2017 rok
11	Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Mokre	2 000 000,00	300 000,00	1 700 000,00	2020-2023
12	Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Sitaniec	1 750 000,00	1 750 000,00	0,00	2019-2025
13	Budowa kanalizacji sanitarnej w m. Płoskie	1 000 000,00	1 000 000,00	0,00	2019-2025
14	Program budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w Gminie Zamość	4 000 000,00	1 600 000,00	2 400 000,00	2019-2025
15	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Zamość – ZS Wysokie, ZS Sitaniec	3 400 000,00	510 000,00	2 890 000,00	2016-2018
16	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Zamość – SP Mokre, SP Pniówek, SP Lipsko, SP Borowina Sitaniecka	4 980 000,00	780 000,00	4 200 000,00	2016-2020
17	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część I	5 329 250,00	799 387,00	4 529 863,00	2016-2019
18.	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część II	5 323 250,00	798 487,00	4 524 763,00	2016-2019
19	Odnawialne źródła energii w Gminie Zamość – część III	7 900 000,00	1 185 000,00	6 715 000,00	2016-2019
20.	Rozbudowa i przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Żdanówek	1 130 000,00	630 000,00	500 000,00	2016-2020
21.	Budowa kompleksu sportowego w miejscowości Zawada	1 890 000,00	1 440 000,00	450 000,00	2016-2020
Suma - Cel strategiczny II		61 782 500,00	23 795 848,00	37 986 652,00	
Cel strategiczny III: Wzmocnienie kapitału społecznego oraz integracja społeczna.					
1	Rozbudowa obiektu Szkoły Podstawowej i Przedszkola w Kalinowicach	3 000 000,00	1 800 000,00	1 200 000,00	2019-2025
2	Program budowy mieszkań socjalnych	1 740 000,00	1 140 000,00	600 000,00	2019-2025
3	Zatrudnienie asystentów rodziny stosownie do potrzeb	1 300 000,00	650 000,00	650 000,00	2019-2025
4	Objęcie pomocą osób starszych i niepełnosprawnych w formie usług opiekuńczych	2 000 000,00	2 000 000,00	0,00	2019-2025
5	Kierowanie osób starszych i niepełnosprawnych do Domów Pomocy Społecznej (wymagających całodobowej opieki)	3 500 000,00	3 500 000,00	0,00	2019-2025

Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025

6	Utworzenie jednostki organizacyjnej Gminy - Centrum Integracji Społecznej	2 925 000,00	2 925 000,00	0,00	2019-2025
7	Organizowanie Kolonii letnich dla dzieci z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych	195 000,00	195 000,00	0,00	2019-2025
Suma - Cel strategiczny III		14 660 000,00	12 210 000,00	2 450 000,00	

Opracowanie: Doradztwo i Reklama Sp. z .o.o. na podstawie danych Urzędu Gminy Zamość

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Podstawowym źródłem finansowania inwestycji realizowanych przez Gminę jest budżet gminny, jednak ze względu na jego ograniczenia i konieczność sfinansowania innych, pozainwestycyjnych i bieżących zadań, konieczne jest wykorzystywanie możliwości zewnętrznego wsparcia poszczególnych przedsięwzięć założonych do realizacji w okresie objętym Strategią Rozwoju.

Do głównych zewnętrznych źródeł finansowania należą fundusze unijne oraz środki krajowe.

10.1 Gminna polityka budżetowa

Do podstawowych źródeł finansowania działań zaplanowanych do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 należał będzie gminny budżet. Prowadzenie polityki prorozwojowej wymaga zwiększenia wydatków inwestycyjnych, co wywołuje konieczność takiego zbilansowania budżetu, by jednocześnie zaspokojone były bieżące potrzeby oraz zapewnione zostało prawidłowe funkcjonowanie jednostki.

Konstruując gminny budżet i ustalając zasady tworzenia zasobów finansowych Gminy (w tym środków na finansowanie inwestycji) należy uwzględnić następujące aspekty:

- zaspokajanie sfer ubóstwa i zagwarantowanie minimum społecznego jakości życia;
- utrzymanie stanu posiadania i usprawnienie go;
- maksymalne wykorzystanie rezerw.

Uwzględnienie powyższych aspektów umożliwi zaspokojenie podstawowych potrzeb, zagwarantuje niezawodność funkcjonowania systemów i niezbędne otwarcie na przyszłość.

Łączne obciążenie z tytułu inwestowania w Gminie nie powinno zmniejszać poziomu niezbędnych racjonalnych wydatków bieżących (z zastrzeżeniem wykonania analizy ich efektywności i optymalizacji). Pozwoli to na zachowanie standardów usług świadczonych przez Gminę. Zwiększone dochody, wynikające z oczekiwanego wzrostu gospodarczego kierowane mogą być natomiast na finansowanie inwestycji.

Racjonalne określenie wielkości planowanych wydatków na realizację Strategii Rozwoju musi być powiązane z wieloletnim planowaniem całego budżetu. Zasadniczą funkcją prowadzenia bieżących analiz finansowych jest tworzenie podstaw do:

- Opracowania wieloletnich planów budżetowych,
- Opracowania wieloletnich planów (programów) inwestycyjnych,
- Określania źródeł i zasad finansowania jednostkowych projektów inwestycyjnych,
- Określania zasad długoterminowego finansowania działalności komunalnej,
- Tworzenia instrumentów zarządzania długiem.

Prowadzenie bieżących analiz finansowych zwiększy szanse w ubieganiu się o pozabudżetowe źródła finansowania projektów inwestycyjnych, działań prospołecznych i innych przedsięwzięć rozwojowych.

10.2 Programy Unii Europejskiej

Finansowe wsparcie Unii Europejskiej przysługuje państwom członkowskim Unii Europejskiej i podmiotom działającym na jej terenie oraz (w określonych przypadkach) krajom nienależącym do Unii Europejskiej (np. państwom starającym się o przyjęcie, korzystającym z tzw. funduszy przedakcesyjnych, itp.).

W okresie rozliczeniowym 2014-2020 Polska jest największym beneficjentem pomocy unijnej – łącznie otrzyma 82,5 mld euro. Głównym kryterium podziału środków finansowych Unii na poszczególne państwa członkowskie jest poziom produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca. Regiony o poziomie PKB na mieszkańca w granicach 75% - 90% średniego poziomu unijnego zaliczane są do regionów w okresie przejściowym, a bardziej rozwinięte to te, których PKB na mieszkańca osiąga 90% lub więcej średniej unijnej. Poziom PKB Polski na mieszkańca osiąga niecałe 70% średniego poziomu UE. Tylko województwo mazowieckie przekroczyło granicę 75% i znalazło się w grupie regionów lepiej rozwiniętych. Było to jednym z podstawowych powodów przyznania Polsce pomocy unijnej w ostatecznej wysokości. Ponadto, poza obiektywnym kryterium podziału funduszy, jakim jest poziom PKB na mieszkańca, wielkość przyznanych danemu państwu środków zależy od wielu innych czynników i zawsze jest przedmiotem negocjacji z Komisją Europejską.

Fundusze zostaną zainwestowane w zwiększenie konkurencyjności polskiej gospodarki, poprawę spójności społecznej i terytorialnej kraju, w podnoszenie sprawności i efektywności administracji. Najważniejszym celem programów unijnych jest poprawa poziomu życia mieszkańców dzięki wzrostowi gospodarczemu i wzrostowi zatrudnienia.

Obok bezzwrotnych dotacji Unia Europejska udostępnia także tzw. instrumenty zwrotne, czyli pożyczki i kredyty. Korzystać z nich mogą zarówno przedsiębiorcy, jak i samorządy.

Perspektywa na lata 2014-2020 będzie wdrażana w Polsce poprzez 6 krajowych programów operacyjnych zarządzanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz 16 programów regionalnych zarządzanych przez Urzędy Marszałkowskie.

10.2.1 Krajowe programy operacyjne

Środki unijne na poziomie krajowym rozdysponowane będą pomiędzy beneficjentów w ramach sześciu programów operacyjnych:

- Programu Infrastruktura i Środowisko,
- Programu Inteligentny Rozwój,
- Programu Wiedza Edukacja Rozwój,
- Programu Polska Cyfrowa,
- Programu Polska Wschodnia,
- Programu Pomoc Techniczna.

■ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Program, na którego realizację przeznaczono najwięcej środków. Priorytetami tego programu są: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, rozwój infrastruktury technicznej kraju i bezpieczeństwo energetyczne.

Program Infrastruktura i Środowisko finansowany jest z trzech źródeł:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z którego na program przeznaczone jest 4 905,9 mln euro,
- Funduszu Spójności, kwotą 22 507,9 mln euro,
- Środków krajowych – publicznych i prywatnych, których minimalne zaangażowanie wynosi 4 853,2 mln euro.

Obszary wsparcia i rodzaje projektów możliwych do realizacji w ramach programu Infrastruktura i Środowisko 2014-2020:

1. Zmniejszenie emisyjności gospodarki:
 - wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł energii (OZE);
 - poprawa efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach, sektorze publicznym i mieszkaniowym;
 - promowanie strategii niskoemisyjnych;
 - rozwój i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji.
2. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu:
 - rozwój infrastruktury środowiskowej;
 - dostosowanie do zmian klimatu;
 - ochrona i zahamowywanie spadku różnorodności biologicznej;
 - poprawa jakości środowiska miejskiego.
3. Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego:
 - rozwój drogowej infrastruktury w sieci TEN-T;
 - poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego;
 - poprawa bezpieczeństwa w ruchu lotniczym;
 - transport intermodalny, morski i śródlądowy.
4. Infrastruktura drogowa dla miast:
 - poprawa dostępności miast i przepustowości infrastruktury drogowej (rozwój infrastruktury drogowej w miastach i tras wylotowych z miast, budowa obwodnic).
5. Rozwój transportu kolejowego w Polsce:
 - rozwój kolei w TEN-T, poza siecią i kolei miejskich.
6. Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach:
 - infrastruktura i tabor dla publicznego transportu zbiorowego w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych.
7. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego
 - rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu gazu ziemnego i energii elektrycznej;
 - budowa i rozbudowa magazynów gazu ziemnego;
 - rozbudowa terminala LNG.

8. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury

- inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

9. Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia

- wsparcie infrastruktury systemu państwowego ratownictwa medycznego;
- wsparcie infrastruktury szpitali ponadregionalnych i współpracujących z nimi jednostek diagnostycznych w zakresie chorób „aktywności zawodowej” i opieki nad matką i dzieckiem.

Ze środków Programu Infrastruktura i Środowisko finansowane są projekty infrastrukturalne, o znaczeniu krajowym lub międzynarodowym.

Do grup podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie w ramach POIiŚ należą między innymi:

- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Przedsiębiorstwa realizujące cele publiczne,
- Administracja publiczna,
- Służby publiczne inne niż administracja,
- Instytucje ochrony zdrowia,
- Instytucje kultury, nauki i edukacji.

■ Program Operacyjny Inteligentny Rozwój

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój jest drugim co do wielkości alokowanych środków programem. To również największy w Unii Europejskiej program finansujący badania, rozwój i innowacje. Dzięki niemu, wsparcie m.in. na wspólne prowadzenie przedsięwzięć badawczo-rozwojowych uzyskują naukowcy i przedsiębiorcy, a wyniki prac B+R znajdują praktyczne zastosowanie w gospodarce. „Od pomysłu do rynku” - to główne założenie tego programu. Oznacza ono wsparcie powstawania innowacji: od tworzenia koncepcji niespotykanych produktów, usług lub technologii, przez przygotowanie prototypów/linii pilotażowych, po ich komercjalizację.

Program Inteligentny Rozwój finansowany jest z dwóch źródeł:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z którego na program przeznaczone jest 8 613,9 mln EUR

- Środków krajowych – publicznych i prywatnych, których minimalne zaangażowanie wynosi 1 575,9 mln EUR.

O wsparcie z Programu Inteligentny Rozwój występować mogą przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa (w szczególności MŚP),
- jednostki naukowe, konsorcja przedsiębiorstw oraz jednostek naukowych,
- instytucje otoczenia biznesu.

■ Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój to program mający na celu aktywizację zawodową osób młodych poniżej 30 roku życia pozostających bez zatrudnienia, wsparcie szkolnictwa wyższego, rozwój innowacji społecznych, mobilności i współpracy ponadnarodowej, a także reformy polityk publicznych w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, zdrowia i dobrego rządzenia.

Program Wiedza Edukacja Rozwój jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz ze środków specjalnej linii budżetowej Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych (*Youth Employment Initiative – YEI*), a także z budżetu państwa. Na realizację Programu przeznaczone zostanie ponad 5,4 mld euro, w tym ponad 2 mld euro na wsparcie osób młodych.

Program podzielony został na następujące osie priorytetowe:

- I Osoby młode na rynku pracy;
- II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji;
- III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju;
- IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa;
- V Wsparcie dla obszaru zdrowia;
- VI Pomoc techniczna.

Beneficjentami wsparcia mogą być m.in.:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego,
- administracja rządowa i jej jednostki podległe,
- organizacje pozarządowe, ich związki i federacje,
- podmioty ekonomii społecznej i ich federacje lub związki,
- samorząd gospodarczy i zawodowy,

- instytucje integracji i pomocy społecznej,
- instytucje rynku pracy.

■ Program Operacyjny Polska Cyfrowa

Program Polska Cyfrowa ma na celu zwiększenie dostępności do Internetu, stworzenie przyjaznej dla obywatela e-administracji, która umożliwi załatwianie wielu spraw za pośrednictwem komputera oraz upowszechnienie w społeczeństwie wiedzy i umiejętności korzystania z komputerów.

Program Polska Cyfrowa (POPC) finansowany jest z dwóch źródeł:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z którego na program przeznaczone jest 2 172,5 mln EUR,
- środków krajowych – publicznych i prywatnych, których minimalne zaangażowanie wynosi 394,4 mln EUR.

Dofinansowanie z programu Polska Cyfrowa kierowane będzie przede wszystkim na projekty inwestycyjne poszerzające dostęp do sieci szerokopasmowych. Jednocześnie kontynuowane będzie wdrażanie systemów stwarzających możliwość załatwiania wielu spraw urzędowych, związanych z edukacją czy usługami zdrowotnymi on-line. Aby w pełni wykorzystać potencjał nowych internetowych rozwiązań finansowane będą też działania pomagające odnaleźć się w wirtualnej rzeczywistości osobom, które mogą mieć z tym problemy, np. w wieku 50+ lub niepełnosprawnym. Specjalne wsparcie będzie też skierowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału młodych, kreatywnych programistów.

O dotacje z Programu Polska Cyfrowa występować mogą przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa telekomunikacyjne,
- jednostki administracji rządowej oraz jednostki im podległe lub przez nie nadzorowane,
- jednostki naukowe,
- państwowe organizacje kultury,
- organizacje pozarządowe.

■ Program Operacyjny Polska Wschodnia

Program Polska Wschodnia jest ponadregionalnym programem dla województw Polski Wschodniej mającym na celu wzrost konkurencyjności i innowacyjności poprzez wsparcie innowacyjności i rozwoju badań oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej makroregionu, w szczególności dzięki dostępności transportowej.

Program Polska Wschodnia finansowany jest z dwóch źródeł:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, z którego na program przeznaczone jest 2 000 mln EUR;
- środków krajowych – publicznych i prywatnych, których minimalne zaangażowanie wynosi 353 mln EUR.

Osie priorytetowe i działania:

1. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
 - Działanie 1.1. Platformy startowe dla nowych pomysłów;
 - Działanie 1.2. Internacjonalizacja MŚP,
 - Działanie 1.3. Wsparcie ponadregionalnych powiązań kooperacyjnych,
 - Działanie 1.4. Wzór na konkurencję.
2. Nowoczesna Infrastruktura Transportowa
 - Działanie 2.1. Zrównoważony transport miejski,
 - Działanie 2.2. Infrastruktura drogowa.
3. Ponadregionalna Infrastruktura Kolejowa
 - Działanie 3.1. Infrastruktura kolejowa,
4. Pomoc Techniczna
 - Działanie 4.1. Wsparcie procesu wdrażania oraz promocja programu.

O dotacje z Programu Polska Wschodnia występować mogą przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa typu startup,
- MŚP,
- ośrodki innowacji, jako animatorzy Platform startowych,
- jednostki samorządu terytorialnego.

■ Program Operacyjny Pomoc Techniczna

Program Pomoc Techniczna ma zapewnić sprawne działanie instytucji systemu wdrażania funduszy, jak również stworzenie skutecznego systemu informacji i promocji środków europejskich.

Program Pomoc Techniczna finansowany jest z dwóch źródeł:

- Funduszu Spójności, z którego na Program przeznaczone jest 700,1 mln euro.
- Środków krajowych z Budżetu Państwa – 123,55 mln euro.

Program zapewnia środki na utrzymanie i rozwój potencjału instytucji zaangażowanych w administrowanie Funduszami Europejskimi oraz na wsparcie instytucji odpowiedzialnych za realizację projektów i wsparcia miejskiego w polityce spójności.

W ramach Programu podejmowane będą też działania służące odpowiedniej promocji i informowaniu o Funduszach Europejskich możliwych do pozyskania przez Polskę w latach 2014-2020. Program ma także na celu przygotowanie beneficjentów do wdrażania projektów.

10.2.2 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) został opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, w szczególności *rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005* oraz aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej.

Celem głównym PROW 2014-2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą 13 513 295 000 euro, w tym: 8 598 280 814 z budżetu UE (EFRROW) i 4 915 014 186 euro wkładu krajowego. W ramach PROW 2014-2020 będą realizowane następujące działania:

1. Transfer wiedzy i działalność informacyjna;
2. Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw;

3. Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych;
4. Inwestycje w środki trwałe;
 - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000;
 - Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN;
 - Modernizacja gospodarstw rolnych;
 - Przetwórstwo i marketing produktów rolnych;
 - Scalanie gruntów;
5. Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych;
6. Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej;
 - Premie dla młodych rolników;
 - Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej;
 - Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa;
 - Restrukturyzacja małych gospodarstw;
 - Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych;
7. Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich;
 - Budowa lub modernizacja dróg lokalnych;
 - Gospodarka wodno-ściekowa;
 - Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej;
 - Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów;
 - Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego;
8. Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów;
9. Tworzenie grup i organizacji producentów;
10. Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne;
11. Rolnictwo ekologiczne;
12. Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami Współpraca;
13. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

- Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
- Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
- Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
- Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
- Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
- Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

10.2.3 Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego

Regionalny Program dla Województwa Lubelskiego finansowany jest z dwóch źródeł: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Dofinansowaniu ze środków unijnych towarzyszyć może dofinansowanie pochodzące z budżetu państwa lub budżetu samorządu województwa. W trakcie realizacji programu zaangażowane zostaną dodatkowo środki wnoszone przez podmioty realizujące projekty.

Udział poszczególnych źródeł finansowania w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego przedstawia się następująco:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego: 71,87%
- Europejski Fundusz Społeczny: 28,13%

Część środków finansowych Regionalnego Programu dla województwa Lubelskiego, skierowana będzie na przedsięwzięcia typowo inwestycyjne – począwszy od tych wspierających przedsiębiorców, poprzez infrastrukturę telekomunikacyjną, drogową i sanitarną, aż po przedsięwzięcia mające na celu ochronę środowiska czy infrastrukturę ochrony zdrowia.

Obok działań inwestycyjnych w programie, specjalna pula środków przeznaczona jest na wspieranie osób mających trudności na rynku pracy, a także chcących założyć własną firmę lub podnieść swoje kwalifikacje. Dofinansowany zostanie rozwój i właściwe ukierunkowanie edukacji, w sposób zwiększający szanse absolwentów na znalezienie pracy. Promowane będzie też nawiązywanie i zacieśnianie więzi i współpracy pomiędzy przedsiębiorcami i naukowcami.

Główne obszary wsparcia:

1. Nowoczesna gospodarka:

- wdrożenie w firmie własnych lub zakupionych wyników badań naukowych;
- wsparcie transferu wiedzy i praw niematerialnych ze świata nauki do biznesu poprzez pobudzenie współpracy przedsiębiorców z naukowcami;
- wsparcie pozyskania praw wyłącznych (np. patentów) dla własnych rozwiązań technicznych;
- inwestycje w infrastrukturę badawczą w przedsiębiorstwach;
- wsparcie usług innowacyjnych oferowanych przez Instytucje Otoczenia Biznesu działające w regionie, np. w postaci doradztwa lub dostępu do laboratoriów dla firm.

2. Wzmocnienie konkurencyjności firm:

- wsparcie na wprowadzenie przez mikro, małe i średnie firmy nowego lub znacząco ulepszanego produktu (towaru lub usługi), procesu, marketingu lub organizacji wraz z promocją innowacyjnych rozwiązań;
- wsparcie mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z branży turystycznej poprzez dofinansowanie inwestycji w bazę noclegową i gastronomiczną, tworzenie i rozwój parków tematycznych oraz obiektów aktywnego wypoczynku;
- powiększenie oferty poręczeń i pożyczek dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw poprzez dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych oraz innych instytucji specjalizujących się w usługach finansowych;
- uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych typu brownfield (w tym kompleksowe uzbrojenie terenu) w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych;
- rozwój infrastruktury istniejących inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką;

- kompleksowe wsparcie rozwoju klastrów regionalnych i lokalnych przyczyniające się do wzmocnienia współpracy pomiędzy jego członkami, jak również umacniania pozycji klastra i jego członków na arenie międzynarodowej.
3. Rynek pracy:
- poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu m.in. poprzez dokształcanie ich kadr;
 - wzrost aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia.
4. Cyfrowe województwo lubelskie:
- zapewnienie dostępności usług publicznych drogą elektroniczną, np. umożliwienie załatwiania spraw urzędowych on-line;
 - utworzenie i udostępnianie treści cyfrowych stanowiących zasoby publiczne, również w wyniku digitalizacji istniejących zasobów;
 - wsparcie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w działalności biznesowej, zmierzające do wytwarzania lub udoskonalenia e-usług lub produktów cyfrowych;
 - wsparcie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych do usprawnienia prowadzonej działalności gospodarczej, w tym – do zarządzania przedsiębiorstwem.
5. Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna:
- budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych;
 - ograniczenie liczby gospodarstw używających do ogrzewania materiałów zanieczyszczających powietrze, np. pieców węglowych, kominków, itp. poprzez wymianę lub modernizację pieców bądź podłączanie budynków do sieci ciepłych;
 - termomodernizacja w budynkach użyteczności publicznej, wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz instalacje odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach;
 - instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia w gminach lub obiektach użyteczności publicznej;
 - poprawa efektywności produkcji energii poprzez wykorzystanie źródeł kogeneracyjnych;

- budowa, przebudowa liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego (np. zintegrowane węzły przesiadkowe, drogi rowerowe, parkingi Park&Ride i Park&Bike).
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów:
- budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych oraz wody deszczowej, oczyszczalni ścieków i systemów zaopatrzenia w wodę;
 - budowa lub rozwój zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, a także instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych;
 - unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest;
 - ochrona różnorodności biologicznej poprzez budowę, modernizację i wyposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej, kampanie informacyjno-edukacyjne;
 - poprawa stanu środowiska miejskiego poprzez inwestycje przyczyniające się do likwidacji istotnych problemów gospodarczych i społecznych między innymi na obszarach przemysłowych, powojkowych, popegeerowskich oraz innych zdegradowanych obiektach.
7. Transport:
- budowa i rozbudowa kluczowej infrastruktury drogowej regionu, czyli dróg wojewódzkich oraz powiatowych stanowiących połączenie do głównych dróg tworzących sieć TEN-T;
 - zakup taboru na potrzeby transportu kolejowego.
8. Rewitalizacja:
- przebudowa lub remont zdegradowanych budynków w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione;
 - ochrona dziedzictwa kulturowego poprzez prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane przy zabytkach i w ich otoczeniu wraz z promocją obiektu oraz zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń;
 - przebudowa lub remont obiektów przemysłowych, powojkowych, popegeerowskich i pokolejowych z zagospodarowaniem ich otoczenia;
 - zagospodarowanie przestrzeni miejskich, w tym przebudowa i remont obiektów oraz zdegradowanych budynków, co ma przyczynić się do likwidacji istotnych

problemów gospodarczych i społecznych na obszarze rewitalizowanym wynikającym z Lokalnego Programu Rewitalizacji;

- zakup wyposażenia niezbędnego do prawidłowego funkcjonowania Centrów Usług Społecznych.

9. Infrastruktura edukacyjna i zdrowotna:

- budowa lub przebudowa infrastruktury wychowania przedszkolnego wraz z niezbędnym wyposażeniem;
- budowa, przebudowa, remont oraz wyposażenie laboratoriów dydaktycznych, sal do praktycznej nauki zawodu (wraz z usuwaniem barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych);
- zwiększenie dostępności i jakości usług zdrowotnych poprzez zakup wyposażenia i modernizację placówek ochrony zdrowia.

10.2.4 Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2014-2020

W okresie 2014-2020 współpraca transgraniczna między Polską, Białorusią i Ukrainą kontynuowana będzie w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (EIS) poprzez Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Ze współpracy będą mogli skorzystać mieszkańcy 4 polskich województw oraz 4 białoruskich i 6 ukraińskich obwodów. Funkcję Instytucji Zarządzającej Programem sprawować będzie polskie Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.

Program będzie realizował następujące cztery cele tematyczne:

- Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego.
- Poprawa dostępności regionów, rozwój trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych.
- Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony.
- Promocja zarządzania granicami oraz zarządzanie bezpieczeństwem, mobilnością i migracjami.

10.3 Inne zagraniczne źródła finansowania

Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) – do zakresu działania EBI należy finansowanie inwestycji zmierzających do wyrównania poziomu rozwoju najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. Beneficjentem kredytu udzielonego przez EBI na finansowanie rozwoju regionalnego mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego. EBI udziela kredytu w celu współfinansowania projektów objętych wsparciem funduszy strukturalnych UE pod warunkiem, że są zgodne ze strategią rozwoju regionu. Pożyczki z EBI mogą być przeznaczone na inwestycje z zakresu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, transportowej, zdrowotnej i edukacyjnej, sektora produkcyjnego, ochrony środowiska naturalnego. Środki EBI mogą pokrywać do 50% kosztów – przy projektach bez wsparcia UE oraz do 90% kosztów (łącznie ze środkami UE) w przypadku projektów ze wsparciem UE.

10.4 Źródła krajowe

Środki krajowe umożliwiające wsparcie różnorodnych gminnych inwestycji, pochodzą z budżetu Państwa. Są rozdysponowywane przez Ministerstwa, Wojewodów, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, itp.

Dofinansowanie można uzyskać w postaci dotacji z budżetu państwa. Ich przyznanie uregulowane jest ustawą o finansach publicznych. Dotację taką można otrzymać na finansowanie bądź też dofinansowanie zadań zarówno z zakresu administracji rządowej jak i innych zadań zleconych, bądź też bieżących zadań własnych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Dotację taką mogą także otrzymać fundacje i stowarzyszenia, jako jednostki nie zaliczane do sektora finansów publicznych.

Obecnie instytucją zarządzającą największą liczbą programów finansowanych ze środków krajowych jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W latach 2015-2020 NFOŚiGW realizuje następujące programy:

1. Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi
 - Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach,
2. Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi
 - Racjonalna gospodarka odpadami,
 - Ochrona powierzchni ziemi,

- Geologia i górnictwo.
3. Ochrona atmosfery
- Poprawa jakości powietrza - Programy ochrony powietrza; KAWKA,
 - LEMUR – Energooszczędne Budynki Użyteczności Publicznej,
 - Dopłaty do kredytów na budowę domów energooszczędnych,
 - Inwestycje energooszczędne w małych i średnich przedsiębiorstwach,
 - BOCIAN - Rozproszone, odnawialne źródła energii,
 - Prosument - linia dofinansowania z przeznaczeniem na zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii,
 - Ryś - termomodernizacja budynków jednorodzinnych,
4. Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów,
- Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej.
5. Międzydziedzinowe
- Wsparcie Ministra Środowiska w zakresie realizacji polityki ochrony środowiska,
 - Wspieranie działalności monitoringu środowiska,
 - Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska z likwidacją ich skutków,
 - Edukacja ekologiczna,
 - Współfinansowanie programu LIFE,
 - SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej, realizowanych przez WFOŚiGW,
 - E-KUMULATOR - Ekologiczny Akumulator dla Przemysłu,
 - Inicjatywy obywatelskie.

O dofinansowanie lub inną formę wsparcia w ramach programu mogą ubiegać się m.in. jednostki samorządu terytorialnego, państwowe jednostki budżetowe, osoby fizyczne i przedsiębiorcy.

„Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019”

Program ustanowiony został przez Radę Ministrów w celu realizacji Strategii Rozwoju Kraju do 2020 r. Przewiduje on udzielanie jednostkom samorządu terytorialnego dotacji

celowych z budżetu Państwa na dofinansowanie zadań własnych w zakresie budowy, przebudowy lub remontu dróg powiatowych i gminnych.

Program zakłada poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych oraz standardu lokalnej sieci drogowej, a także poprawę oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych.

Beneficjentami udzielonej pomocy finansowej mogą być:

- powiaty,
- gminy,
- miasta na prawach powiatu.

10.5 Partnerstwo publiczno-prywatne

Jednostki samorządu terytorialnego nie zawsze dysponują odpowiednimi środkami finansowymi na budowę nowych obiektów lub dokapitalizowanie określonych obszarów infrastrukturalnych. Trudna sytuacja finansowa w znaczący sposób ogranicza możliwości inwestycyjne gmin. Zdając sobie sprawę z wagi oraz znaczenia planowanych przedsięwzięć konieczne jest zastosowanie rozwiązań alternatywnego finansowania inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Możliwość taka pojawiła się wraz z wejściem w życie ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym. Pozwala ona na zaangażowanie środków prywatnych oraz sektora finansów publicznych we wspólne przedsięwzięcia służące rozwojowi gospodarczemu Gminy lub regionu.

Instrument PPP został uregulowany prawnie w dniu 28 lipca 2005 r. (Dz.U. Nr 169 poz. 1420). PPP jest formą długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego w celu osiągnięcia obopólnych korzyści. Kluczową cechą PPP jest łączenie zasobów publicznych i kapitału prywatnego dla realizacji wspólnego przedsięwzięcia.

Opisane wyżej źródła finansowania (zarówno krajowe, jak i zagraniczne) stanowią szansę zarówno dla władz gminnych, jak również mieszkańców i innych podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy, na pozyskanie zewnętrznego wsparcia dla różnego rodzaju przedsięwzięć, jakie są zaplanowane do realizacji do 2025 roku.

11 KONSULTACJE SPOŁECZNE

Niezwykle istotnym etapem procesu przygotowywania i opracowywania dokumentu strategicznego są konsultacje społeczne. Pozwalają one mieszkańcom na bezpośrednie wypowiedzenie się na temat stanu obecnego gminy, umożliwiają dokonanie przez nich oceny możliwości jej rozwoju, a także przyczyniają się do lepszego zdiagnozowania potrzeb lokalnej społeczności. Dzięki właściwie przeprowadzonym konsultacjom społecznym oraz prawidłowej interpretacji ich wyników zagwarantowane jest obranie celów i kierunków polityki prorozwojowej gminy zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców.

Podczas przygotowywania strategii zdecydowano się na:

- przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu dokumentu I stopnia - jedno spotkanie,
- przeprowadzenie konsultacji II stopnia już po opracowaniu całości dokumentu w formie umieszczenia projektu dokumentu na stronie Internetowej wraz z formularzem zgłaszania uwag. Konsultacje II stopnia odbywały się w formie online.

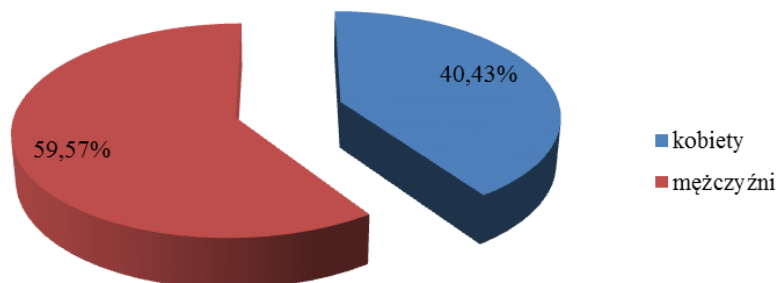
Konsultacje I i II stopnia skierowane były do wszystkich grup społecznych – do mieszkańców, organizacji pozarządowych, radnych, sołtysów, przedsiębiorców. Podczas konsultacji I stopnia zostały przeprowadzone badania społeczne w formie badań ankietowych. Osobom biorącym udział w badaniu zadano pięć pytań:

- pierwsze z nich pozwoliło na sporządzenie profilu ankietowanych,
- drugie pozwalało na ocenę obecnej sytuacji gminy za pomocą odpowiednio dobranych mierników,
- trzecie umożliwiało mieszkańcom opisanie własnymi słowami, jakie według nich są najpoważniejsze problemy związane obecnie z jakością życia w Gminie Zamość,
- w czwartym wskazywano, które z podanych kierunków działań powinny zostać uznane za priorytetowe w procesie programowania rozwoju Gminy Zamość,
- w piątym osoby badane mogły wskazać własne propozycje priorytetowych kierunków i inwestycji.

Dzięki takiej budowie ankiety, ankietowani mieli możliwość zarówno dokonywania oceny podanych odpowiedzi, jak również przedstawienia indywidualnych wniosków i odczuć. Mieszana forma ankiety pozwala na liczbowe sklasyfikowanie wybranych odpowiedzi w celu ich porównania oraz ustalenia najczęściej wskazywanych, co oznacza uznanie ich za najbardziej istotne, jak również zapoznania się z osobistym zdaniem mieszkańców.

Ankietowani, którzy zdecydowali się na wzięcie udziału w badaniu, to w większości mężczyźni (59,57% badanych).

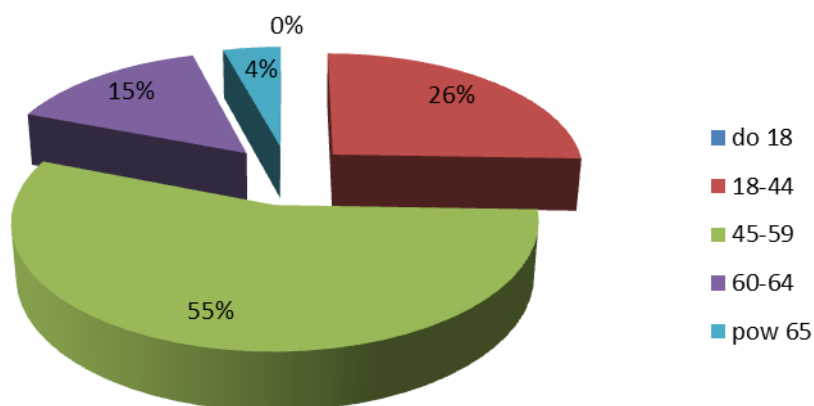
Wykres 20. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na płeć

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Wszystkie osoby badane cechowały się wiekiem od 18 do pow. 65 lat. Wszyscy mieszkańcy biorący udział w ankiecie to mieszkańcy Gminy Zamość.

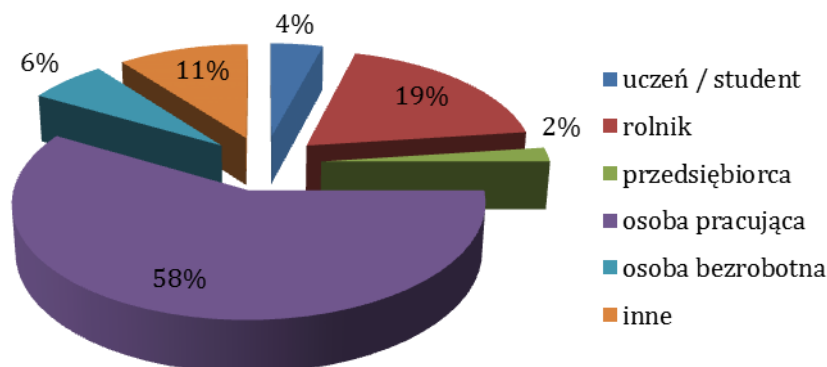
Wykres 21. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na wiek

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie swojego statusu zawodowego. Podział ankietowanych pod względem ich statusu zawodowego obrazuje poniższy wykres:

Wykres 22. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na status zawodowy

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Grupę ankietowanych należy uznać za reprezentatywną. W podziale na status zawodowy wśród osób badanych dominują osoby pracujące. W związku z tym, iż przedział wiekowy został określony zgodnie z podziałem na ekonomiczne grupy wieku, przedział wiekowy, do którego należą ankietowani jest bardzo szeroki, gdyż obejmuje osoby w wieku od 18 do ponad 65 lat. W badaniu ankietowym wzięło udział najwięcej osób w wieku 45-59 lat (58 %). Należy więc przyjąć, że jest to wystarczająco przekrojowa wiekowo grupa, by wyniki badań ankietowych obrazowały ogólne odczucia mieszkańców o obecnej sytuacji gminy.

Pytanie drugie miało na celu umożliwienie mieszkańcom gminy i odwiedzającym ją turystom dokonanie oceny sytuacji obecnej i poszczególnych elementów związanych z jakością życia na badanym obszarze za pomocą mierników liczbowych. Ustalono ich skalę od 1 (bardzo zły) do 5 (bardzo dobry). Oceniane elementy pogrupowane były w sześć kategorii infrastruktura techniczna, edukacja, kultura i rekreacja, sfera przestrzenna, gospodarka i rynek pracy, turystyka, sfera społeczna. Wyniki oceny dokonanej przez ankietowanych dla poszczególnych kategorii zaprezentowano poniżej:

■ Infrastruktura techniczna

Tabela 67. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Poziom rozwoju sieci wodociągowej	1	2,17	3,39
	2	15,22	

	3	39,13	
	4	28,26	
	5	15,22	
Poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej	1	6,52	2,87
	2	26,09	
	3	45,65	
	4	17,39	
	5	4,35	
Jakość dróg	1	2,13	3,36
	2	10,64	
	3	40,43	
	4	42,55	
	5	4,26	
Gospodarka odpadami	1	0,00	4,04
	2	0,00	
	3	20,00	
	4	55,56	
	5	24,44	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Spośród poszczególnych elementów infrastruktury technicznej najlepiej oceniony został poziom rozwoju gospodarki odpadami. Otrzymał największą ocenę średnią oraz brak wskazań na oceny „bardzo zły” i „zły”. Miał również największy procentowy udział w kategorii „dobre” i „bardzo dobre”. Dosyć wysoko został oceniony również poziom rozwoju sieci wodociągowej i jakości dróg.

■ Edukacja, kultura i rekreacja

Tabela 68. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Edukacja, kultura i rekreacja

Edukacja, kultura i rekreacja			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	1	0,00	3,94
	2	2,13	
	3	21,28	
	4	57,45	
	5	19,15	
Poziom rozwoju infrastruktury kulturalnej	1	0,00	3,81
	2	8,51	
	3	21,28	
	4	51,06	
	5	19,15	
Liczba wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się na terenie Gminy	1	0,00	4,17
	2	6,38	
	3	17,02	

	4	29,79	
	5	46,81	
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się na terenie Gminy	1	6,52	3,65
	2	13,04	
	3	21,74	
	4	26,09	
	5	32,61	
Kultywowanie lokalnych tradycji oraz dbałość o dziedzictwo historyczne i kulturowe Gminy	1	2,17	3,94
	2	8,70	
	3	8,70	
	4	54,35	
	5	26,09	
Liczba placówek edukacyjnych	1	0,00	4,19
	2	8,51	
	3	8,51	
	4	38,30	
	5	44,68	
Funkcjonowanie placówek edukacyjnych i ich warunki lokalowe	1	2,22	3,64
	2	11,11	
	3	22,22	
	4	48,89	
	5	15,56	
Dostępność zajęć dodatkowych dla uczniów	1	0,00	3,58
	2	13,33	
	3	28,89	
	4	44,44	
	5	13,33	
Poziom rozwoju opieki przedszkolnej	1	0,00	3,42
	2	13,95	
	3	37,21	
	4	41,86	
	5	6,98	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii „Edukacja, kultura i rekreacja” najlepiej oceniona została liczba wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się na terenie Gminy. Nikt z ankietowanych nie ocenił jej jako „bardzo zły”, miała ona również największy procentowy udział w kategorii „bardzo dobre”. Najwyższą średnią ocenę uzyskała kategoria: liczba placówek edukacyjnych. Wysoko oceniono również poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, gdzie najczęściej wskazań uzyskała ocena „dobry”. Najniżej został oceniony poziom rozwoju opieki przedszkolnej.

■ Sfera przestrzenna

Tabela 69. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera przestrzenna

Sfera przestrzenna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Stan i jakość terenów rekreacyjnych	1	0,00	3,35
	2	15,22	
	3	39,13	
	4	41,30	
	5	4,35	
Estetyka otoczenia i ład przestrzenny	1	0,00	3,61
	2	0,00	
	3	38,64	
	4	61,36	
	5	0,00	
Organizacja zieleni i zagospodarowanie terenów zielonych	1	0,00	3,32
	2	6,82	
	3	56,82	
	4	34,09	
	5	2,27	
Stan środowiska naturalnego i jego ochrona	1	0,00	3,64
	2	2,38	
	3	38,10	
	4	52,38	
	5	7,14	
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poszczególnych miejscowości	1	2,17	3,43
	2	2,17	
	3	50,00	
	4	41,30	
	5	4,35	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii Sfera przestrzenna osoby badane najwyżej oceniły stan środowiska naturalnego i jego ochronę. Element ten uzyskał najwięcej ocen „bardzo dobry” spośród wszystkich w tej kategorii, również średnia ocena jest najwyższa spośród ocen dla wszystkich elementów tej kategorii. Najwięcej ocen „dobry” uzyskała estetyka otoczenia i ład przestrzenny. Najgorzej oceniono organizację zieleni i zagospodarowanie terenów zielonych, dla których najwięcej wskazań uzyskała ocena „zły”, najniższa była również jego średnia ocena.

■ Gospodarka i rynek pracy

Tabela 70. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Gospodarka i rynek pracy

Gospodarka i rynek pracy			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Lokalny rynek pracy	1	21,74	2,17
	2	47,83	
	3	23,91	
	4	4,35	
	5	2,17	
Atrakcyjność inwestycyjna obszaru gminy	1	2,17	3,41
	2	8,70	
	3	41,30	
	4	41,30	
	5	6,52	
Warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	1	0,00	3,20
	2	19,51	
	3	43,90	
	4	34,15	
	5	2,44	
Rozwój sektora przemysłu i usług pozarolniczych na terenie gminy	1	6,98	3,05
	2	18,60	
	3	39,53	
	4	32,56	
	5	2,33	
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	1	7,14	2,86
	2	21,43	
	3	50,00	
	4	21,43	
	5	0,00	
Dostępność i jakość terenów inwestycyjnych	1	2,70	3,03
	2	18,92	
	3	54,05	
	4	21,62	
	5	2,70	
Warunki do prowadzenia i rozwoju działalności rolnej	1	4,76	3,24
	2	9,52	
	3	45,24	
	4	38,10	
	5	2,38	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Kategoria „Gospodarka i rynek pracy” została oceniona najgorzej. Najwyższa średnia ocena w tej kategorii to 3,41. Najgorzej oceniony został lokalny rynek pracy – uzyskał aż

21,74% wskazań na ocenę „bardzo zły” i 47,83% wskazań na ocenę „zły”. Również wspieranie rozwoju przedsiębiorczości zostało w znacznej części ocenione jako złe. Najlepiej oceniono „Atrakcyjność inwestycyjna obszaru gminy” – 41,30% badanych uznało je za dobre.

■ Turystyka

Tabela 71. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Turystyka

Turystyka			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Atrakcyjność turystyczna gminy	1	0,00	3,77
	2	11,36	
	3	15,91	
	4	56,82	
	5	15,91	
Poziom rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej	1	0,00	3,30
	2	25,58	
	3	27,91	
	4	37,21	
	5	9,30	
Promocja gminy, działania mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów	1	7,14	3,50
	2	9,52	
	3	23,81	
	4	45,24	
	5	14,29	
Rola turystyki w lokalnej gospodarce	1	2,38	2,88
	2	35,71	
	3	38,10	
	4	19,05	
	5	4,76	
Poziom rozwoju i różnorodność usług turystycznych	1	0,00	3,12
	2	26,19	
	3	38,10	
	4	33,33	
	5	2,38	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii Turystyka najlepiej oceniono atrakcyjność turystyczną gminy. Element ten uzyskał najwięcej ocen „bardzo dobry” i „dobry” spośród wszystkich w tej kategorii, również średnia ocena jest najwyższa spośród ocen dla wszystkich elementów tej kategorii. Najgorzej oceniono rolę turystyki w lokalnej gospodarce – największa była liczba wskazań na ocenę „zła”, najniższa była również średnia ocena tego elementu.

■ Sfera społeczna

Tabela 72. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera społeczna

Sfera społeczna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Aktywność społeczna mieszkańców gminy i innych podmiotów, ich udział w życiu kulturalnym i społecznym	1	0,00	3,41
	2	15,91	
	3	36,36	
	4	38,64	
	5	9,09	
Dostępność do usług ochrony zdrowia w gminie (podstawowa opieka medyczna, apteki, stomatolog)	1	2,33	3,37
	2	11,63	
	3	46,51	
	4	25,58	
	5	13,95	
Istnienie organizacji pozarządowych, działających w celach społecznych	1	0,00	3,26
	2	16,28	
	3	51,16	
	4	23,26	
	5	9,30	
Dostęp do Internetu	1	2,27	3,43
	2	6,82	
	3	45,45	
	4	36,36	
	5	9,09	
Bezpieczeństwo	1	0,00	3,77
	2	0,00	
	3	31,82	
	4	59,09	
	5	9,09	
Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, aktywizacja grup mieszkańców szczególnie zagrożonych występowaniem negatywnych zjawisk społecznych	1	2,33	3,35
	2	9,30	
	3	48,84	
	4	30,23	
	5	9,30	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W sferze społecznej najlepiej oceniono bezpieczeństwo, ponad 59% ankietowanych uznało jego poziom za dobry, również średnia ocena jest najwyższa spośród ocen dla wszystkich elementów tej kategorii. Najniżej ocenione zostało istnienie organizacji pozarządowych, działających w celach społecznych. Jednocześnie odnotowano tu najwięcej wskazań na odpowiedź „zła”.

W pytaniu trzecim ankietowani zostali poproszeni o wyrażenie własnego zdania na temat problemów związanych z jakością życia na terenie Gminy Zamość poprzez przedstawienie indywidualnych opinii na temat tego, czego brak/niedostatek/niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej. Do najczęściej wskazywanych odpowiedzi należały:

- Brak miejsc pracy, w tym miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych,
- Emigracja ludzi młodych,
- Brak perspektyw dla młodych małżeństw,
- Niskie zarobki w miejscach pracy już istniejących,
- Brak współpracy pomiędzy samorządami,
- Brak zaangażowania społecznego mieszkańców,
- Brak dodatkowych pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych dla dzieci,
- Niewystarczająca baza edukacyjna,
- Brak zainteresowania osobami niepełnosprawnymi,
- Brak możliwości zagospodarowania czasu wolnego seniorom,
- Nieodpowiednia promocja Gminy,
- Niewystarczająca liczba linii autobusowych komunikacji podmiejskiej,
- Brak straży wiejskiej/gminnej mogącej szybko reagować na bieżące problemy (np. nielegalna wycinka drzew, spalanie śmieci, wylwanie nieczystości),
- Brak zakładów produkcyjnych,
- Rozdrobnione gospodarstwa rolne,
- Brak grup producenckich,
- Niska opłacalność produkcyjna w małych gospodarstwach,
- Nieodpowiednia polityka rolna – brak możliwości zbytu,
- Słabe zainteresowanie mieszkańców sprawami dotyczącymi Gminy,
- Zły stan dróg i infrastruktury około drogowej (chodników, ścieżek rowerowych, itp.),
- Niedostateczna promocja walorów turystycznych gminy,
- Brak oferty turystycznej,
- Niewystarczająca liczba hal sportowych,
- Brak mieszkań socjalnych,
- Brak scalenia gruntów,
- Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej i wodociągowej,
- Brak kolektorów słonecznych,

- Zły dostęp do Internetu,
- Duży odpływ dzieci do szkół miejskich, złe zarządzanie szkołami, niski poziom nauki.
- Nierównomierny rozwój poszczególnych miejscowości,
- Brak innowacyjności na terenie Gminy,
- Niedostateczny rozwój bazy turystycznej zarówno dla turystów indywidualnych jak i grup,
- Niedostateczny rozwój bazy agroturystycznej,
- Niewystarczająca oferta kulturalno-rozrywkowa.

Pytanie czwarte miało na celu bezpośrednie włączenie mieszkańców w etap ustalania hierarchii potrzeb i priorytetów rozwoju Gminy Zamość. Osoby biorące udział w badaniu zostały poproszone o wskazanie, które kierunki działań powinny zostać uznane za priorytetowe w procesie programowania polityki prorozwojowej. Każdy z ankietowanych miał możliwość wskazania więcej, niż jednej odpowiedzi. Zestawienie wskazań ankietowanych zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 73. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie wskazań priorytetowych kierunków rozwoju

Rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.)	26,50%
Wzrost dostępności terenów inwestycyjnych	15,38%
Aktywizacja życia społecznego	14,53%
Rozwój turystyki jako ważnej gałęzi lokalnej gospodarki, wykorzystanie turystycznego potencjału gminy	11,11%
Rozwój bazy turystyczno-wypoczynkowej	9,40%
Rozwój i podniesienie dostępności infrastruktury rekreacyjno-sportowej (budowa i modernizacja boisk, hal sportowych, placów zabaw)	7,69%
Poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej	6,84%
Poprawa jakości przestrzeni publicznej i wzrost jej funkcjonalności	5,13%
Rozwój infrastruktury i rozszerzenie oferty kulturalno-rozrywkowej	3,42%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie wyników badania ankietowego

Za najbardziej priorytetowy kierunek prowadzenia działań prorozwojowych uznano rozwój i poprawę stanu infrastruktury technicznej. Ankietowani często wybierali również wzrost dostępności terenów inwestycyjnych, aktywizację życia społecznego oraz rozwój turystyki jako ważnej gałęzi lokalnej gospodarki, wykorzystanie turystycznego potencjału gminy.

Ostatni etap badania ankietowego umożliwił osobom biorącym w nim udział wskazanie własnych propozycji kierunków rozwoju oraz inwestycji uznanych za niezbędne do podjęcia w latach obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025. Poniżej zestawiono najczęściej pojawiające się odpowiedzi:

- Przebudowa i remont dróg i infrastruktury towarzyszącej,
- Promocja turystyczna i gospodarcza,
- Większa współpraca z Miastem Zamość w zakresie pozyskiwania inwestorów, promocji gospodarczej,
- Stworzenie produktu turystycznego rozpoznawalnego na terenie kraju,
- Utworzenie miejsc pracy,
- Rozwój infrastruktury technicznej,
- Budowa zbiornika wodnego w miejscowości Wierzchowiny,
- Odnawialne źródła energii,
- Rozwój przetwórstwa rolnego,
- Rozwój sieci kanalizacyjnej i wodociągowej,
- Rozwój gospodarczy poprzez pozyskanie zagranicznych inwestorów,
- Wykorzystanie walorów turystycznych Gminy,
- Rozwój infrastruktury transportowej.

Odpowiedzi udzielane przez respondentów świadczą o tym, iż mieszkańcy Gminy Zamość mają świadomość konieczności przeprowadzenia zmian i wdrożenia różnorodnych działań zmierzających do poprawy zdiagnozowanej sytuacji problemowej.

Zdjęcie 1. Konsultacje społeczne projektu dokumentu I stopnia w Gminie Zamość

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.

W ramach konsultacji społecznych II stopnia, po opracowaniu projektu dokumentu i umieszczeniu na stronie Internetowej wraz z formularzem zgłaszania uwag. W wyznaczonym terminie do Urzędu Gminy wpłynęła jedna uwaga, która została uwzględniona.

PODSUMOWANIE

Ze względu na to, iż Strategia Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 została opracowana z uwzględnieniem 10-letniego horyzontu czasowego, jej aktualność będzie malała w czasie. Konieczne będzie poddawanie dokumentu strategicznego procesom aktualizacji, które uwzględniały będą zmieniające się uwarunkowania i czynniki wpływające na rozwój. Proces utrzymania Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 w ciągłej aktualności będzie wymagał zachowania pewnych reguł (zasad), które można ująć następująco:

- Zasada spójności wewnętrznej i zewnętrznej Strategii z innymi dokumentami o podobnym charakterze. Spójność wewnętrzna oznacza zgodność ustaleń strategicznych i operacyjnych z treścią wizji i misji oraz z wynikami diagnozy. Zasada ta oznacza, że dokument jest wewnętrznie niesprzeczny. Spójność zewnętrzna odnosi się głównie do układu celów. Oznacza zgodność Strategii z celami innych dokumentów Gminy, a przede wszystkim z dokumentami wyższego rzędu, np. ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 oraz z dokumentami szczebla centralnego, dotyczącymi polityki regionalnej (np. ze Strategią Rozwoju Kraju) i przestrzennej (np. z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju).
- Zasada implikacji, tzn. wynikania następnych etapów planowania strategicznego z poprzednich. Ta zasada warunkuje logikę i zasadność ustaleń strategicznych, np. celów na podstawie diagnozy, analizy SWOT i wizji przyszłości. Z kolei z celów wynikają zadania i inne elementy operacyjne.
- Zasada ciągłości planowania w czasie, co dotyczy zwłaszcza zmiennych elementów Strategii. Powodzenie we wdrażaniu Strategii zależy m.in. od zmienności uwarunkowań zewnętrznych, głównie w sferze polityki gospodarczej Polski i Unii Europejskiej. Pokonywanie tej trudności jest możliwe poprzez aktualizację dokumentu w odpowiednich jego elementach adekwatnie do wskazanych zmian.
- Zasada elastyczności, co sugeruje zachowanie wymaganej ogólności zapisu celów tak, aby można w ich treść wpisywać nowe zadania. Częściowe zabezpieczenie Strategii przed jej dezaktualizacją jest możliwe także poprzez elastyczne zapisy ustaleń, w tym głównie celów oraz wieloszczeblową hierarchizację celów. W celach wyższych szczebli powinna być uwzględniona możliwość umieszczania celów i zadań o charakterze operacyjnym. Powinna też być zagwarantowana możliwość wymiany pewnych elementów na inne, bez narażania całego dokumentu na sprzeczności wewnętrzne.

- Zasada monitorowania, w tym systematycznej obserwacji, analizy i interwencji. Jest to warunek doskonalenia Strategii w procesie planowania ciągłego. Proces obserwacji i interwencji można podzielić na dwie zasadnicze ścieżki, w tym ścieżkę monitorowania rzeczywistych zmian (szersze pole obserwacji) i węższe, skupiające się na wdrażaniu Strategii;
- Zasada uspołecznienia procesu budowania i wdrażania Strategii. Zasada ta wynika zarówno z reguły społeczeństwa demokratycznego, jak też informacyjnej funkcji wszelkiego planowania. W procesie uspołecznienia zainteresowane dokumentem grupy społeczne wyrażają swoje preferencje wobec władz samorządowych. Zwiększa się ich czynny udział w życiu Gminy i działaniach na rzecz wspólnoty samorządowej, wzrasta ich poczucie odpowiedzialności za tradycję, wizerunek i otoczenie Gminy. Czują się współtwórcami wszelkich działań wspomagających rozwój.

Wykorzystanie tych zasad będzie oznaczało zachowanie aktualności Strategii Rozwoju Gminy Zamość na lata 2016-2025 w ciągu całego obranego horyzontu czasowego.

SPIS MAP

Mapa 1. Lokalizacja Gminy Zamość na tle kraju i powiatu zamojskiego.....	13
Mapa 2. Lokalizacja Gminy Zamość na tle powiatu zamojskiego	14
Mapa 3. Układ osadniczy Gminy Zamość	18
Mapa 4. Obszar Gminy Zamość położony w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego na tle podziału administracyjnego.....	23
Mapa 5. Główne zasoby naturalne (w tym kompleksy gleb) województwa lubelskiego	25

SPIS TABEL

Tabela 1. Rozmieszczenie ludności w miejscowościach Gminy Zamość w latach 2010-2014.	15
Tabela 2. Powierzchnia gruntów leśnych w Gminie Zamość w latach 2005-2014 [ha].....	27
Tabela 3. Liczba mieszkańców Gminy Zamość w latach 2005-2014 według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.XII.)	30
Tabela 4. Porównanie gęstości zaludnienia w Gminie Zamość, powiecie zamojskim na obszarach wiejskich, powiecie zamojskim ogółem, województwie lubelskim (gminy wiejskie) województwie lubelskim ogółem oraz na terenie kraju (gminy wiejskie) i na terenie kraju ogółem w latach 2005-2014	30
Tabela 5. Ludność Gminy Zamość w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym mężczyźni - 18-64 lata, kobiety - 18-59 lat) i poprodukcyjnym (mężczyźni - 65 lat i więcej, kobiety - 60 lat i więcej) wg płci w latach 2005-2014.....	32
Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Zamość w latach 2005-2014	34
Tabela 7. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Zamość, powiecie zamojskim i w województwie lubelskim w 2014r.	36
Tabela 8. Liczba zameldowań i wymeldowań na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014	37
Tabela 9. Saldo migracji na terenie Gminy Zamość w latach 2005-2014	38
Tabela 10. Struktura bezrobocia w Gminie Zamość w 2013 r.	41
Tabela 11. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i kraju w 2014 roku	42
Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani w Gminie Zamość w latach 2005-2014.....	43
Tabela 13. Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Zamość, powiecie zamojskim oraz w województwie lubelskim w 2014 r.	48
Tabela 14. Powierzchnia geodezyjna Gminy Zamość według kierunków wykorzystania w 2014 roku [ha].....	54
Tabela 15. Liczba i areal gospodarstw rolnych położonych na terenie Gminy Zamość (2015 r.)	55
Tabela 16. Najważniejsze uprawy w Gminie Zamość według rodzaju i powierzchni w 2010 r.	56
Tabela 17. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Zamość w 2010 r.	56
Tabela 18. Stan nawierzchni dróg gminnych objętych ewidencją drogową (drogi publiczne i wewnętrzne)	64
Tabela 19. Wykaz dróg wojewódzkich przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na grudzień 2014 r.)	64

Tabela 20. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na 31.12.2014 r.)	64
Tabela 21. Wykaz dróg gminnych przebiegających przez obszar Gminy Zamość (stan na sierpień 2015 r.)	65
Tabela 22. Stan zwodociągowania Gminy Zamość w latach 2005-2014	69
Tabela 23. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w Gminie Zamość w latach 2005-2014 [m ³]	70
Tabela 24. Porównanie stopnia zwodociągowania Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)	70
Tabela 25. Stan skanalizowania Gminy Zamość w latach 2005-2014	71
Tabela 26. Porównanie stopnia skanalizowania Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)	72
Tabela 27. Gazyfikacja Gminy Zamość w latach 2005-2013	75
Tabela 28. Zużycie gazu w gospodarstwach domowych w Gminie Zamość w latach 2005-2013 [m ³]	75
Tabela 29. Porównanie stopnia gazyfikacji Gminy Zamość oraz obszarów wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2013 r. (w %)	75
Tabela 30. Przedszkola i oddziały przedszkolne w Gminie Zamość w latach 2005-2014	77
Tabela 31. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	77
Tabela 32. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat	78
Tabela 33. Szkolnictwo podstawowe – Gmina Zamość	78
Tabela 34. Szkolnictwo gimnazjalne – Gmina Zamość	79
Tabela 35. Szkoły podstawowe i gimnazja dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (bez szkół specjalnych)	79
Tabela 36. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania Gminnej Biblioteki Publicznej w Zamościu w latach 2005-2014	84
Tabela 37. Podstawowe wskaźniki dla bibliotek w Gminie Zamość, powiecie zamojskim (obszary wiejskie) i województwie lubelskim (obszary wiejskie) w 2013 roku	84
Tabela 38. Świetlice wiejskie w Gminie Zamość	86
Tabela 39. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na terenie Gminy Zamość, powiatu zamojskiego (obszary wiejskie) oraz województwa lubelskiego (obszary wiejskie) w 2013 r.	88
Tabela 40. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Zamość w latach 2005-2014	88
Tabela 41. Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań (2013 r.)	89
Tabela 42. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Zamość	89
Tabela 43. Dochody i przychody budżetów Gminy lat 2012 - 2014	93
Tabela 44. Wydatki i rozchody budżetu Gminy lat 2012 - 2014	93
Tabela 45. Zestawienie dochodów i wydatków Gminy Zamość w latach 2010-2014 (w zł)	94
Tabela 46. Struktura dochodów bieżących własnych Gminy Zamość w latach 2012 - 2014 ...	94
Tabela 47. Gmina Zamość – porównanie stawek podatków lokalnych	95
Tabela 48. Gmina Zamość – skutki obniżenia stawek podatków, ulg, zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty w złotych	97
Tabela 49. Gmina Zamość – skutki obniżenia stawek podatków, ulg, zwolnień oraz umorzeń i rozłożeń na raty w złotych	97
Tabela 50. Dochód podatkowy budżetów Gminy Zamość lat 2009 - 2015	98
Tabela 51. Gmina Zamość – fundusze unijne w budżetach Gminy lat 2006 - 2015	99
Tabela 52. Wynik finansowy budżetów Gminy lat 2012 - 2014	99
Tabela 53. Gmina Zamość – wydatki inwestycyjne Gminy Zamość lat 2007 – 2015	99

Tabela 54. Wydatki bieżące własne budżetów Gminy Zamość lat 2012 - 2014	100
Tabela 55. Zadłużenie budżetu Gminy	101
Tabela 56. Struktura celów.....	132
Tabela 57. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020	134
Tabela 58. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju	135
Tabela 59. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonymi w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.....	136
Tabela 60. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i priorytetami określonymi w Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020	138
Tabela 61. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami interwencji określonymi w Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko.....	139
Tabela 62. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami interwencji określonymi w Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.....	141
Tabela 63. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)	143
Tabela 64. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonych w Programie ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019.....	145
Tabela 65. Zestawienie celów przyjętych w Strategii Rozwoju Gminy Zamość wraz z powiązanymi z nimi celami i kierunkami działań określonych w Strategii Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020	146
Tabela 66. Kwoty środków, źródła finansowania realizacji zadań oraz ich podział między poszczególne cele strategiczne	154
Tabela 67. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Infrastruktura techniczna	177
Tabela 68. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Edukacja, kultura i rekreacja	178
Tabela 69. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera przestrzenna	180
Tabela 70. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Gospodarka i rynek pracy	181
Tabela 71. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Turystyka	182
Tabela 72. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera społeczna	183
Tabela 73. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie wskazań priorytetowych kierunków rozwoju	185

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość w 2014 r.	17
Wykres 2. Struktura ludności Gminy Zamość według ekonomicznych grup wieku w 2014 r. [%].....	31
Wykres 3. Struktura ludności Gminy Zamość według ekonomicznych grup wieku z podziałem na płeć (2014 r.)	33
Wykres 4. Struktura ludności Gminy Zamość, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w roku 2014 (w %).....	34
Wykres 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim oraz w Polsce w 2014 r.	35
Wykres 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności w Gminie Zamość w latach 2005-2014.....	36
Wykres 7. Saldo migracji Gminy Zamość ogółem w latach 2005-2014.....	37
Wykres 8. Liczba zameldowań w Gminie Zamość w latach 2005-2014 wg kierunku	39
Wykres 9. Liczba wymeldowań w Gminie Zamość w latach 2005-2014 wg kierunku	39
Wykres 10. Pracujący wg płci w Gminie Zamość w latach 2005-2013	40
Wykres 11. Udział osób pracujących w Gminie Zamość, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i Polsce w ogólnej liczbie ludności w 2013 r.	41
Wykres 12. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach woj. lubelskiego na koniec 2014 r.	45
Wykres 13. Podział podmiotów gospodarczych Gminy Zamość ze względu na sekcje PKD 2007 w 2014 r.	46
Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Zamość w latach 2005-2014	48
Wykres 15. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007.....	49
Wykres 16. Liczba przedsiębiorstw w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość wg CEIGD (stan na 12.08.2015).....	51
Wykres 17. Liczba przedsiębiorstw w poszczególnych miejscowościach Gminy Zamość wg KRS (stan na 12.08.2015).....	52
Wykres 18. Zagospodarowaniu gruntów w Gminie Zamość w 2014 r.	55
Wykres 19. Użytki rolne w Gminie Zamość w 2014 r.	55
Wykres 20. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na płeć.....	176
Wykres 21. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na wiek.....	176
Wykres 22. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na status zawodowy ...	177

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1. Konsultacje społeczne projektu dokumentu I stopnia w Gminie Zamość.....	187
--	-----